

52^{STE} VERGADERING

VERGADERING VAN DONDERDAG 30 MEI 1968

(Bijeenroepingsuur 11.00)

Ingekomen stukken. — Behandeling van de ontwerp-Wet op de omzetbelasting 1968 en van het wetsontwerp Goedkeuring van de beschikking van de Minister en de Staatssecretaris van Financiën van 18 september 1967, nr. B7/13125 (Stcrt. 182). — Behandeling en aanneming van de motie van de heer Scholten c.s., betreffende de rechtspraak met betrekking tot de omzetbelasting. — Behandeling en verwerping van de volgende moties: een, van de heer Verlaan c.s., betreffende de verlaging van de bedragen, vermeld in artikel 54, leden 1 en 3, van de Wet op de inkomstenbelasting; een, van de heer Verlaan c.s., betreffende verhoging van de belastingvrije voet in de wetten op de inkomstenbelasting en de loonbelasting; een (gewijzigd), van de heer Den Uyl c.s., betreffende het voornemen van de Regering met betrekking tot verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting met ingang van 1 januari 1969; een, van de heer Berg c.s., betreffende compensatie van de uit de invoering van de Wet op de omzetbelasting 1968 voortvloeiende verhoging van de kosten van levensonderhoud voor de lagere inkomensgroepen; een, van mejuffrouw Barendregt c.s., betreffende het afkondigen van een algemene prijsmaatregel tegelijk met de invoering van de b.t.w.; een, van de heer Wiebenga c.s., betreffende voorkoming van een aantasting van het reële inkomenspeil van de minder draagkrachtige groepen als gevolg van de invoering van de b.t.w., verhoging van de A.O.W., A.W.W.- en A.K.W.-uitkeringen en financiering van deze verhoging ten laste van de algemene middelen. — Regeling van de werkzaamheden. — Behandeling van de ontwerp-Wet op de inkomstenbelasting 1968. — Ingekomen stukken.

Voorzitter: de heer Van Thiel

Tegenwoordig zijn 129 leden, te weten:

de heren Aalberse, Aarden, Abma, Andriessen, Assmann, Bakker, mejuffrouw Barendregt, de heren Van Beek, De Bekker, Van Bennekom, Berg, Van den Bergh, Berkhouwer, Biesheuvel, Bode, Boersma, Boertien, Boot, Bos, Van de Brake, mevrouw Brautigam, de heren Brouwer, Van Buel, Daams, Diepenhorst, Van Dis, Van den Doel, Van Dijk, Egas, Engelbertink, Engels, Fiévez, Franssen, Geelkerken, Geertsema, Geurtsen, De Goede, Goedhart, mejuffrouw Goudsmit, de heer Goudzwaard, mevrouw Groensmit-van der Kallen, mejuffrouw Haars, de heer Van Harselaar, mevrouw Heroma-Meilink, de heren Van den Heuvel, Hogendorp, Hutschemaekers, Imkamp, Jansen, Janssen, Joekes, Jongeling, mejuffrouw Kessel, de heren Kieft, Kikkert, Kleisterlee, Koekoek, Van Koeverden, mejuffrouw Kok, de heren Koning, Koudijs, Kronenburg, Krosse, Van Laak, Laban, mejuffrouw Van Leeuwen, de heren Van der Lek, Lems, Van Lier, Maenen, Masman, Van der Mei, Van Mierlo, Mommersteeg, De Mooij, Nederhorst, Nelissen, Notenboom, Nypels, Oele, Van der Peijl, Peijnenburg, C. J.

Zitting 1967-1968

Voorzitter

van der Ploeg, S. van der Ploeg, Portheine, Posthumus, Rietkerk, Van Rossum, Ruygers, Van Schaik, Schakel, Schipper, Schlingemann, Schmelzer, Scholten, Schuring, Schuijt, mevrouw Singer-Dekker, mevrouw Van Someren-Downer, de heren Van der Stoel, Tans, Van Thiel, Van Thijn, Tilanus, Tolman, Toxopeus, Tuijnman, Den Uyl, mevrouw Veder-Smit, de heren Veerman, Verlaan, Visser, Vonhoff, Voogd, Vredeling, De Vreeze, Vrolijk, Walburg, Westerhout, Westerterp, Weijters, Wiebenga, Wiegel, Wieldraaijer, Wierenga, Willems, Ter Woorst, jonkvrouwe Wittewaall van Stoetwegen, de heer Zegering Hadders.

en de heren Witteveen, Vice-Minister-President, Minister van Financiën, en Grapperhaus, Staatssecretaris van Financiën.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede, dat is ingekomen een bericht van verhindering tot het bijwonen van de vergadering van de heer Dirx, wegens ziekte.

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen.

De Voorzitter: Voorts deel ik aan de Kamer mede, dat van 11 tot 16 juni a.s. een delegatie uit het Joegoslavische parlement op uitnodiging van de Voorzitters van de beide Kamers een bezoek aan ons land zal brengen. De regeling van dit bezoek zal nog nader worden bekend gemaakt.

Verder deel ik mede, dat uitnodigingen zijn ontvangen van het Indonesische parlement en van het Roemeense parlement voor bezoeken aldaar van een delegatie uit het Nederlandse parlement. Het bezoek aan het Indonesische parlement zal kunnen plaatsvinden in de tweede helft van augustus en dat aan het Roemeense parlement in de eerste helft van september. Ik stel voor, mij een machtiging te verlenen inzake de samenstelling van de parlementaire delegaties naar Indonesië en Roemenië.

De beraadslaging over het voorstel van de Voorzitter wordt geopend.

De heer Bakker (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Uw mededeling op het ogenblik heeft mij een beetje overvallen, met name uw voorstel, u te machtigen een delegatie aan te wijzen voor het brengen van een bezoek aan het Indonesische parlement. Het lijkt mij zeer ongewenst, dat dit gebeurt. Ik geloof, dat het nuttig is, dat wij hierover in dit parlement eerst wat uitvoeriger kunnen spreken, gezien het karakter van dat zg. Indonesische parlement. Ik zou u daarom willen verzoeken, uw voorstel nog even aan te houden b.v. tot a.s. woensdag, zodat wij de gelegenheid krijgen er over te spreken.

De Voorzitter: Ik heb er uiteraard geen bezwaar tegen, aan uw verzoek te voldoen. Het was niet mijn bedoeling, u te overvallen, mijnheer Bakker. Ik stel nu voor, in de vergadering van a.s. woensdag over mijn voorstel te doen beslissen.

Daartoe wordt besloten.

De verdere behandeling van het voorstel van de Voorzitter wordt verdaagd.

De Voorzitter: Ik stel aan de Kamer voor, te besluiten de lijst van de overige ingekomen stukken op de tafel van de griffier neder te leggen, ter inzage van de leden, en aan het einde van deze vergadering omtrent de door mij ter zake gedane voorstellen te beslissen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van: de ontwerp-Wet op de omzetbelasting 1968 (9324); het wetsontwerp-Goedkeuring van de beschikking van de Minister en de Staatssecretaris van Financiën van 18 september 1967, nr. B7/13125 (Stcrt. 182) (9410).

De algemene beraadslaging over de twee wetsontwerpen wordt hervat.

TWEEDE KAMER

Voorzitter e.a.

Hierbij is tevens aan de orde de beraadslaging over de volgende moties:

een, van de heer Scholten c.s. betreffende de rechtspraak met betrekking tot de omzetbelasting (stuk nr. 48);

een, van de heer Verlaan c.s. betreffende de verlaging van de bedragen, vermeld in artikel 54, lid 1 en 3, van de Wet op de Inkomstenbelasting (stuk nr. 55);

een, van de heer Verlaan c.s., betreffende verhoging van de belastingvrije voet in de wetten op de inkomstenbelasting en de loonbelasting (stuk nr. 56);

een, van de heer Den Uyl c.s., betreffende het voornemen van de Regering met betrekking tot verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting met ingang van 1 januari 1969 (stuk nr. 61);

een, van de heer Berg c.s., betreffende compensatie van de uit de invoering van de Wet op de omzetbelasting 1968 voortvloeiende verhoging van de kosten van levensonderhoud voor de lagere inkomensgroepen (stuk nr. 65);

een, van mejuffrouw Barendregt c.s., betreffende het afkondigen van een algemene prijsmaatregel tegelijk met de invoering van de b.t.w. (stuk nr. 66);

een, van de heer Wiebenga c.s., betreffende voorkoming van een aantasting van het reële inkomenspeil van de minder draagkrachtige groepen als gevolg van de invoering van de b.t.w., verhoging van de A.O.W.-, A.W.W.- en A.K.W.-uitkeringen en financiering van deze verhoging ten laste van de algemene middelen (stuk nr. 67).

De heer **Witteveen**, Vice-Minister-President, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Niemand zal de stelling bestrijden, dat het wetsontwerp, dat wij thans behandelen, moeilijk is. Het is technisch een gecompliceerde zaak, zoals duidelijk blijkt uit de talloze bladzijden die de schriftelijke voorbereiding beslaat. Ook principieel en wezenlijk is het een moeilijke zaak, omdat wij hier een diepgaande wijziging krijgen in de belangrijke omzetbelasting, een wijziging die ver doorwerkt in alle mogelijke vertakkingen in het bedrijfsleven en in het economisch leven, waardoor dit nieuwe systeem van omzetbelasting tal van verschuivingen moet veroorzaken. Het is dan ook duidelijk, dat bij een zo ingrijpend nieuw systeem van omzetbelasting die verschuivingen op allerlei punten onaangename kanten moeten hebben. Men kan zo'n systeemwijziging niet aanbrengen zonder dat dit op allerlei punten pijn doet.

Daarom meen ik, dat het van belang is, om, voordat ik met mijn beantwoording begin, waarbij op een aantal van die pijnlijke punten moet worden ingegaan, het grote positieve belang van dit wetsontwerp nog eens te belichten.

Ik denk hierbij in de eerste plaats aan de onontkoombaarheid van dit wetsontwerp in de geleidelijk groeiende Europese gemeenschap. Wij zijn in het kader van de Europese gemeenschap verplicht, dit nieuwe systeem van omzetbelasting in te voeren. Dit is geen zinloze verplichting. Het is van groot belang in deze ene Europese markt een zuivere concurrentie te krijgen tussen de bedrijfstakken in de verschillende landen. Het is voor het bedrijfsleven nodig, dat het in een gelijke concurrentiepositie wordt gebracht met de bedrijven in de andere landen. Ten slotte komt hier bij dat het nieuwe systeem van grote positieve betekenis kan zijn voor het investeringsklimaat van het bedrijfsleven, iets dat in onze huidige situatie van groot belang en zelfs dringend nodig is.

Ik wil nu nader ingaan op een aantal onaangename kanten die dit wetsontwerp heeft. Sommige kanten bestaan werkelijk, sommige onaangename kanten bestaan slechts schijnbaar.

Ik wil dan in de eerste plaats iets zeggen over de effecten van dit nieuwe systeem op verschillende bedrijfstakken en op de werkgelegenheid.

In het algemeen moet dit nieuwe systeem van omzetbelasting prijsverschuivingen teweegbrengen in de relatieve prijzen in

Minister Witteveen

de verschillende bedrijfstakken. Daaruit moet uiteraard voortvloeien een zekere verschuiving in het productiepatroon en dus in het patroon van de werkgelegenheid.

Dit behoeft niet te betekenen en zal ook niet betekenen, geloof ik, dat door dit nieuwe systeem de werkgelegenheid in totaal zou moeten teruglopen.

De geachte afgevaardigde de heer Janssen heeft hierover gisteren een opmerking gemaakt, toen hij zei: Het wetsontwerp brengt toch een stijging van het prijsniveau als geheel met zich mee, dus een beperking van de consumptie, dus een vermindering van de werkgelegenheid. Daartegenover kunnen mijns inziens twee punten naar voren worden gebracht. In de eerste plaats denk ik wat betreft het effect van de prijsstijging met de beperking van de consumptie, die er een gevolg van zou zijn, aan het belangrijke stuk compensatie door de belastingverlaging, die de Regering zich voorstelt tegelijk op 1 januari 1969 door te voeren. In de tweede plaats kan worden gesteld, dat, als het systeem op zich een zekere consumptiebeperkende werking zal hebben, daar tegenover dan staat, dat door het bevrijden van de investeringsgoederen van de daarop drukkende omzetbelasting de investeringen goedkoper worden, waardoor zij dus kunnen worden gestimuleerd. De werkgelegenheid in de investeringsgoederenindustrie, met name in de metaalindustrie, zal er dan juist een stimulans door kunnen krijgen.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Het betekent toch ook, dat de werkgelegenheid in de arbeidsintensieve bedrijfstakken wordt bedreigd? De Minister heeft dit ook gezegd.

Minister **Witteveen**: Mijnheer de Voorzitter, daarover zijn verschillende opmerkingen te maken. Het is juist, dat de bevrijding van de investeringen van omzetbelasting de kapitaalintensieve bedrijfstakken relatief meer bevoordeelt en de arbeidsintensieve bedrijfstakken minder. Anderzijds moet er mijns inziens ook rekening mee worden gehouden, dat de kapitaalgoederenindustrie, de metaalindustrie dus, die zal profiteren van een grotere vraag naar kapitaalgoederen, in het algemeen een vrij arbeidsintensieve bedrijfstak is. Dit is een zekere compenserende werking, die in dit opzicht optreedt.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): U bent het toch ook met mij eens, dat de allergrootste arbeidsintensieve bedrijfstak, die Nederland kent, de overheid is?

Minister **Witteveen**: Mijnheer de Voorzitter, wat wil de geachte afgevaardigde daarmee zeggen?

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Daarmede wil ik zeggen, mijnheer de Voorzitter, dat, wanneer de kapitaalintensieve bedrijven en bedrijfstakken relatief worden bevoordeeld, de overheid er veel minder baat bij heeft, omdat zij relatief zeer arbeidsintensief is. Als dus een negatieve invloed van de belasting uitgaat op de arbeidsintensieve bedrijfstakken, gaat ook een negatieve invloed uit op de mogelijkheden van de overheid om haar taken, die zo arbeidsintensief zijn, voort te zetten, wanneer de inkomsten gelijk blijven.

De heer **Peijnenburg** (K.V.P.): De overheid wordt toch niet belast?

Minister **Witteveen**: Mijnheer de Voorzitter, ik kan niet zien, wat de geachte afgevaardigde bedoelt, want de belasting is zodanig ontworpen, dat de netto-opbrengst voor de overheid ten slotte gelijk zal zijn. De geachte afgevaardigde heeft ons nooit horen stellen, dat door de invoering van het nieuwe systeem de overheidsactiviteit zal moeten worden ingekrompen en dat ambtenaren zouden moeten afvloeien. Dit hebben wij niet gesteld; dit zal het gevolg van het nieuwe systeem ook niet zijn. Ik geloof dan ook, dat wij dit effect voor de werkgelegenheid buiten beschouwing kunnen laten. Er blij-

Minister Witteveen

ven natuurlijk onaangename kanten aan zitten. Deze zien wij heel duidelijk bij een bedrijfstak als de textiel, die zich reeds in een moeilijke positie bevindt, en waar nu het nieuwe systeem met zich brengt een zekere relatieve prijsstijging. Ik meen intussen – in eerste termijn heb ik dit reeds opgemerkt –, dat de ernst van de problemen voor de textiel in zeer belangrijke mate wordt veroorzaakt door de moeilijke concurrentiepositie, waarin deze bedrijfstak zich bevindt, waardoor de invoer een sterke concurrentie op de binnenlandse markt veroorzaakt en waardoor ook de uitvoer moeilijk tegen rendabele prijzen kan plaatsvinden. Deze concurrentiepositie wordt door de invoering van het nieuwe systeem niet verslechterd. Ik geloof dan ook niet, hetgeen de geachte afgevaardigde de heer Bakker vreesde, dat het effect ervan op de werkgelegenheid groter zal moeten worden, omdat door het nieuwe systeem sluitingen van bedrijven zouden worden veroorzaakt.

De geachte afgevaardigden de heren Scholten en Goudzwaard hebben uitdrukkelijk gevraagd, of de Regering zo nodig aan de textielindustrie, in het algemeen aan ongunstig beïnvloede bedrijfstakken, steun zal kunnen verlenen. De Regering heeft reeds een program ontwikkeld, ten einde een zekere steun te geven aan de textielindustrie, maar de Kamer weet, dat dit gebeurt door middel van investeringsgaranties om een herstructurering van deze bedrijfstak te vergemakkelijken. De doelstelling en ook het criterium voor die steun blijft dus, dat daardoor in de toekomst rentabiliteit bereikbaar moet zijn. Ik geloof, dat wij aan dit criterium moeten vasthouden, ook na de invoering van het nieuwe systeem van de b.t.w. en dat het onjuist zou zijn een soort blijvende subsidie te gaan verbinden aan de gevolgen van dit nieuwe systeem van de omzetbelasting. Dat kan niet en dat zou ook in de Europese Gemeenschap niet juist zijn.

Wel is een belangrijk punt, dat door het systeem van de b.t.w. juist die herstructureringsplannen voor de textielindustrie zullen worden vergemakkelijkt, omdat de investeringen van omzetbelasting bevrijd zullen worden. Dat is bepaald een positief punt, dat juist medewerkt in het beleid van de Regering om deze bedrijfstak een sterkere positie te geven. In dit verband is het amendement, dat de geachte afgevaardigde de heer Peijnenburg heeft voorgesteld, stellig aantrekkelijk. Er zijn aan de andere kant natuurlijk wel fiscale bezwaren tegen aan te voeren, maar ik geloof, dat het in dit kader een zeer positief element zou kunnen zijn. Ten slotte wil ik zeggen, dat de Regering er zeker naar blijft streven een verdere teruggang van de werkgelegenheid waar dat mogelijk is, ook in de textielindustrie, te voorkomen.

Een tweede bedrijfstak, waaraan nog weer enige aandacht is besteed, is de bouw. Verschillende geachte afgevaardigden hebben hun instemming betuigd met de toezegging, die ik heb gedaan, dat voor de gesubsidieerde bouw de subsidies de kostenstijging zullen opvangen. Met name de geachte afgevaardigde de heer Wierenga heeft intussen nog eens gevraagd naar de gevolgen van de ongesubsidieerde bouw, waar de kostenstijging natuurlijk niet kan worden opgevangen, zodat die bouw relatief in een ongunstiger positie komt. Dat is inderdaad zo; dat erken ik. Wij moeten dit wel zien in het kader van een veelheid van factoren, die steeds in de bouw inwerken op de relatieve positie van de gesubsidieerde en ongesubsidieerde bouw, want ons huidige subsidiesysteem houdt in, dat allerlei wijzigingen, die optreden bij de gesubsidieerde bouw, door wijzigingen in het subsidie ook weer worden opgevangen: de stijging van bouwkosten, wijzigingen in de rente, enzovoorts. In die verhouding treden dus voortdurend wijzigingen op en ik geloof, dat de wijziging die door de invoering van het systeem van de b.t.w. ontstaat, relatief in dit gehele complex van factoren toch van ondergeschikte betekenis is. Daarom geloof ik dat wij kunnen zeggen, dat telkens bij het vaststellen van het bouwprogram de gehele positie van de ongesubsidieerde bouw zal moeten worden gezien. In het licht van alle verschillende factoren, die daar werken, zal dan de

samenstelling van dat bouwprogram moeten worden bepaald.

Ik kom nu op het effect van het nieuwe systeem op de inkomensverdeling, waaraan ook gisteren weer aandacht is gegeven door de geachte afgevaardigden de heren Berg en Wiebenga. Beide heren vrezden, dat door dit nieuwe systeem een zekere denivellerende werking zal ontstaan en dat op de lagere inkomensgroepen een grotere last zal gaan drukken dan op de hogere inkomensgroepen. Ik geloof toch, dat dit bezwaar geen werkelijk, maar een schijnbaar bezwaar is. Ik meen, dat deze systeemwijziging op zich zelf niet in die richting werkt, maar eerder de druk nog iets gelijkmatiger maakt. Ik wil pogen dit zo duidelijk mogelijk nog eens uiteen te zetten. Het gaat om de systeemwijziging; ik laat nu even buiten beschouwing een verdere verschuiving van directe naar indirecte belastingen, die wij ons voornemen in 1970 door te voeren. Het gaat nu om de invoering van het nieuwe systeem van de belasting naar de toegevoegde waarde. Dan gaat het er dus om, of de prijsstijging, die door dit nieuwe systeem zal ontstaan, in relatief sterkere mate op de lagere inkomensgroepen zal drukken dan op de hogere inkomensgroepen. Dat is de vraag. Nu heeft de geachte afgevaardigde de heer Berg daarbij gewezen op de tabel, die op blz. 24 van het verslag van het mondeling overleg is opgenomen; hij heeft gezegd: Daar zien wij toch wel een wat toenemende druk voor hogere inkomens.

Als ik die vergelijking nog eens maak dan zie ik dat de verschillen in druk tussen het huidige en het nieuwe systeem gering zijn en fluctuaties vertonen. Ik zie in die tabel, dat de verzwarend van de druk, zoals in deze cijfers naar voren komend, bij de inkomens tussen f 7500 en f 10 500, waarover de geachte afgevaardigde sprak, 2,5 pct. bedraagt, dat dit tussen f 12 000 en f 20 000 iets terugloopt, nl. 2,32 pct. en 2,49 pct., om dan daarna weer te stijgen tot 2,63 pct. voor de inkomens boven f 25 000.

Er is hier dus geen duidelijke lijn. Wij kunnen alleen zeggen, dat de prijsstijging bij de middengroep iets geringer is. Dit is dan toch maar een heel klein effect.

Dit is een becijfering die op mijn departement is uitgevoerd en die niet in rekening brengt alle factoren die in de becijfering van het Planbureau zijn verwerkt, met name niet de doorwerking van de bevrijding van de investeringen. In de becijfering van het Planbureau zien wij juist de druk toenemen bij de hogere inkomens, nl. van 1,2 pct. in de laagste inkomensgroepen naar 1,6 pct. bij de inkomens van f 20 000 en hoger. Ik geloof, dat dit een belangrijke indicatie is voor een gelijkmatiger worden van de inkomensverdeling.

De heer Berg (P.v.d.A.): Excellentie! Is uw redenering wat dit betreft afgerond?

Minister Witteveen: Ik ga nu verder met het punt van de besparingen.

De heer Berg (P.v.d.A.): Ik heb begrepen – maar ik weet niet of dit juist is – dat het Planbureau is uitgegaan van een vrijstelling van de huren en een belasting op de bouw. Er zou met andere woorden in het kader van de b.t.w. geen huurbelasting komen. In het model van het Planbureau zou de bouw worden getroffen door een belasting op het bouwen, een belasting van 12 pct.

Als men hiervan is uitgegaan, vraag ik mij af, of de doorwerking van de belastingdruk op de bouw is inbegrepen in de belastingdruk op de verschillende inkomens. Immers, of het heel geleidelijk of vrij snel gebeurt, het belasten van de bouw zal de huren doen stijgen. Wij weten dat de huurquote bij de lagere inkomens relatief groot en bij de hogere inkomens relatief laag is. Als men ook dit in deze redenering verdisconteert, betekent een en ander dat het voordelig verschil dat het Planbureau uitrekende toch neerkomt op de berekening die de Minister terecht bij het mondeling overleg aan ons heeft voor-

Minister Witteveen

gelegd, waaruit blijkt dat er inderdaad geen progressie meer komt in de b.t.w.

Minister Witteveen: Ik geloof bepaald niet, dat door de invloed van de b.t.w. op de bouw en op de huren de resultaten veel kunnen afwijken van wat het Planbureau heeft becijferd. Het is toch ook zo dat juist door het opvangen van de kostenstijging in de gesubsidieerde bouw in het subsidie zich voor dat belangrijke stuk van de bouw – speciaal voor de lagere inkomensgroepen – geen huurstijging zal voordoen. Wij zouden zelfs kunnen zeggen dat, als hierdoor de niet gesubsidieerde woningen wel duurder worden en de gesubsidieerde woningen niet, dit dan eerder nog weer een effect zou kunnen zijn waardoor de hogere inkomens een zwaarder last ondergaan.

Ik geloof dus, dat de cijfers van het Planbureau toch indiceren – men kan het natuurlijk nooit met volkomen zekerheid bepalen – dat de druk op de hogere inkomens wat extra stijgt, in ieder geval niet afneemt.

Nu stelt de geachte afgevaardigde echter, dat dit wel het geval zal zijn door de besparingen, die bij de hogere inkomens groter zijn. Dit is een factor in de tegengestelde richting. Op zichzelf is dit juist, maar, zoals ik de vorige maal al heb gezegd, ik geloof dat dit maar een heel beperkt tegenwerkend effect kan zijn. Dan gaat het immers alleen om de prijsstijging, die voor de hogere inkomens niet zou drukken, over het grotere bedrag, dat uit dat hogere inkomen wordt bespaard. Nu zien wij uit het spaaronderzoek van 1960 – wij hebben helaas geen recente gegevens – dat de spaarquote tussen lagere en hogere inkomens oploopt van ongeveer 5 tot 10 procent. Wij zouden dan een verschil kunnen nemen, tussen de groep van lagere inkomens – omstreeks f 7000 tot f 10 000 – en de groepen van f 20 000 en meer, van 5 pct. van het inkomen. Dan gaat het er dus om, dat over 5 pct van het inkomen de hogere inkomensgroep en niet het prijseffect van – laten wij zeggen – 1,4 pct. tot 1,6 pct. te dragen hebben. Dan blijkt, als wij dit combineren, dat dit een verschil maakt van nog geen 0,1 pct. van het inkomen. Het zou dus maar een klein stukje kunnen compenseren van de grotere prijsstijging, die het C.P.B. voor de hogere inkomens becijfert.

Overzien wij deze cijfers goed, dan kunnen wij toch bepaald niet zeggen, dat de overgang naar het nieuwe systeem van de omzetbelasting voor de lagere inkomens een grotere verzwaring dan voor de hogere inkomens betekent. Eerder is het tegendeel het geval, maar ik laat ruimte voor twijfel. De berekeningen kunnen niet exact zijn. Vaststaat, dunkt mij, dat het effect niet groot kan zijn.

Dit neemt natuurlijk het onaangename effect van het systeem van de b.t.w. in zoverre niet weg, dat voor alle consumenten, voor alle inkomensgroepen door deze belasting een prijsstijging ontstaat. Dit is het moeilijke probleem, waarvoor wij staan. De consumenten moeten stelling in het nieuwe systeem een offer brengen, maar daar staat tegenover dat de besparingen reëel een grotere omvang krijgen, hetgeen aan de groei ten goede zal kunnen komen en daardoor op den duur aan de werkgelegenheid en de welvaart.

Nu stelt de geachte afgevaardigde de heer Berg, dat dit voor hem alleen aanvaardbaar is, als de last – op verschillende manieren – wordt gecompenseerd. Hem staat een bedrag van 600 mln. voor ogen, hetgeen ten laste van het bedrijfsleven zou moeten komen. Ik heb er waardering voor, dat de geachte afgevaardigde duidelijk aangeeft, wat de consequentie van deze compensatie voor de consumenten zou moeten zijn, en dat niet de indruk wordt gewekt, dat het ergens uit de lucht kan worden gepakt. Het moet worden gefinancierd – dit kan in de huidige situatie niet inflatoir – en hij zegt dus – op zich zelf is dit een logische gedachtegang –: Dan moet het ten laste van het bedrijfsleven komen. Wij moeten ons echter realiseren, dat dit een heel zware eis is. Hoe zou het moeten gebeuren? Zou men dit bedrag bij voorbeeld door verhoging

van het tarief van de vennootschapsbelasting willen opbrengen, dan komt er een enorme verzwaring van die belasting. Het zou een verhoging van 13 punten betekenen; het tarief zou naar de 60 pct. gaan.

Ik geloof, dat wij dan onmiddellijk kunnen vaststellen, dat zo'n verhoging van het tarief van de vennootschapsbelasting een geweldige rem zou zetten op de groei van ons bedrijfsleven, dat dit helemaal niet zou passen in de verhoudingen in de Europese Gemeenschap en dus heel ongunstig zou zijn voor ons investeringsklimaat, voor het aantrekken van buitenlandse bedrijven enz.

De heer Berg (P.v.d.A.): Ik ben het hiermee eens, mijnheer de Voorzitter. In mijn voorstelling van zaken – ik heb gisteravond geprobeerd, dat duidelijk te maken, maar ik had niet genoeg tijd om alles duidelijk te maken – is het voldoende als in 1969 (ik spreek over 1969 en niet over volgende jaren, maar misschien moeten wij pas later hierover praten) eenmalig een bedrag wordt gevonden om die compensatie eenmalig te geven.

Minister Witteveen: Dit is mij inderdaad gisteren niet duidelijk geworden. De geachte afgevaardigde denkt dus aan een eenmalige compensatie, maar ik geloof, dat wij daarmee niet veel verder komen, want dan doet een volgend jaar zich het probleem voor, wat er moet gebeuren als die compensatie wegvalt.

Ik geloof niet, dat dit een aannemelijke oplossing is.

Mijnheer de Voorzitter! Daarmede geef ik tegelijk een oordeel over de motie, die de geachte afgevaardigde heeft ingediend, waarbij hij het punt van de parlementaire bevoegdheden heeft betrokken.

Hij heeft gezegd, dat wij nu in een zekere dwangpositie zitten in de Europese Gemeenschap en dat het parlement dan toch wel vrij moet zijn om tegenover bepaalde verschuivingen, die in de Europese Gemeenschap nodig zijn geworden, ook de compensaties te stellen, die wij sociaal nodig vinden. Ik geloof, dat het Nederlandse parlement daarin inderdaad volstrekt vrij is. Er bestaan op het punt van dergelijke compensaties in het geheel geen voorschriften of beperkingen in het kader van de Europese Gemeenschap.

De geachte afgevaardigde heeft daaruit verder de consequentie getrokken, dat de Regering dan ook de Kamer in dit opzicht vrij zou moeten laten en geen „onaanvaardbaar” zou moeten uitspreken. Ik geloof niet, dat deze consequentie hieruit logisch behoeft te volgen. Zoals de Kamer vrij is om over de compensaties een oordeel te bepalen, zo moet dunkt mij ook de Regering vrij zijn daarover van haar kant een oordeel te bepalen. Ik heb naar ik meen mijn oordeel in het bovenstaande al gegeven. Ik geloof, dat het brengen van deze compensaties ten laste van het bedrijfsleven zeer grote bezwaren zou hebben voor onze groei en alles wat daarmee samenhangt. Ik heb alle vrouwen, dat de Kamer in meerderheid deze bezwaren ook zal zien.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Wiebenga heeft ook enkele bronnen aangegeven voor de financiering van compensaties, waarbij hij de extra uitgaven voor de werkloosheidsbestrijding heeft betrokken.

Wat de financiering uit defensie-uitgaven betreft, geloof ik, dat wij daarover nu niet lang behoeven te discussiëren. Wij weten, dat de geachte afgevaardigde in dat opzicht heel andere opvattingen heeft dan de Regering.

Vervolgens heeft hij ook salarisverhogingen genoemd, die zouden kunnen worden beperkt. Ik geloof, dat het niet juist zou zijn een bepaalde categorie, namelijk die van de ambtenaren, de last te laten dragen van compensaties voor de bevolking als geheel.

De heer Wiebenga (P.S.P.): Ik geloof, dat er van een misverstand sprake is. Ik heb het over degressieve verhogingen gehad, hetgeen betekent, dat het niet voor alle ambtenaren zou

Minister Witteveen

gelden, maar voor de topinkomens, ook in de ambtelijke sector. Wat mij betreft zou dit niet alleen in de ambtelijke sector behoeven te liggen.

Minister Witteveen: Dan blijft toch over, dat de categorie van hogere ambtenaren heel eenzijdig de offers voor deze compensaties zou moeten brengen.

Een volgende suggestie van de geachte afgevaardigde was, dat de overheid ook wel wat zou kunnen lenen, omdat, met name bij de werkloosheidsbestrijding, ook bezittingen voor de overheid zouden ontstaan. Wij hebben hierover al eens eerder gediscussieerd. Ik geloof, dat de geachte afgevaardigde hier toch op een verouderde opvatting ten aanzien van de overheidsfinanciën terugvalt, namelijk deze, dat de omvang, waarin de overheid zou mogen lenen, zou moeten of zou kunnen worden afgestemd op de investeringen, dus de vermeerdering van het staatsvermogen, die daardoor ontstaat. Ik vind dat een verouderde opvatting, die nog in de lijn ligt van de vroegere idee van het sluiten van de gewone dienst van de begroting, waar de kapitaaldienst geheel uit leningen zou moeten worden gefinancierd. Ik meen, dat wij na de oorlog een belangrijke stap vooruit hebben gezet door juist te stellen, dat de overheid met haar begroting een bijdrage moet leveren tot een evenwicht op de kapitaalmarkt en dat de mate, waarin zij op die markt moet lenen, zoveel mogelijk moet worden afgestemd op de mogelijkheden, die deze markt ook op langere termijn laat zien. Ik geloof dus niet, dat een extra lening in onze huidige moderne opvatting een aanvaardbare financieringsbron kan zijn.

De heer Wiebenga (P.S.P.): Ik meen, dat bepaalde kapitaalmiddelen, die voor investeringsdoeleinden beschikbaar zijn, inderdaad in de particuliere sector en in de collectieve sector kunnen worden gebruikt en dat daar eenvoudig een stuk concrete keuze ligt. Dat heeft met het al dan niet ouderwets zijn van financieringsopvattingen weinig te maken. Uw standpunt, Excellentie, komt er uiteindelijk op neer, dat een investering in de particuliere sector altijd een bepaalde voorrang verdient boven die in de collectieve sector en dat wijzen wij nadrukkelijk af.

Minister Witteveen: Ik meen, dat hier geen sprake is van een altijd geldende voorrang voor particuliere investeringen; in het geheel niet. Er is een duidelijke afweging, maar ik geloof dat het in de huidige situatie slecht zou passen, te zeggen: Laat de overheid nu meer uitgeven voor compensaties voor de b.t.w. en voor werkloosheidsbestrijding en dan daartegenover maar de investeringen van het bedrijfsleven terugbrengen. Die investeringen van het bedrijfsleven, met name in de gebieden waar werkloosheid heerst, zijn in de huidige situatie van bijzonder groot belang. Wij moeten ons beleid er juist op richten om goede bedrijven in het noorden, in het oosten en in het zuiden van ons land te krijgen.

De heer Wiebenga (P.S.P.): Het punt is juist, dat door overheidsinvesteringen tot stand te brengen de mogelijkheid levensgroot op tafel ligt, die investeringen juist toe te spelen naar die werkloosheidsgebieden, terwijl de particuliere investeringen op het ogenblik duidelijk voor een te groot gedeelte in de randstad plaatsvinden.

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! Ons beleid beoogt ook, stimulansen te scheppen, waardoor wij meer particuliere investeringen in de randprovincies kunnen krijgen.

Ik kom nu tot mijn laatste opmerking aan het adres van deze geachte afgevaardigde. De tijdelijke meeropbrengst is natuurlijk door haar tijdelijkheid niet geschikt om blijvende compensaties te financieren.

Thans kom ik tot de plannen, die de Regering in dit opzicht heeft.

De heer Van den Doel (P.v.d.A.): Excellentie, betekent dit dat u aan het einde van uw opmerkingen over de inkomensverdeling bent gekomen? Zo ja, dan is een belangrijk aspect buiten beschouwing gebleven. De heer Berg heeft immers aangetoond, dat er een verschuiving is van de reële consumpties naar het volume van de investeringen, hetgeen u hebt bevestigd. Die investeringen worden als het ware gefinancierd door de consumenten. Is het dan niet juist, dat de consumenten ook profiteren van de resultaten van die financiering, bij voorbeeld door een gedwongen spaarloon?

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! Zo komen wij weer tot het punt dat wij de vorige maal hebben besproken. Deze verschuiving betekent niet, dat de winst van het bedrijfsleven groter wordt en dat daar dus een bron aanwezig zou zijn, die het mogelijk maakt spaarloon toe te kennen. Het betekent alleen, dat besparingen die thans plaatsvinden reëel een grotere waarde krijgen, doordat alle kapitaalgoederen in prijs kunnen dalen.

Mijnheer de Voorzitter! Over de plannen van de Regering inzake de compensaties heb ik de vorige maal het een en ander gezegd. Dat is door de Kamer in het algemeen met voldoening ontvangen. Ik meen dat men in het algemeen akkoord gaat met de voorziene compensaties voor minder draagkrachten.

De geachte afgevaardigde de heer Goudzwaard toonde zich er ook verheugd over, met name wat betreft het ingaan van de compensaties op 1 januari 1969, maar hij is nog wat nader ingegaan op zijn gedachten over de financiering van de verbetering van de A.O.W.- en A.W.W.-uitkeringen. Hij heeft nu heel duidelijk gezegd, dat zijn suggestie om dit uit de algemene middelen te doen uitsluitend als een tijdelijke oplossing is bedoeld. Deze tijdelijke oplossing ziet hij in verband met de tijdelijke prijspiek, die de invoering van de omzetbelasting volgens het nieuwe stelsel met zich zal brengen, met name eigenlijk door de overgangsregeling voor de investeringen. Die is er de oorzaak van. Een tijdelijke oplossing is natuurlijk toch nooit gemakkelijk, mijnheer de Voorzitter. De geachte afgevaardigde de heer Notenboom heeft gisteren gezegd, deze oplossing niet geheel te begrijpen, daar het hier een blijvende, structurele verbetering van de A.O.W.-pensioenen betreft. Er blijft dus een probleem bestaan. Weliswaar zal het prijseffect van de b.t.w. in de komende jaren afnemen, maar toch moeten wij vrezen, dat dit door allerlei andere factoren niet in een werkelijke daling van het prijsniveau tot uitdrukking zal komen. Dat is het probleem, dat bij een tijdelijke compensatie een rol speelt.

Maar, mijnheer de Voorzitter, de geachte afgevaardigde heeft een nieuw element naar voren gebracht door te zeggen: Wij moeten toch bij de verdere belastingplannen van de Regering voor 1970 opnieuw het probleem van de compensaties bekijken. Ik begrijp dan, dat hij in 1969 tijdelijk zou willen financieren uit de algemene middelen, in afwachting van wat er in 1970 bij het grote plan verder aan compensaties zal kunnen en moeten gebeuren. Daarbij wees hij even op de ziekteverzekering. Ik weet niet precies, waarop hij het oog heeft, maar

De heer Van Lier (P.v.d.A.): Ziektenfondsverzekering.

Minister Witteveen: ... ik zou wel willen zeggen, dat mijns inziens de ziektenfondsverzekering voor bejaarden – ik zie dat de geachte afgevaardigde daaraan ook heeft gedacht – bij de definitieve plannen inderdaad een rol kan spelen. Dit heeft het aantrekkelijke aspect dat de compensatie veel meer kunnen worden gericht op degenen, in casu de bejaarden met lage inkomens, die het werkelijk nodig hebben. Bij verhoging van de A.O.W.-uitkeringen is dat uiteraard niet het geval, omdat die iedereen ten goede komen. Ik vind die suggestie dus aantrekkelijk. Vanzelfsprekend zitten er allerlei kanten aan, waarover ik op dit moment geen afgerond

Minister Witteveen

oordeel kan geven. Ik ben bereid de suggestie van de geachte afgevaardigde te zamen met mijn ambtgenoot van Sociale Zaken en Volksgezondheid nauwkeurig te onderzoeken bij de verdere uitwerking van onze plannen. Wij hebben van het begin af aan gezegd, dat het een evenwichtig pakket moest zijn. Juist aan de groep van minderdraagkrachtigen moet alle aandacht worden besteed. Dat weegt voor ons bijzonder zwaar. Mogelijkheden om daar op een gerichte wijze iets te doen zullen wij zeer ernstig bestuderen.

De heer Tilanus (C.H.U.): Ik geef toe dat het voor de bejaardenverzekeringen geldt. Het geldt echter evenzeer voor de vrijwillige verzekering van de mensen met lage inkomens. Kunt u daar in uw gesprek met uw ambtgenoot van Sociale Zaken en Volksgezondheid ook aandacht aan besteden, Excellentie?

Minister Witteveen: Ik zal dat in de beschouwingen betrekken.

De heer Goudzwaard (A.R.P.): Uit uw betoog heb ik begrepen, Excellentie, dat het aanvankelijk voornemen om in 1969 tot een verhoging van de premie met 0,1 pct. uit hoofde van de invoering van de b.t.w. te komen, niet zal worden gerealiseerd. Kunt u daar iets naders over zeggen?

Minister Witteveen: Ik heb gezegd dat ik de suggestie van de geachte afgevaardigde zal onderzoeken. Dat onderzoek zal ook betrekking hebben op een bijdrage in de een of andere vorm in 1969, waardoor een stijging van de premielast uit hoofde van deze compensaties kan worden voorkomen. Ik kan daar thans geen definitieve uitspraak over doen.

Ik kom vervolgens te spreken over de belastingverlaging op 1 januari 1969. Ik wijs de Kamer op de moeilijke situatie waarin wij verkeren. Uit de debatten is duidelijk gebleken dat die situatie moeilijk is. Er is sprake van een uiterst onaangename combinatie van factoren. Wij moeten het nieuwe systeem van omzetbelasting op 1 januari 1969 invoeren. Een van de onvermijdelijke consequenties daarvan is een tendens in de richting van prijsstijging. Aan de andere kant is in de huidige situatie een matiging van de loonontwikkeling noodzakelijk. Voorts — Kamer en Regering zijn het daarover eens — is het zeer gewenst dat de belastingvrije voet op een zodanige wijze wordt opgetrokken, dat degenen die alleen een A.O.W.-uitkering ontvangen geen belasting behoeven te betalen. Dit zijn de drie factoren waarom het thans gaat. Zij stellen ons voor een moeilijke opgave.

Er is daartegenover één plezierig element, dat ons de ruimte geeft om iets te doen. Dat plezierige element is dat wij in 1969 door de invoering van de nieuwe omzetbelasting een tijdelijke opbrengst van 150 mln. krijgen. Beziert men die elementen dan kan men mijns inziens niet anders zeggen dan dat het voorstel van de Regering bijzonder plausibel is. Die 150 mln. is slechts tijdelijk beschikbaar. De meest voor de hand liggende oplossing is derhalve het gebruiken van die 150 mln. om een deel van de belastingverlaging die anders in 1970 zou kunnen plaatsvinden in de tijd naar voren te halen. Ik heb er begrip voor dat sommigen, met name de heer Goudzwaard, de vrees koesteren dat men zich door te anticiperen op de grote belastingoperatie van 1970 bindt aan die plannen. Dat is bepaald niet de bedoeling van het voorstel om per 1 januari 1969 een stuk belastingverlaging door te voeren. Ik zou het plan even goed als volgt kunnen omschrijven: wij moeten bij de invoering van de b.t.w. daartegenover een zekere compenserende belastingverlaging hebben, er moet een belangrijk stuk compensatie worden gegeven, en die compenserende belastingverlaging — daarvoor hebben wij nu de tijdelijke meeropbrengst van 150 mln. — moeten wij in 1970 inbouwen in het definitieve plan dat dan komt. Ik draai het dan dus eigenlijk om, ik begin met wat nu gewenst is en ik zeg erbij dat dit later in het definitieve plan moet worden ingebouwd. Ik kan het

dus van twee kanten benaderen. Ik heb er niet de minste moeite mee om te zeggen dat bij de belastingverlaging die wij in 1969 willen doorvoeren juist de compensatie — de heer Kieft noemde het een correctie — een uitermate belangrijk element en motief moet zijn. Ik ben het er ook mee eens wanneer men zegt dat juist de compensatiebehoefte, die bij de invoering van de b.t.w. ontstaat, bij de besteding van de tijdelijke meeropbrengst van 150 mln. prioriteit vraagt boven bij voorbeeld de besteding ten behoeve van de werkgelegenheid. Ik vind dit een sterk motief om in 1969 hieraan iets te doen.

De heer Berg (P.v.d.A.): Moeten wij dat zo begrijpen, Excellentie, dat uw visie op de inkomstenverdeling en op de invloed van de invoering van de b.t.w. op de inkomensverdeling zal worden weerspiegeld in de correctie in de inkomstenbelasting die u voor ogen heeft? Met andere woorden, moet ik het zo begrijpen dat optrekking van de belastingvrije voet — ik geef nu slechts een voorbeeld — en een stukje inflatiecorrectie samen voor u hetzelfde beeld op de inkomensverdeling geven als de verhoging van de b.t.w.?

Minister Witteveen: Ik kom op deze aspecten nog wat nader terug, mijnheer de Voorzitter. Ik geloof inderdaad dat het een geschikt uitgangspunt is dat de belastingverlaging een zekere compensatie kan geven voor de prijsstijging door het nieuwe systeem van de omzetbelasting. De geachte afgevaardigde de heer Kieft heeft de suggestie uitgewerkt om daarbij een zekere inkomensgrens te hanteren waarboven in 1969 de verlaging niet zou doorwerken. In deze gedachte van compensatie heb ik hiermee moeite dat deze prijseffecten van de b.t.w. natuurlijk niet ophouden bij een inkomensgrens van f 20 000, maar doorlopen. Daarom lijkt mij dat dit niet past in de compensatiegedachte.

Tegen de suggestie van de geachte afgevaardigde de heer Kieft zijn ook een aantal ernstige fiscale bezwaren aan te voeren. Ik neem aan dat de geachte afgevaardigde deze ook wel ziet omdat hijzelf zegt dat dit alleen maar tijdelijk kan gebeuren. Hij ziet het, naar ik begrijp, dus ook niet als een blijvende oplossing. Op deze fiscale bezwaren zal de Staatssecretaris aanstonds nog wel wat nader ingaan.

De heer Bakker (C.P.N.): U hebt nu alleen gesproken over die 150 mln. maar u hebt verleden week zeer nadrukkelijk gesproken over 150 mln. +. Waar is die „+“ gebleven?

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde met zijn gebruikelijke intelligentie voorziet precies het punt waarop mijn betoog nu uitkomt. Daarover wilde ik nu juist iets gaan zeggen.

Allereerst wil ik echter deze conclusie trekken: Ten aanzien van de besteding van de 150 mln. uit de tijdelijke meeropbrengst van het nieuwe systeem van omzetbelasting — dit punt is hier in de eerste plaats aan de orde — heb ik er alle begrip voor wanneer de geachte afgevaardigde de heer Notenboom zegt dat hij een naar voren halen met behulp van die 150 mln. alleen ziet voor een verhoging aan de voet.

Het is echter juist dat naast die 150 mln., die kan dienen om een zekere vervroeging door te voeren of om nu reeds een compensatie te geven die dan straks wordt ingebouwd, in 1969 ook een stuk nominale progressieopbrengst ter beschikking zal komen. Dat is een ander element. Dit betekent, dat in zoverre in 1969 een belastingverzwaring zal ontstaan; de prijsstijging zal een sluipende verzwaring van de belastingdruk met zich brengen.

De heer Van den Doel (P.v.d.A.): Als ik u goed begrijp, Excellentie, wijst u de gedachte van de „knik“ definitief af?

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag mijn betoog voortzetten. Ik heb de bezwaren tegen die ge-

Minister Witteveen

dachte naar voren gebracht en ik zal straks de conclusie trekken. Wij hebben in 1969 ook te maken met de werking van het nominale progressie-effect in de opbrengst van de belastingen. Hierdoor komt ook een extra bedrag ter beschikking, dat een verzwarende van de belastingdruk voorstelt.

De heer **Goudzwaard** (A.R.P.): Excellentie, mag ik even om opheldering vragen? Ik heb begrepen, dat het u indifferent is wat betreft het komende wetsontwerp, of het een vooruitlopen is op een toekomstige inkomstenbelastingverlaging, of dat in deze inkomstenbelastingverlaging het compensatie-element wordt geregeld en later weer afzonderlijk wordt ingebouwd. Mag ik hieruit afleiden, dat u van mening bent, dat het komende wetsontwerp, wanneer u de tweede methode toepast, enkel betrekking kan hebben op de compensatievraagstukken? U schijnt hiertegen althans geen bezwaren te hebben, zodat uit dien hoofde het anticiperen op de inkomstenbelastingverlaging in dat wetsontwerp kan vervallen.

Minister **Witteveen**: Het lijkt mij heel duidelijk, dat wij in beide visies een samenhang moeten blijven zien. Er blijft een samenhang bestaan tussen wat wij in 1969 doen en het grote plan voor 1970.

De heer **Goudzwaard** (A.R.P.): Ik kan ermede akkoord gaan, dat u die samenhang voor uzelf ziet. Ik heb echter in tweede termijn gezegd, dat wij ons zelf het recht voorbehouden deze twee dingen ontkoppeld te beschouwen. Als ik u goed heb begrepen, geeft u toe, dat men dit ook ontkoppeld kan bezien, nl. louter en alleen vanuit de wenselijkheid tot compensatie met ingang van 1 januari 1969, dus afgezien van het vooruitlopen op de verlaging van de inkomstenbelasting.

De heer **Biesheuvel** (A.R.P.): Ik heb die indruk ook, want de Minister heeft gezegd - dit was de redenering-Goudzwaard - wij kunnen in 1970 in het definitieve belastingplan heel goed inbouwen wat wij in 1969 doen. U hebt er geen bezwaar tegen, dat het zo ontkoppeld wordt bezien, maar volgens u moet er dan later, in 1970, weer gekoppeld worden?

De heer **Den Uyl** (P.v.d.A.): Dit is wel net het omgekeerde van wat de Minister zoëven zei, maar misschien kan hij het nog even herhalen.

Minister **Witteveen**: Ik heb duidelijk gemaakt, dat de motivering van twee kanten kan worden gegeven. Men kan het motiveren vanuit het belastingplan voor 1970 en hiervan een stuk naar voren halen en men kan zeggen: het is in 1969 van belang een zekere compensatie te geven voor het prijseffect van de b.t.w. en dit kunnen wij dan later in de plannen voor 1970 inbouwen. Dit neemt niet weg, dat ik een nauwe samenhang tussen deze beide belastingmaatregelen zie.

De heer **Goudzwaard** (A.R.P.): Excellentie, ik geef u gaarne toe, dat de motiveringen van beide kanten kunnen worden gebezigd, maar voor mij is het punt, dat het karakter van het wetsontwerp verandert naarmate men het van voren naar achteren bekijkt of van achteren naar voren.

Minister **Witteveen**: Ik geloof, dat dit de motivering verandert.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Als ik u goed begrijp stelt u, Excellentie, dat men politiek niet iets kan ontkoppelen wat zakelijk niet ontkoppeld kan worden.

Minister **Witteveen**: Ja, zo zou men het kunnen zeggen. Het zijn elementen, die bij elkaar passen, die in een zekere samenhang staan. Daarmede ben ik het wel eens.

De heer **Biesheuvel** (A.R.P.): Excellentie, handhaaft u nu de anticipatie ja of neen?

Minister **Witteveen**: Ik geloof, dat het een kwestie van woorden wordt.

De heer **Biesheuvel** (A.R.P.): Houdt u het open, of heeft u een beslissing genomen, zoals de derde nota van wijzigingen suggereert? Wij hebben voldoende duidelijk gemaakt, dat wij het als een open zaak wensen te beschouwen wanneer straks de wetsontwerpen komen.

Minister **Witteveen**: Die wetsontwerpen vormen natuurlijk een volkomen open zaak. De gehele zaak moet nog worden uitgewerkt. Ik meen, dat het een kwestie van een woord wordt. Ik heb gezegd, dat ik even lief wil motiveren van de kant van compensatie voor de prijsstijging ingevolge de b.t.w. als van de kant van het „vooruit” halen van een stuk van de belastingverlaging, waarbij ook dat motief van compensatie voor de prijsverhoging door de b.t.w. speelt. Ik vind, dat deze twee motiveringen elkaar niet uitsluiten.

De heer **Biesheuvel** (A.R.P.): Dan vind ik het een open zaak.

De heer **Van Lier** (P.v.d.A.): Geen wijziging in de plannen!

Minister **Witteveen**: Mijnheer de Voorzitter! Door het nominale progressie-effect, de nominale progressie-opbrengst, die er in 1969 zal komen, komt er een belastingverzwaring, waartegenover wij in ons program hebben vastgelegd, dat neutralisering is geboden. In dat verband wil ik nog enkele opmerkingen maken. Allereerst wil ik aan het adres van de geachte afgevaardigde de heer De Goede nog zeggen, dat men altijd bij dat nominale progressie-effect moet onderscheiden de opbrengst, die door de werking van dat progressie-effect ontstaat voor de totale belastingopbrengst, en de wijze, waarop men bepaalde bedragen gebruikt om veranderingen in de tarieven van de loon- en inkomstenbelasting aan te brengen, ten einde hier een inflatiecorrectie aan te brengen. In onze filosofie is het de bedoeling, die nominale progressie-opbrengst te gebruiken voor een belastingverlaging en dus inderdaad terug te geven aan de belastingbetaler.

De geachte afgevaardigde de heer Berg heeft ten aanzien van het element van de inflatiecorrectie een tabel gegeven, waarin hij heeft becijferd, dat dit een veel groter effect zal krijgen naarmate het inkomen stijgt. Hij heeft ook aangegeven wat het effect van de verhoging van de belastingvrije voet zal zijn. Mijnheer de Voorzitter! Ik heb deze becijfering laten controleren. Ten aanzien van de belastingvrije voet is zij in grote trekken juist, maar ten aanzien van de inflatiecorrectie toont mijn berekening aan, dat het beeld heel sterk afwijkt van hetgeen de geachte afgevaardigde heeft becijferd. Volgens mijn becijfering komt een inflatiecorrectie van 8,3 pct., waarvan de geachte afgevaardigde is uitgegaan, voor bij voorbeeld een inkomen van f 25 000 niet op een voordeel van f 832 maar van f 357 en voor bij voorbeeld een inkomen van f 60 000 niet op f 2939 maar op f 944. Wanneer ik de procentuele verlaging zie, genomen in relatie tot het inkomen, blijkt mij, dat deze eerst wat oploopt van 0,8 pct. en 1 pct. voor de lagere inkomens tussen f 6000 en f 15 000 tot 1,6 pct. bij een inkomen van ongeveer f 45 000, terwijl het daarna weer afneemt. Dit laatste is ook logisch, omdat aan de top van het tarief de 70 pct. wordt gehandhaafd en het effect aldaar dus nul zal zijn. Het effect van de inflatiecorrectie is dus bepaald heel anders dan in de tabel van de geachte afgevaardigde.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Het is kleiner volgens uw berekening; niet anders! Het vertoont wel dezelfde tendens. De richting is dezelfde, maar de omvang is geringer.

De heer **Toxopeus** (V.V.D.): Maar dan is dat toch niet hetzelfde?

Minister Witteveen e. a.

Minister Witteveen: Ik meen, dat de omvang van de tendens hier een heel belangrijk punt is, terwijl deze zich bovendien op een gegeven moment weer omkeert. Bij de inkomens, die boven de middengroepen vallen, loopt het effect relatief juist weer terug. Ik meen, dat dit een geheel ander aspect is.

De heer Van den Doel (P.v.d.A.): Uw „middengroepen” zijn dus, als ik het goed begrijp, inkomensgroepen van 35 en 45 mille?

Minister Witteveen: Die liggen van f 25 000 tot f 45 000.

De heer Van den Doel (P.v.d.A.): Dat noem ik hogere inkomens.

De heer Rietkerk (V.V.D.): Ik meen, dat u als kamerlid ook f 35 000 wilt hebben.

Minister Witteveen: Ik meen, dat wij deze hogere middengroepen kunnen noemen.

Mijnheer de Voorzitter! Ten einde geen verkeerde indrukken over deze cijfermatige consequenties van een inflatiecorrectie te laten postvatten, heb ik de op mijn departement gemaakte begijfering in een tabel laten neerleggen en wil ik u vragen, dit lijstje als noot in de *Handelingen* te doen opnemen.

De Voorzitter: Ik stel voor, aan het verzoek van de heer Minister tot het doen opnemen van een noot in de *Handelingen* te voldoen.

Daartoe wordt besloten ¹⁾.

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! Mijn volgende opmerking aan het adres van de geachte afgevaardigde de heer Berg heeft betrekking op het conjuncturele effect van een belastingverlaging, die reeds op 1 januari 1969

Minister Witteveen

zou worden ingevoerd. De geachte afgevaardigde heeft gezegd, dat dit een conjuncturele impuls zou zijn en dat het daarom niet past in de visie, die de Regering heeft op de huidige economische situatie. Ik meen, dat dit niet juist is, omdat aan de ene kant ter beschikking is de tijdelijke meeropbrengst van de b.t.w. van 150 mln. en aan de andere kant een stuk nominale progressieopbrengst. Beide betekenen een verhoging van de belastingdruk. Als daartegenover een belastingverlaging wordt doorgevoerd, is dat conjunctureel gezien een neutrale operatie. Ik heb dus gezegd, dat wij een nominale progressieopbrengst ter beschikking hebben. Ik wil daarmee niet zeggen, dat in 1969 dat stuk nominale progressieopbrengst bepaald voor een stuk inflatiecorrectie zal moeten worden gebruikt. Zoals ik de vorige maal heb gezegd, is de aard van de belastingverlaging voor de Regering nog een open zaak. Wij zijn nog bezig dit uit te werken. Ik sluit niet uit, dat zelfs deze ruimte door de nominale progressieopbrengst tijdelijk voor een optrekken van de belastingvrije voet kan worden gebruikt. Ik ben het ook wel eens met wat de geachte afgevaardigde de heer Notenboom zei, namelijk dat de „timing” van de verlichtingen voor verschillende groepen niet altijd gelijk behoeft te zijn. Dat alles moet worden gezien in het plan, dat de Regering uitwerkt. Het moet ook worden gezien in het kader van het gehele beleid. Tot slot wil ik hierover zeggen, dat ik wel begrip heb voor de suggestie van de geachte afgevaardigde de heer Kieft om over deze uitwerking van de belastingverlaging nu geen definitieve uitspraken te doen. Dat kan beter worden gedaan als concretere voorstellen met hun motivering ter tafel liggen.

De heer De Goede (D'66): Excellentie, ik heb nog geen antwoord gekregen op mijn vraag, of u vasthoudt aan wat in het regeringsprogramma van april 1967 staat. Daarin is vastgelegd, dat in ieder geval een neutralisering van het nominale progressie-effect plaatsvindt.

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat ik heel duidelijk heb gezegd, dat wij aan dat programma vasthouden.

De heer Den Uyl (P.v.d.A.): Excellentie, zoëven werd gesproken over de mogelijkheid om het optrekken van de belastingvrije voet ontkoppeld te zien van de belastingplannen, die het kabinet voor 1 januari 1970 heeft. U heeft daarna gesproken over het pluspunt, namelijk de correctie van de nominale progressie, waaraan de Regering ook wil vasthouden. Acht u het mogelijk dat ontkoppeld te zien van de belastingplannen voor 1 januari 1970?

Minister Witteveen: Uiteraard niet.

De heer Den Uyl (P.v.d.A.): U houdt dus vast aan uw voorstel in de derde nota van wijzigingen, namelijk koppeling per 1 januari 1970 van de invoering van de correctie op de nominale progressie op 1 januari 1969?

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde begrijpt dat niet goed. Wij houden vast aan onze plannen voor 1970 en aan de verschuivingsoperatie, die dan zal moeten plaatsvinden, waarbij de inflatiecorrectie een plaats zal moeten krijgen. Dat moet nog nader worden uitgewerkt. Allerlei elementen moeten tegen elkaar worden afgewogen. Over de vraag, waaruit precies de belastingverlaging per 1 januari 1969, de vervroeging, moet bestaan, heb ik gezegd, dat deze kwestie nog geheel open is.

De heer Den Uyl (P.v.d.A.): Excellentie, u houdt dus niet vast aan de gedachte, dat u per 1 januari 1969 ook het element van de correctie van de nominale progressie moet invoeren?

¹⁾

Tabellen weergevende voor tariefgroep II, de verlaging van inkomstenbelasting voor een aantal inkomens bij een verhoging van de vrije voet met f 600 en bij een correctie van 8,3 % inflatie.

Tabel A
Verhoging belastingvrije voet met f 600

Belastbaar inkomen	Absoluut voordeel	Voordeel in % van het inkomen
f 6 000	f 95	1,6
15 000	169	1,1
25 000	251	1,-
45 000	334	0,7
60 000	365	0,6
90 000	396	0,4
120 000	412	0,35

Tabel B
Inflatiecorrectie van 8,3 %

Belastbaar inkomen	Absoluut voordeel	Voordeel in % van het inkomen
f 6 000	f 49	0,8
15 000	147	1,-
25 000	357	1,4
45 000	733	1,6
60 000	944	1,6
90 000	1254	1,4
120 000	1481	1,2

Minister Witteveen e. a.

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! Dat is een open zaak. Daarover is in de derde nota van wijzigingen ook niets gezegd.

De heer Den Uyl (P.v.d.A.): Integendeel – het is een vrij essentieel punt – er staat in de derde nota van wijzigingen, dat in de verlaging met ingang van 1 januari 1970 de neutralisering van de nominale progressie zal worden opgenomen en dat houdt in, dat het vooruitschuiven van een deel van deze verlaging naar 1 januari 1969 ook dat element zal bevatten, of trekt u dat terug?

Minister Witteveen: Dat staat er niet in. Er staat: een deel van die verlaging. Er is niet aangegeven, of dit zal zijn een verhoging van de belastingvrije voet, een inflatiecorrectie of een of andere combinatie ervan. Dit is nog een open zaak, waarover wij ons nader zullen beraden.

De heer Bakker (C.P.N.): Excellentie, mag ik misschien nog even antwoord krijgen op mijn vraag, hoe groot het inflatie-effect op jaarbasis naar de schatting van de Regering ongeveer is?

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! Dat hangt van de mate van de prijsstijging af. De geachte afgevaardigde heeft gedacht aan een prijsstijging van 4 pct. Hij rekent dan op een opbrengst van 800 mln. Dat is niet juist, want het gaat hier om de extrastijging van de belastingopbrengst door de prijsstijging, die meer is dan de evenredige stijging. De evenredige stijging van 4 pct. is nodig om de stijging van de uitgaven, salarissen, enz. op te vangen. Het progressie-effect wordt op een kwart geschat. De omvang van dat effect bij een prijsstijging van 4 pct. zou dan ongeveer een kwart zijn van datgene, wat de geachte afgevaardigde voor ogen heeft gehad.

De heer Den Uyl (P.v.d.A.): Maar u kunt toch wel ongeveer aangeven, wat u dat per 1 januari beschikbaar hebt voor de belastingverlaging?

Minister Witteveen: Ik kan hierover geen verdere uitspraken doen.

De heer Grapperhaus, Staatssecretaris van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Wiebenga heeft een zeker verband gelegd tussen de afwenteling van de inkomstenbelasting en de correctie van de tariefsverhoging ten gevolge van de inflatie. De geachte afgevaardigde heeft gezegd: Akkoord, die inflatie verhoogt voortdurend het tarief, maar wat doet het er toe, als die verhoging voortdurend wordt afgewenteld.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb het gevoel, dat hier een misverstand in het spel is. Ik heb nimmer betoogd, dat de inkomstenbelasting volledig wordt afgewenteld; naar mijn mening zal dit ook niemand stellen. Evenmin kan men stellen, dat de inkomstenbelasting in het geheel niet wordt afgewenteld. Ergens daartussen in ligt de waarheid. Er vindt een gedeeltelijke afwenteling plaats van de inkomstenbelasting; bovendien kan de ene groep meer afwentelen dan de andere. Dat is mede een van de redenen, waarom de inkomstenbelasting tot bepaalde onrechtvaardigheden leidt. Die onrechtvaardigheden – en dat was de teneur van mijn betoog – worden groter naarmate de invloed op het tarief van de inflatie groter wordt. Voor zover er veel wordt afgewenteld, ontstaat bovendien een zeker optisch bedrog, want de tarieven zijn hoog en behouden daardoor hun psychologische werking, terwijl aan de andere kant de hoge inkomstenbelasting in feite wordt gedragen door anderen dan degenen, die de aanslag krijgen. Bovendien bevordert de afwenteling de inkomensverschillen. Die grote inkomensverschillen leiden weer tot een sociaal onbehagen. Dit alles is ook van belang in verband met onze economische groei, die door die psychologisch hoge ta-

Staatssecretaris Grapperhaus

rieven wordt belemmerd. Terecht heeft de geachte afgevaardigde de heer Wiebenga in dit verband de kapitaalvlucht genoemd. De hoge inkomstenbelasting leidt tot een terughoudendheid wat betreft nieuwe vestigingen in ons land; het leidt wellicht tot een verminderend effect op de werkgelegenheid en het kan misschien belastingvlucht en kapitaalvlucht tot gevolg hebben. Nu heeft de geachte afgevaardigde de heer Wiebenga gezegd: Als dat zo is, dan moeten wij onze maatschappelijke structuur zodanig veranderen, dat deze kapitaalvlucht niet mogelijk is. Het is mij niet duidelijk, wat de heer Wiebenga hiermede bedoelt. Ik neem aan, dat hij niet een soort van ijzeren gordijn om ons land wil leggen, waarmee wij ons van de andere landen, met name van de E.E.G.-partners, zouden afsluiten. Ik zie daarom niet goed, hoe hij zou willen bereiken, dat er een maatschappelijke structuur ontstaat, waarin kapitaalvlucht en belastingvlucht onmogelijk wordt gemaakt. Ik kan mij niet voorstellen, dat hij bepaalde personen zou willen beletten het land te verlaten.

Mijnheer de Voorzitter! Met betrekking tot de knik in het tarief heeft de geachte afgevaardigde de heer Scholten gesteld – ik haal dit met instemming aan –: Dit is een zo structurele ingreep in ons gehele belastingstelsel, dat men hierover niet in een dag beslissingen kan nemen. Ik heb ook begrepen, dat de geachte afgevaardigde de heer Kieft in die richting denkt, als hij stelt, dat hierover nu geen beslissingen moeten worden genomen maar dat de Regering dit eerst eens moet overwegen.

Er is een verschil tussen de gedachte, zoals die door de heer Den Uyl naar voren is gebracht in zijn motie, en de gedachte die de heer Kieft naar voren heeft gebracht. Ik heb begrepen, dat de heer Den Uyl in zijn motie stelt, dat er een verhoging van de belastingvrije voet moet komen alleen voor de laagste inkomens. De heer Kieft heeft gesproken over een knik bij inkomens van f 25 000 à f 30 000 per jaar. Men kan toch bepaald niet zeggen, dat dit lage inkomens zijn. Hij heeft gesteld: Ik wil de verhoging van de belastingvrije voet door laten lopen tot f 25 000 à f 30 000 en dan wil ik een opstapje maken.

De heer Kieft (A.R.P.): Ik heb gedacht aan de groep inkomens tussen de f 20 000 en f 25 000.

Staatssecretaris Grapperhaus: Mijnheer de Voorzitter. Ik bied de heer Kieft mijn excuses aan voor het feit, dat ik heb gesproken over f 25 000 à f 30 000. Ik merk echter op, dat ook een inkomen van f 20 000 per jaar niet tot de laagste inkomens behoort.

De gedachte, die aan de motie-Den Uyl ten grondslag ligt is bepaald anders dan de gedachte van de heer Kieft. Ik wil hierbij aansluiten aan hetgeen de heer Notenboom gisteren heeft gezegd, nl.: Men kan hierover pas spreken, wanneer men exacte plannen voor zich heeft. Als men weet, wat de voornemens van de Regering zijn, neergelegd in een tabel, heeft een discussie meer zin. Ik spreek hierover op het ogenblik dan ook in een meer algemene zin van een discussie over een academisch geval.

In het voorstel van de geachte afgevaardigde de heer Kieft wordt in het tarief „geknoeid” bij dat opstapje, doordat daar de progressie sterk wordt vergroot. Ik doel hierbij op de marginale progressie. Men kan, al naar gelang de afbouwstrook, waarin hij de verhoging van de belastingvrije voet langzamerhand voor toenemende inkomens niet meer wil toepassen, groter wordt. Stellen dat de oneffenheden in het tarief kleiner worden, waar tegenover staat dat het effect van de maatregel voor de midden en lagere inkomens in de afbouwstrook geleidelijk afneemt. Ik heb het gevoel, dat een dergelijke ingreep in het tarief, het – om het huiselijk te zeggen – „knoeien” in het tarief, slechts in overweging kan worden genomen, indien men een doel heeft, dat zo belangrijk is, dat men het daarom wil. De geachte afgevaardigde de heer Kieft heeft hierop terecht gewezen. In dit verband wijs ik op het wetsvoorstel, dat de Kamer gisteren heeft bereikt. Wij hebben

Staatssecretaris Grapperhaus

daarin ter wille van het voorkómen van belastingheffing op A.O.W.-uitkeringen sec, een opstapje gemaakt aan het begin van het tarief. Dit opstapje was eerst f 25; het is nu f 60. Wij moeten ons goed realiseren, dat hierbij sprake is van een „geknoei” in het tarief, omdat wij een opstapje maken, dat groter is dan een inkomensgroep. Aan het begin van het tarief ontstaat dus een bult. Ik heb hier vrede mee, omdat ik het doel, dat ons voor ogen staat, nl. voorkomen dat belasting wordt geheven over A.O.W.-uitkeringen sec, zo goed acht, dat ik het „geknoei” in het tarief ervoor over heb. Een andere vraag is, of men het slechts aan bepaalde inkomensgroepen geven van compensatie, waarover de Minister heeft gesproken, een zo goed doel vindt, dat daarvoor het tarief moet worden aangepast. Ik wil hierover nu geen uitspraak doen. Ik wil wel stellen, dat ik het doel, over de laagste inkomens geen belasting te heffen, aanzienlijk gunstiger acht dan het doel, voor de hogere inkomens geen matiging te bewerkstelligen.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Dit betekent, dat de Staatssecretaris terecht aarzelt, als hij spreekt over „knoeien aan het tarief”. Hij zegt: Het is een zo goed geknoei, dat ik het ermede eens ben. Knoeien geeft aan, dat er eigenlijk iets verkeerd wordt gedaan. De Staatssecretaris zegt nu: Ik doe iets verkeerd zo goed, dat ik het wil doen. Hij bedoelt dan precies hetzelfde als de heer Kieft heeft gezegd, nl.: Voor mij is het tarief niet heilig.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik vind het jammer, dat men bij het spreken nooit aanhalingstekens kan gebruiken. Dit kan men alleen maar bij het schrijven doen.

De heer **Biesheuvel** (A.R.P.): U kunt toch zeggen: tussen aanhalingstekens?

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Ik dank de heer Biesheuvel voor deze suggestie. Ik heb vandaag weer wat van hem geleerd.

De geachte afgevaardigde de heer Berg zal wel begrijpen, dat ik dat woord knoeien eigenlijk tussen aanhalingstekens wil zetten. Een opstapje in een tarief zonder een vloeiende lijn wordt een tarief, waarvan de heer Liefstuck in 1948 heeft gezegd, dat moet worden bewezen dat dit tarief een goede lijn heeft. De stelling van de heer Liefstuck indertijd was dus — ik herhaal deze stelling hier graag en onderschrijf deze ook — dat de logica meebrengt, dat het tarief van de inkomstenbelasting een vloeiende lijn is. Degene, die meent dat deze lijn een lijn met bochten moet zijn, heeft de bewijlslast. In deze zin heb ik dat woord gebruikt.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Dit betekent dus ook dat, wanneer Minister Witteveen terecht de grafiek, die ik heb gegeven, laat uitlopen tot f 120 000 en hij laat zien, dat in die lijn een knik zit... Ik meende tenminste, dat hij dat heeft laten zien.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Neen, de Minister heeft dit niet gesteld, maar wel iets heel anders. Hij heeft gezegd dat, wanneer men het percentage van de verlaging gaat uitdrukken in het inkomen of de besparingen, men inderdaad een degressief verloop kan krijgen. Wanneer ik echter spreek over een belastingtabel, spreek ik slechts over een grafiek, waarbij ik aan de ene kant de hoogte van het inkomen en aan de andere kant de hoogte van de belastingdruk afzet. Dat is een inkomstenbelastinggrafiek. Men kan natuurlijk alle mogelijke berekeningen opzetten en relaties uitdrukken tussen bepaalde besparingen en het inkomen of de betaalde belasting, waardoor men natuurlijk andere cijfers krijgt. Dit is een duidelijke zaak. Dan kan men inderdaad wel een hyperbool of parabool verkrijgen. De grafiek van een normaal inkomstenbelastingtarief moet echter een vloeiende lijn zijn.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Wiebenga heeft gevraagd, of de bewindslieden verheugd zijn met artikel 17, laatste streepje, van de tweede richtlijn. Ik moet erkennen, dat het ons liever was geweest, indien wij in dit opzicht volledige vrijheid zouden hebben. Wij zijn echter toch blij, dat wij via dit laatste streepje een sociaal effect hebben kunnen bereiken, dat gelijk is aan het huidige. Dezelfde geachte afgevaardigde heeft ook gevraagd, of het niet mogelijk is deze zaak opnieuw in het kader van de E.G. aan de orde te stellen. Ik wil hem herinneren aan hetgeen ik in eerste termijn heb opgemerkt, namelijk dat het de bedoeling is om vóór 1970 te komen tot besluiten over tariefharmonisatie. Naar aanleiding hiervan heb ik gesteld, dat het sociale effect dan een belangrijk onderdeel, althans voor de Nederlandse delegatie, zal zijn.

Mijnheer de Voorzitter! In tweede termijn is over de prijzen door verscheidene geachte afgevaardigden gesproken. Er liggen ook twee moties op tafel, één van de geachte afgevaardigde de heer De Goede, maar deze heeft zijn motie inmiddels ingetrokken, en één van de geachte afgevaardigde mejuffrouw Barendregt. Hierop wil ik graag iets uitvoeriger ingaan.

Allereerst wil ik stellen dat, wanneer blijkt dat een formele prijsmaatregel nodig is, de Regering niet zal schromen om deze te nemen. Hierom gaat het echter naar mijn mening niet. Het gaat er uitsluitend om, wat de beste methode is om te bereiken, dat de invoering van de b.t.w. met een zo gering mogelijk prijseffect gepaard zal gaan. De ervaring heeft ons geleerd, dat overleg met en overtuiging van het bedrijfsleven dikwijls beter en effectiever werken dan het zwaaien met de wettelijke prijzenstok. Wanneer men dit laatste doet — de geachte afgevaardigde de heer Notenboom heeft hierop terecht gewezen — is er een grote kans, dat zich een opwaartse druk op het prijsniveau zal manifesteren. Ik weet, dat de geachte afgevaardigde de heer De Goede zal zeggen, dat dit inderdaad zo is, maar dat hij het idee van een specifieke prijsnorm heeft losgelaten. Ik meen echter dan nog, dat zijn stelling niet opgaat. De overgang van het oude naar het nieuwe stelsel roept, afgezien van de mogelijkheid tot aftrek van de voordruk, die prijsvermindering werkt en het nieuwe tarief, dat prijsverhogend werkt, immers een geheel nieuwe situatie in het leven. Ik denk met name aan de concurrentie tussen de geïntegreerde en de niet-geïntegreerde produktie. Dit verschil schept op dit ogenblik onder het cumulatieve cascadestelsel verschillen in concurrentievoorwaarden.

Wij hopen, dat deze verschillen een gunstige invloed op de prijzen zullen hebben bij de invoering van de b.t.w. Een algemene prijsnorm, zoals de geachte afgevaardigde de heer De Goede bepleit, zou naar mijn gevoel juist een averechts resultaat hebben. Wij zijn van mening, dat het veel beter is in dit opzicht op een vrijwillige basis met het bedrijfsleven samen te werken. Ik kan hem verzekeren, dat, als zou blijken dat zich aan het einde van 1968 een situatie ontwikkelt die niet in overeenstemming is met deze doelstelling, hetgeen zou kunnen blijken uit aankondigingen van prijsverhogingen in verschillende sectoren, de Minister van Economische Zaken dan niet zal aarzelen een algemene prijsmaatregel af te kondigen, welke de strekking heeft van de motie van de geachte afgevaardigde mejuffrouw Barendregt. Op dit moment zien wij daartoe geen aanleiding; dit is dan ook de reden, waarom de Regering de aanneming van deze motie ontraadt.

De opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Wiebenga over de ontwikkeling in Duitsland, namelijk dat de ietwat aarzende conjunctuur daar heeft medegewerkt om het effect vooral op de prijzen van een mindere betekenis te doen zijn, is naar mijn gevoel juist. Uiteraard hoop ik dat de conjunctuur in Nederland zal verbeteren, hetgeen natuurlijk voor onze werkgelegenheid van belang is. Dit is des te meer een reden om aan het effect van de prijzen de grootst mogelijke aandacht te besteden. Ik heb herhaaldelijk gezegd, ook bij het mondeling overleg en in eerste termijn, dat ik niet zal aar-

Staatssecretaris **Grapperhaus**

zelen daaraan een bijdrage te leveren voor zover dat in mijn vermogen ligt en de belastingambtenaren daaraan kunnen meehelpen.

De geachte afgevaardigde de heer Bakker heeft zich afgevraagd, of het gunstige effect in Duitsland niet te danken is aan het feit, dat Duitsland eigenlijk een 15-procentstarief had moeten invoeren. Ik meen, dat dit een misverstand is. In Duitsland was het fabrikantentarief 4 pct., de groothandel had een tarief van 1 pct. en de kleinhandel een tarief van 4 pct. Cumulatief zou dat nooit 15 pct. kunnen zijn. Dit blijkt ook wel uit het budgettair neutrale karakter van de Mehrwertsteuer in Duitsland. De geachte afgevaardigde de heer Bakker heeft wel gelijk als hij zegt, dat de investeringen in Duitsland lager waren belast dan in Nederland. De verhouding is ongeveer ruim 6 : 9,5. Daarbij mag niet worden vergeten dat de overgangperiode in Duitsland langer is, terwijl bij ons de omzetbelasting op voorraden nauwkeuriger wordt teruggegeven dan in Duitsland.

De heer **Bakker** (C.P.N.): In die overgangperiode wordt het tarief ook nog verhoogd.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Dat is een tariefsverhoging van 10 tot 11 pct.

De heer **Bakker** (C.P.N.): En van 5 tot 5,5 pct.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Dat is naar mijn mening een andere zaak. Het is duidelijk dat bij een tariefsverhoging inderdaad een effect op de prijzen komt. Ik meen dat het hier in eerste instantie om de overgang gaat. Ik zal niet ontkennen dat, wanneer bij ons de b.t.w. zou worden verhoogd, daarvan een invloed op de prijzen het gevolg zou kunnen zijn.

In dit verband wil ik ook nog eens beklemtonen, dat ik zal streven naar een zo goed mogelijke voorlichting. De geachte afgevaardigde mejuffrouw Barendregt heeft zich afgevraagd, of het korte, informatieve bezoek dat dit najaar aan de nieuwe ondernemers zal worden gebracht, wel effectief genoeg zal zijn. Ik moet erop wijzen, dat het mijn bedoeling is om in augustus van dit jaar enquêteformulieren naar al deze ondernemers, die inmiddels worden opgespoord, te laten verzenden. Ik heb het gevoel, dat het gevolg daarvan zal kunnen zijn, dat het informatiebezoek zeer gericht en effectief zal kunnen plaatshebben.

De geachte afgevaardigde de heer Scholten heeft gevraagd: Zou het niet mogelijk zijn in het voorjaar van 1969 nog een tweede informatiebezoek te doen plaatshebben? Ik kan hem hierop antwoorden, dat onze plannen inderdaad al in deze richting gaan. Het ligt in de bedoeling twee bezoeken aan de ondernemers te brengen, een in het najaar van 1968 en een in de loop van het jaar 1969. Bij het tweede bezoek kunnen eventuele fouten en vergissingen, die de ondernemers maken, worden gecorrigeerd. Men kan dan opnieuw met de ondernemers, die daarvoor in aanmerking komen, de vraag onder ogen zien of het zinvol is, administratief onder de belasting te vallen of dat men misschien moet verzoeken van de administratieve verplichtingen ontheven te worden. Het heeft bovendien het voordeel, dat fouten, indien zij worden gemaakt, in een vroeg stadium worden gecorrigeerd. Ik hoop dat ik hiermee voldoe aan de wensen van de geachte afgevaardigde op dit punt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben zo gekomen op het punt van de kleine ondernemers. Met betrekking tot dat punt heeft de geachte afgevaardigde de heer Van Rossum gevraagd of iets kan worden gedaan aan artikel 25. Hij heeft gevraagd of de norm van de toegevoegde waarde, die bij dat artikel wordt gehanteerd om de vermindering van omzetbelasting te berekenen, niet kan worden vervangen door het aantal werkkrachten in dienst van de onderneming.

De heer **Van Rossum** (S.G.P.): Verhouding omzet tot aantal werknemers, Excellentie?

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Een derde criterium dus. Ik heb het gevoel, mijnheer de Voorzitter, dat ik ook in tweede termijn die suggestie bepaald moet afwijzen, omdat zij de controle aanzienlijk ingewikkelder zou maken, bovendien de toepassing voor de ondernemer zou bemoeilijken, terwijl zo'n methode geen soelaas zou bieden bij voorbeeld voor de ambachtsman die zonder hulp van derden werkt. Ik moet ook bij herhaalde overweging deze suggestie van de hand wijzen.

De geachte afgevaardigde de heer Bakker heeft over de kleine ondernemersregeling gesproken. Hij heeft zich afgevraagd, hoe de cijfers in dit opzicht liggen en heeft zelf een aantal schattingen gemaakt. Laat ik beginnen met de schattingen van de geachte afgevaardigde te corrigeren aan de hand van onze eigen cijfers. Wij verwachten dat ongeveer 60 000 ondernemers in het geheel geen belasting zullen behoeven te betalen. Dit zijn dus de ondernemers met een maximumbedrag aan belasting van f 1200; het gemiddelde zal daar liggen op f 1000. Vervolgens verwachten wij dat ongeveer 30 000 ondernemers zullen liggen in de belastinggroep tussen de f 1200 en f 1800.

Voor deze groep zal het bedrag dat aan belastingopbrengst zal worden gederfd, f 1200 per ondernemer zijn. Ten slotte zullen ongeveer 40 000 ondernemers profiteren van het verschil tussen f 1800 en f 3000. Wij verwachten dat de belastingvermindering hier gemiddeld f 600 per ondernemer zal zijn. Recapitulerend, komt het erop neer dat er een derving van belastingopbrengst zal zijn voor 60 000 ondernemers van 60 mln., voor 30 000 ondernemers van 36 mln. en voor 40 000 ondernemers van 24 mln. De vrees van de geachte afgevaardigde dat deze regeling tot grotere bureaucratie zou kunnen leiden, deel ik bepaald niet. Ongeveer 60 000 ondernemers blijven buiten de heffing en de overige 70 000 vallen erin, doch kunnen volstaan met een verminderd bedrag aan belasting. Het is een vermindering die heel eenvoudig door de ondernemers kan worden berekend, terwijl ook de controle door de belastingdienst geen problemen zal opleveren.

De heer **Van den Bergh** (P.v.d.A.): Ik zou graag weten, of deze cijfers een grote correctie hebben ondergaan, toen u artikel 25 bij nota van wijzigingen tot natuurlijke personen hebt beperkt.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Neen, nauwelijks. Wij hebben gemeend dat de schattingen, die wij uiteraard hierover reeds eerder hadden gemaakt, ongewijzigd kunnen blijven ondanks de beperking tot natuurlijke personen.

De heer **Verlaan** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Van één groep heb ik de door de Staatssecretaris genoemde cijfers niet goed verstaan. Voor de groep beneden f 1200 noemde hij het bedrag van 60 mln. Welke waren de cijfers met betrekking tot de groep, die daarop volgde, namelijk die van f 1200 tot f 1800?

Staatssecretaris **Grapperhaus**: 30 000 ondernemers met een derving van 36 mln.

Ik kom dan tot de vraag van de geachte afgevaardigde de heer Porthoine, die de vraag van de geachte afgevaardigde de heer Notenboom heeft herhaald, namelijk of bij toepassing van het kasstelsel dit ook tot afbetalings- en huurkooptermijnen kan worden uitgebreid.

Mejuffrouw **Barendregt** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Mag ik nog even terugkomen op die berekening? Ik heb daaraan de vraag gekoppeld, welke de besparing aan inningskosten voor de overheid is. Ik meen dat deze vraag het best op dit moment kan worden beantwoord.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Vindt u het goed dat ik eerst nog even de geachte afgevaardigde de heer Porthoine aan een antwoord help? Ik meen dat de transacties van huurkoop

Staatssecretaris Grapperhaus

zich in het algemeen in de kleinhandel afspelen, die, zoals bekend is, van het kasstelsel gebruik zou mogen maken, zodat de afbetaling niet tot moeilijkheden leidt. Ik heb het gevoelen dat er om die reden geen enkele vrees behoeft te bestaan, dat de liquiditeitspositie van de afbetalingsleveranciers zal worden verslechterd.

Het kasstelsel heeft immers tot gevolg, dat de belasting pas behoeft te worden betaald naarmate de ontvangsten binnenvloeden, en dat is in dit geval: naar mate de afbetalings- en huurkooptermijnen zijn ontvangen.

Ik kom nu tot de vraag van de geachte afgevaardigde mevrouw Barendregt, wat de besparing van de perceptiekosten zou zijn als gevolg van de kleine-ondernemersregeling. Dit is niet zo eenvoudig te schatten; het hangt ervan af, hoe men die kosten berekent, maar het bedrag zal liggen in de orde van grootte van een 2 mln.

Ik kom nu tot de landbouwregeling. De geachte afgevaardigde de heer Van Rossum heeft gesproken over de sierteelt. Ik moet hem om te beginnen antwoorden, dat het probleem, dat hij aansnijdt, ons bekend was. Dit is mede een reden geweest om een landbouwregeling te ontwerpen, zoals wij dat hebben gedaan. Ik moet er namelijk op wijzen - ik weet dat niet, of hem dat helemaal duidelijk is geworden uit de stukken -, dat de landbouwregeling meebrengt, dat een nevenomzet van f 10 000 voor de niet-opterende boer vrij is. Nu heeft hij geciteerd uit bepaalde stukken en hij heeft mij die ook nog ter hand gesteld. Ik wil hieruit alles eerst extraheren dat de contractteelt van tulpen bij voorbeeld ongeveer een prijs oplevert van f 11 000 à f 12 000 per ha. Dit betekent al, dat de grens van f 10 000, die door ons is getrokken, een vrij realistische benadering vormt. Nog afgezien echter van dit meer praktische aspect zou ik willen stellen, dat ook meer theoretisch de gedachte van de geachte afgevaardigde, de gemengde bedrijven ook voor de sierteelt de forfaitaire landbouwregeling te geven, om twee redenen niet kan opgaan.

In de eerste plaats is de voordruk in deze sector aanzienlijk lager dan 4 pct. Dit betekent, dat wij dan een grote bevoordeling van deze sector zouden krijgen.

De heer Van Rossum (S.G.P.): De voordruk een grote bevoordeling?

Staatssecretaris Grapperhaus: Ja, dat zou toch een bevoordeling zijn. Wanneer de voordruk in de landbouwregeling gemiddeld 4 pct. is en bij gemende bedrijven zelfs

De heer Van Rossum (S.G.P.): Ruim 3 pct.

Staatssecretaris Grapperhaus: Bij gemengde bedrijven kan hij zelfs dalen tot 1 à 2 pct., omdat daar meestal een additionele bedrijfsuitoefening plaatsvindt. Ik moet dan bepaald spreken van een groot verschil.

Er komt nog iets bij. Wanneer wij dit zouden doen, zou er een tendens zijn, dat de handelaren worden uitgeschakeld. Dit lijkt ons ook geen redelijke zaak, want in de situatie, dat deze telers rechtstreeks leveren aan de consument - dat komt juist bij deze gemengde bedrijven vaak voor -, zou het grote verschil in belasting tot gevolg hebben, dat deze rechtstreekse leveringen zouden worden begunstigd.

Ik moet om deze reden de suggestie van de geachte afgevaardigde toch bepaald van de hand wijzen.

Ik kom dan tot de opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Verlaan over de loonbedrijven. Ook de geachte afgevaardigde de heer Portheine heeft om soepelheid, wat de administratieve zijde van de loonbedrijven betreft, gevraagd. Dit wil ik wel graag toezeggen, maar op de opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Verlaan, dat wij soepel zouden moeten zijn bij de loonbedrijven in het algemeen, moet ik zeggen, dat ik daartoe toch niet zoveel kans zie. De loonbedrijven dienen met 12 pct. te worden belast, omdat de gehele landbouwregeling in verband met de voordruk daarop

is gebaseerd. Dit betekent, dat zij evenals alle anderen belasting zullen moeten betalen. Ik zie geen mogelijkheid, door soepelheid de loonbedrijven buiten de belastingheffing te krijgen.

De heer Verlaan (B.P.): Ik heb gevraagd, of in de uitwerkingsregeling nog iets te doen is voor deze bedrijven.

Staatssecretaris Grapperhaus: Ik weet niet, wat de geachte afgevaardigde verstaat onder de uitwerkingsregeling. Als hij daarmee bedoelt de administratieve problemen van deze bedrijven, dan wil ik zeggen, dat ik daartoe - de geachte afgevaardigde de heer Portheine heeft er ook al op gewezen - bereid ben. Als hij echter wil zeggen, dat zij in de uitwerking minder belasting moeten betalen dan 12 pct., dan moet ik zeggen: neen, dit kan niet.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot andere opmerkingen, die de geachte afgevaardigde de heer Verlaan heeft gemaakt. In eerste termijn heeft hij het volgende gezegd: „Daarnaast heeft de bewindsman gezegd, dat hij grote soepelheid zal betrachten bij de inwerkingtreding van de b.t.w. Deze soepelheid is wel noodzakelijk. Er zijn mij informatie bekend, waaruit blijkt, dat van de belastingzaken, die bij het Hof zijn beslist, 70 pct. ten gunste van de belastingplichtigen zijn uitgevallen. Dit is een hoog percentage en daaruit zou men kunnen concluderen, dat de belastinginspecteurs het te gauw op een procedure laten aankomen en in vele gevallen onredelijk en niet soepel zijn. 70 pct. gelijk bij het Hof wil toch wel wat zeggen. Het geeft een graad van onredelijkheid aan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben er in eerste termijn niet op ingegaan; ik heb het genegeerd, maar omdat de geachte afgevaardigde het heeft bestaan er gisteren op terug te komen en hij heeft medegedeeld hoe hij zijn informatie heeft verkregen omtrent die 70 pct., wil ik er nu graag op ingaan. Om te beginnen wil ik de werkelijke cijfers geven. Die geven aan - ik ontleen ze aan de justitiële statistiek-1965 van het C.B.S. - dat niet 70 pct. van de procedures door de belastingdienst is verloren, maar 38 pct.; in latere jaren zijn die cijfers vrijwel dezelfde. Wanneer de geachte afgevaardigde nog een cijfer wil hebben over de uitspraken van de tariefcommissie - wij praten hier over de omzetbelasting - wil ik dat ook geven. De tariefcommissie heeft in 1967 in 71 zaken uitspraak gedaan. In 10 gevallen is het beroep gegrond verklaard en in 56 gevallen ongegrond, terwijl in 5 gevallen het beroep niet ontvankelijk was. Het betekent, dat de belastingdienst in 14 pct. van de gevallen in het ongelijk is gesteld. Nu gaat de heer Verlaan op grond van zijn informatie, waarvan wij gisteren hebben gehoord, welke waarde wij eraan kunnen hechten, stellen, dat in 70 pct. van de gevallen de belastingdienst het heeft verloren. Hij doet dan de suggestie, dat de belastingdienst onredelijk zou zijn. Met klem wil ik tegen deze voorstelling van zaken protesteren. Ik ben blij met de interrupties, die de heer Boot heeft gedaan tijdens het betoog van de heer Verlaan. De heer Boot heeft gesteld, dat, wanneer er bezwaren zijn tegen ambtenaren, men en paard moeten worden genoemd. Wat mij zelf betreft, ik moet mijn belastingdienst verdedigen; van een naamloze aanval op de belastingambtenaren, die zich nu niet kunnen verdedigen, moet ik zeggen, dat, als de geachte afgevaardigde man en paard noemt - hij behoeft het niet eens in het openbaar te doen, omdat zijn informatie vertrouwelijk zouden kunnen zijn - en hij zich tot mij wendt, ik alles zal uitzoeken. Wanneer er fouten bij onze dienst worden gemaakt - dat kan voorkomen, want wij zijn ook mensen - dan zal daarin verandering moeten komen, maar met klem moet ik protesteren tegen de suggestie, dat 70 pct. van de procedures wordt verloren en dat dit zou duiden op een onredelijkheid van de kant van de belastinginspecteurs. Dit is een wijze van discussie, waarvoor ik niet veel waardering heb.

De heer Verlaan (B.P.): Met het noemen van die 70 pct. heb ik u uitgedaagd en wat dat andere betreft heb ik het

Staatssecretaris Grapperhaus

duidelijk gemaakt aan de hand van tal van artikelen in de krant, die de geachte afgevaardigde de heer Boot ook kan lezen. Ik heb dus concrete voorbeelden gegeven.

Staatssecretaris Grapperhaus: Het lijkt mij, dat deze discussie door mij niet hoeft te worden voortgezet. Ik zal mij naar het onderwerp van de binnenscheepvaart verplaatsen. Met name de heer Van Rossum wil ik tevreden stellen. Het personenvervoer van de Nederlandse Spoorwegen valt onder het 4 pct.-tarief, maar niet het goederenvervoer. In zoverre is er geen sprake van verschillende concurrentiepositie. Daarbij komt, dat de binnenscheepvaart vrijwel alleen voor ondernemers werkt, zodat door het aftrekmechanisme de vrees van de geachte afgevaardigde ongegrond is. Door de b.t.w. zal de binnenscheepvaart bepaald niet achteruit hoeven te gaan. De heer Verlaan heeft nog over de dierenartsen gesproken. Het is beter, dat deze zaak bij het betreffende amendement aan de orde komt. Hetzelfde wil ik stellen met betrekking tot de opmerking van de heer Janssen, die geen antwoord heeft ontvangen op zijn vragen over een tijdelijk verlaagd tarief voor textiel, en ten aanzien van de vraag van de heer Van Rossum, die over het oppervlaktewater heeft gesproken, zulks in verband met de schoenfabrieken. Ik meen, dat ook deze opmerkingen het beste kunnen worden behandeld bij de desbetreffende amendementen. De heer Wiebenga heeft over de benzine gesproken. Ik heb tijdens zijn opmerkingen in eerste termijn geïnterrupteerd en gezegd, dat het verschil tussen de ondernemer, die voor een lagere prijs zou rijden, en een niet-ondernemer, die werknemer is en die op een bromfiets rijdt, door de i.b.-regeling van de 10 pct. cataloguswaarde wordt bijgeteld. Ik heb niet gezegd – dat doe ik nu –, dat bovendien in de b.t.w. zelf reeds een regeling is ontworpen, waardoor de ondernemer niet wordt bevoordeeld. Ik praat hier over de ondernemer, die privé rijdt; ik neem aan dat de geachte afgevaardigde het daarover ook heeft. In artikel 3, lid 1, letter g, van het wetsontwerp is een integratieheffing opgenomen, volgens welke het beschikken over goederen voor andere dan bedrijfsdoeleinden onder de belastingheffing zal vallen. Dit betekent, dat de ondernemer die benzine tankt voor zijn auto en daarin privé gaat rijden, zal moeten betalen. Ik begrijp, dat de geachte afgevaardigde zal vragen: Hoe moet dat technisch worden verwezenlijkt? Ik neem echter aan, dat wij daarvoor wel een forfaitaire weg kunnen vinden. Het is in ieder geval niet zo, dat de ondernemer die „op kosten van de zaak” rijdt, geen belasting zou hoeven te betalen.

De heer **Wiebenga** (P.S.P.): Ik ben zeer verheugd over deze opmerking, mijnheer de Voorzitter. Dit betekent nl., dat de Staatssecretaris op het ogenblik voor dit probleem een oplossing aan het zoeken is in de richting van een forfaitaire regeling.

Staatssecretaris Grapperhaus: Inderdaad.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Van Rossum heeft nog gevraagd, of de toepassing van de b.t.w. op ondernemingen, die met kortingen, zegelsystemen en cadeaubonnen werken, er niet toe kan leiden dat kostbare aanschaffingen moeten worden gedaan door die ondernemers en of daarvoor geen compensatie kan worden gegeven. Ik wil hem daarop antwoorden, dat ik over deze punten overleg met het bedrijfsleven pleeg en dat ik zoek naar oplossingen om aan de administratieve problemen het hoofd te bieden.

In dit verband wil ik ook nog antwoorden op de opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Portheine, die heeft gevraagd of ik in het overleg met het bedrijfsleven ook de Vereniging van Landbouwboekhoudbureaus en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten wil betrekken. Ik meen, dat hij in dezen verder de R.A.I. heeft genoemd. Ik wil hem dit graag toezeggen, mijnheer de Voorzitter. Zoals ik reeds tijdens het mondeling overleg en in eerste termijn heb gezegd, zijn onze ambtenaren nu al bezig met het plegen van overleg

Staatssecretaris Grapperhaus e. a.

met het bedrijfsleven. Dat overleg zal bepaald nog worden geïntensiveerd. Beiderzijds hebben wij er belang bij, dat de b.t.w. zo soepel en administratief zo eenvoudig mogelijk zal worden uitgevoerd.

De geachte afgevaardigde de heer Peijnenburg heeft nog een suggestie gedaan met betrekking tot de overgang ten aanzien van bedrijfsmiddelen. Hij heeft zich afgevraagd, of het niet mogelijk is, het aftrekmechanisme voor bedrijfsmiddelen dat, zoals u bekend is, in de loop van drie jaar in een glijdende schaal zal worden verwezenlijkt iets anders op te bouwen om daarmee de middelen te vinden, ten einde het begrip „bedrijfsmiddelen” wat meer aan te passen aan ditzelfde begrip in de inkomstenbelasting. Ik moet die suggestie toch wel van de hand wijzen, mijnheer de Voorzitter. Ik heb al toegezegd, dat ik bij de uitvoering soepel zal zijn wat betreft het begrip „bedrijfsmiddelen”. Wanneer ik nu inging op de suggestie van de geachte afgevaardigde, zou de overgangsregeling, die mede ten doel heeft een kopersstaking van bedrijfsmiddelen te voorkomen, zodanig worden verstoord – aan het begin zou namelijk een kleinere en later zou een grotere aftrek plaatsvinden – dat dit een ongewenst gevolg zou hebben.

Mijnheer de Voorzitter! Naar ik hoop, heb ik hiermee de vragen van de verschillende geachte afgevaardigden beantwoord.

De Voorzitter: De heer Den Uyl heeft gevraagd, in derde termijn het woord te mogen voeren. Ik stel aan de Kamer voor, toe te staan, dat bij deze algemene beraadslaging het woord wordt gevoerd in derde termijn en de spreektijd daarbij te bepalen op ten hoogste vijf minuten per fractie.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt te 12.45 uur geschorst en te 13.45 uur hervat.

De heer **Den Uyl** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Tijdens het debat, dat gisteren over de nota inzake het te voeren loon- en werkgelegenheidsbeleid is gevoerd, heb ik een motie ingediend, waarin de Kamer wordt gevraagd, uit te spreken, van oordeel te zijn, dat de door de Regering aangekondigde verlaging van de inkomsten- en loonbelasting met ingang van 1 januari a.s. geen doorgang behoort te vinden, voorzover deze meer omvat dan een verhoging van de belastingvrije voet ten behoeve van de laagste inkomensgroepen.

Waarom heb ik aan de Kamer dat oordeel gevraagd?

Ik heb dit in de eerste plaats gedaan, omdat wij het beslist inopportuun vinden om in een tijd van werkloosheid en in een tijd, waarin de Regering de noodzaak beklemtoont tot matiging van de bestedingen een dergelijke verdergaande verlaging door te voeren.

In de tweede plaats heb ik dit gedaan, omdat ons inziens – die opvatting is vanmorgen door de Minister van Financiën bevestigd – het niet mogelijk is, een correctie op de nominale progressie in de inkomsten- en loonbelasting in te voeren zonder dat dit een onderdeel uitmaakt van de verdergaande belastingplannen van de Regering tot verlaging van de inkomstenbelasting en verhoging van het tarief van de b.t.w.

Het is namelijk ondenkbaar, dat men nu een correctie op de inflatieprogressie zou kunnen aanbrengen en dat men dit zou kunnen dekken uit tijdelijke meeropbrengsten van de b.t.w. De inkomstenderving uit de inflatiecorrectie loopt door. Een zindelijke financiering vergt dan ook, dat deze correctie onderdeel uitmaakt van een verdergaand belastingplan zoals dit door de Regering naar voren is gebracht.

De Regering heeft dit ingezien en zij heeft dan ook steeds uitsluitend gesproken over de correctie van de inflatieprogressie als onderdeel van haar belastingplannen voor 1 januari 1970. In de derde nota van wijziging zegt de Regering, dat haar voorstellen voor wijzigingen per 1 januari 1969 inhouden, om, vooruitlopend op de verschuiving in de inkomsten- en loonbelasting naar de omzetbelasting per 1 januari 1970 een

De Uyl e.a.

deel van de daarin begrepen verlaging reeds op 1 januari 1969 te doen ingaan. „Een deel van de daarin begrepen verlaging”, mijnheer de Voorzitter! Verleden week heeft Minister Witteveen dit nog eens in de Kamer bevestigd, door te zeggen, dat de Regering heeft besloten, met voorstellen te komen om een gedeelte van de belastingverlaging, die zij zich in het kader van haar belastingplannen voor 1970 voorstelt, vervroegd op 1 januari 1969 in te voeren. Antwoordende op een interruptie mijnerzijds heeft Minister Witteveen nog eens gesproken over de vervroegde invoering van de belastingverlaging van 1970. Dit is – ik wil dit met nadruk zeggen –, voor zover het gaat om de correctie van de inflatieprogressie van de kant van de Regering alleen maar juist gesteld en juist gedacht. Als het anders was, zou ik de Minister een slechte financiering moeten verwijten.

In die situatie hebben wij overwegend bezwaar ertegen, een correctie van de nominale progressie als element van belastingverlaging op 1 januari 1969 te aanvaarden, omdat wij er bezwaar tegen hebben, thans vooruit te grijpen op een belastingverlaging, zoals de Regering voorstelt, op 1 januari 1970. Wij achten de koppeling, die technisch gezien onvermijdelijk is, onjuist. Wie deze koppeling niet wenst, wie zich thans niet wenst te binden aan de belastingverlaging op 1 januari 1970, dient zich thans te verzetten tegen het aanvaarden van het element van correctie van de nominale progressie in voorstellen voor belastingverlaging met ingang van 1 januari a.s.

Nu heeft de Minister van Financiën hedenmorgen gezegd – het was niet geheel duidelijk –: Het is een open zaak, maar tegelijk sprak de Minister toch weer over een surplus boven de optrekking van de belastingvrije voet. Ik vind dit ten slotte niet interessant. De inflatiecorrectie kan en mag bij het deel van de Kamer, dat van oordeel is, dat men zich nu niet kan en niet mag vastleggen op de belastingvoorstellen van de Regering per 1 januari 1970, geen open zaak zijn. Zij dienen zich thans uit te spreken tegen het verdergaan van een belastingverlaging op 1 januari a.s. dan het optrekken van de belastingvrije voet.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat het een zaak is van zuiverheid, dat de Kamer gelegenheid krijgt zich dan ook in die zin uit te spreken. Daarom wil ik mijn ingediende motie handhaven, zij het met twee wijzigingen. In plaats van de woorden „laagste inkomensgroepen”, voorkomende in de tweede alinea van de motie, wil ik lezen: lagere inkomensgroepen, omdat ik er in het geheel geen behoefte aan heb, thans een uitspraak te doen omtrent de vraag, of de knik, de inkomenshoogte, waarover de geachte afgevaardigde de heer Goudzwaard heeft gesproken, moet liggen bij b.v. f 12 000 of bij f 15 000. Het is duidelijk, dat wij bedoelen, hetgeen voor ons essentieel is, dat er een inkomenshoogte zal zijn bij het optrekken van de belastingvrije voet. In de tweede plaats wil ik erop wijzen, dat ik er geen behoefte aan heb, een strijd aan te gaan over de vraag, of in de derde nota van wijzigingen nu door de Regering is vastgeprikt, dat in haar voorstellen voor 1 januari a.s. ook het element van de nominale progressie zal zijn begrepen. De vraag, of het met zoveel woorden in de derde nota van wijzigingen is gezegd, wil ik rustig terzijde laten. Ik wil eenvoudig, dat de Kamer uitsprekt, dat zij vindt, dat om de door mij aangegeven redenen op 1 januari a.s. de belastingverlaging niet meer dient te bevatten dan het optrekken van de belastingvrije voet ten behoeve van de lagere inkomensgroepen. Alleen op deze wijze kan de Kamer zich vrijhouden voor hetgeen op 1 januari 1970 moet gebeuren.

De Voorzitter: De heer Den Uyl heeft de door hem en enige andere leden ingediende motie, voorkomende op stuk nr. 61, in die zin gewijzigd, dat zij thans luidt:

„De Kamer,

gehoord de beraadslagingen over de nota inzake het te voeren loon- en werkgelegenheidsbeleid en over de ontwerp-Wet op de omzetbelasting 1968;

Zitting 1967–1968

Voorzitter e.a.

van oordeel, dat de in de 3de Nota van Wijzigingen op de Wet op de omzetbelasting 1968 door de Regering aangekondigde verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting met ingang van 1 januari 1969 geen doorgang behoort te vinden voor zover deze meer omvat dan een verhoging van de belastingvrije voet ten behoeve van de lagere inkomensgroepen;

verzoekt de Regering dienovereenkomstig te handelen, en gaat over tot de orde van de dag.”.

De heer Wiebenga (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog heel kort ingaan op een opmerking van de Minister en een opmerking van de Staatssecretaris. De Minister heeft mijn suggestie om een deel van de benodigde gelden eventueel uit leningen te financieren, beantwoord door te zeggen dat dit een uitvloeisel was van een ouderwetse visie op financiële theorieën. Ik vind dat een nogal goedkoop argument van de Minister, want ik was helemaal niet bezig een theorie op te zetten over de staatsfinanciën en over de verhouding tussen de financiering van lopende rekening en van kapitaalsuitgaven. Wij hebben bepaald nooit gesteld, dat de gehele lopende rekening uit lopende inkomsten zou moeten worden gefinancierd en dat de gehele kapitaalsrekening uit leningen zou moeten worden gefinancierd. Een dergelijke gedachte is ons – ik zou haast zeggen: uiteraard – volkomen vreemd. Daarover wil ik echter nu niet verder uitweiden, want een debat over deze materie is niet aan de orde.

Daarnaast wil ik toch even ingaan op het m.i. veel zakelijker betoog van de Staatssecretaris over de vraag van de afwenteling. Ik ben het namelijk wel met hem eens, dat de afwenteling bij de inkomstenbelasting een rol speelt en dat het zeker geen honderd procent niet-afwenteling of wel-afwenteling is. Als hij dan zegt dat dit betekent, dat er, als het per groep verschillend is, een stuk onrechtvaardigheid in zit, wil ik hem dit ook graag toegeven, maar als hij verder zegt dat er een optisch bedrog is met psychologische werking ten aanzien van die progressietarieven, dan geloof ik toch dat ik wat meer vraagtekens moet gaan zetten. Ik meen namelijk dat, als dit zo is, je eigenlijk zou moeten zeggen dat men niet eens merkt, dat men afwentelt, en dat geloof ik toch ook niet helemaal.

Het belangrijkste punt is echter wel, dat de fundamentele kant van de hele zaak blijft, dat men door middel van progressie in de inkomstenbelasting een bepaald stuk fiscale herverdelingspolitiek kan invoeren en ik geloof toch niet, dat de Staatssecretaris dit als stelling zal willen bestrijden. Hij zegt, dat het lang niet zo mooi is als men het misschien wel ziet; er zitten allerlei mogelijkheden in met betrekking tot de vraag, hoever dat kan gaan. Dat hangt natuurlijk ook af van de opbouw van het gekozen tarief.

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte heeft de Staatssecretaris mij de vraag voorgelegd: Als u inderdaad erkent, dat er een risico is van kapitaalvlucht – wij hebben er een paar cijfers van gezien – zult u toch niet streven naar een „ijzeren gordijn” of naar een situatie, waarin de mensen het land niet meer zouden mogen verlaten? Ik ben socialist, omdat ik de vrijheid liefheb en ik zou bepaald geen voorstander zijn van een gordijn om een land heen, waardoor het verboden zou zijn het land te verlaten, maar ik vind het een heel andere zaak, als men de mensen die het land willen verlaten een volledige volmacht zou moeten geven voor het verlaten van het land met medeneming van hun kapitaal, omdat zij daarbij persoonlijk belang hebben. Ik wil als slot van mijn opmerkingen enkele woorden citeren:

„Dit duidelijk bevestigend, heeft het concilie even helder er aan herinnerd dat de beschikbare opbrengst niet vrij ter beschikking staat van de grillen van de mensen en dat egoïstische speculaties moeten worden uitgebannen. Het is dus ontoelaatbaar dat burgers die grote revenuen hebben van nationale bronnen en activiteiten, daarvan een aanzienlijk deel naar het buitenland overbrengen uitsluitend ten eigen bate, zonder zich te be-

TWEDE KAMER

Wiebenga e. a.

kommeren om het duidelijke onrecht dat zij daardoor hun vaderland aandoen.”.

Daarop sluit heel goed aan, wat even eerder staat:

„Als een conflict mocht ontstaan „tussen verkregen privérechten en gemeenschapseisen van de eerste orde”, dan is het de taak van de openbare macht „zich te beijveren dit uit de wereld te helpen met de actieve medewerking van personen en sociale groeperingen.”.

Dit is een standpunt, dat uit de encycliciek „Populorum progressio” komt. Ik heb het hier al eens eerder geciteerd en ik meen, dat het hier voor 100 pct. van toepassing is.

De heer **Verlaan (B.P.)**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog even terugkomen op die soepelheid en op die 70 pct., die dan 38 pct. zou zijn. Ik heb in de pauze het Centraal Bureau voor de Statistiek opgebeld, waar de Staatssecretaris ook zijn gegevens van had, zoals hij zei. Die gegevens blijken niet overeen te komen. In 1967 bedroeg het aantal ongegrond-verklaringen 548 en het aantal gegrond-verklaringen 556. Dus het aantal gegrond-verklaringen is al meer dan het aantal ongegrond-verklaringen. Ik vind daarom de aanval die de Staatssecretaris op mij heeft gedaan niet zo correct.

Hij had er beter aan gedaan mij in eerste instantie normaal te antwoorden. Dan had ik in tweede instantie rustig de tijd gehad erop terug te komen. Nu doet hij het voorkomen alsof hij mij wilde redden van een stommeit om dit in tweede instantie nogmaals ter sprake te brengen en gooit dan één percentage op tafel, dat niet juist blijkt te zijn. Dat is juist mijn bezwaar, dat ik gisteren al heb genoemd, nl. dat men in zo'n technische zaak op een gegeven moment door technici eventjes met een getal het bos wordt ingestuurd en dat men eigenlijk overspeeld wordt.

De Staatssecretaris heeft dan nog even een aantal getallen genoemd wat betreft de uitspraken van de tariefcommissie. Daarbij heeft hij wel het aantal gegrond- en ongegrond-verklaringen genoemd, terwijl hij in de zaak waarom het gaat tegen mij maar één percentage noemt, dat in dit geval voor de bewindsman gunstig uitvalt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben van mening dat, als ik vragen stel in eerste instantie, ik er recht op heb in eerste instantie antwoord te krijgen. De Staatssecretaris behoeft mij niet te sparen. Ik ben sterk van lijf en leden. Ik kan het heus wel hebben. Ik wil echter op deze manier in de gelegenheid zijn de zaak na te kijken en er in tweede instantie op terug te komen.

Als de heer Den Uyl niet het woord in derde instantie had gevraagd, was ik niet in de gelegenheid geweest dit te zeggen. Dit vind ik een bezwaar.

De **Voorzitter**: Ieder lid heeft het recht te verzoeken in derde termijn het woord te voeren.

Minister **Witteveen**: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Den Uyl heeft bij de toelichting van zijn nog iets gewijzigde motie in de eerste plaats gezegd, dat het inopportuun zou zijn in de huidige situatie van werkloosheid en gezien de noodzaak van matiging der bestedingen iets te doen aan de nominale correctie in de belastingheffing, de correctie van de inflatiefactor. Ik merk daarbij nog weer eens op, dat de belastingverlaging die de Regering zich voorstelt al op 1 januari 1969 in te voeren conjunctureel een neutrale werking moet hebben. Daarom juist wordt hier uitgegaan van de tijdelijke meeropbrengst en de nominale progressieopbrengst, die in 1969 beschikbaar zijn. Dan wordt daardoor op het totale niveau der bestedingen geen invloed uitgeoefend.

Juist in een situatie waar matiging van de loonontwikkeling gewenst is, is een stuk compensatie voor de prijsstijgingen door de b.t.w. dan een belangrijke zaak, zoals ik vanmorgen nader heb toegelicht.

Minister Witteveen e. a.

De geachte afgevaardigde de heer Den Uyl heeft vervolgens gezegd, dat een stuk nominale correctie in 1969 niet mogelijk is zonder dat het een deel van het belastingplan-1970 is; anders zouden wij geen goede financiering krijgen, omdat die tijdelijke meeropbrengst er alleen maar is in 1969. Het moet dus in het definitieve belastingplan opgaan. Dit heeft inderdaad betrekking op het gebruiken van die tijdelijke meeropbrengst in 1969.

Inderdaad is het zo – zo heb ik het vanmorgen ook gezegd – dat men een eenmalig in 1969 beschikbaar bedrag alleen maar voor een belastingverlaging kan gebruiken, dat dit financieel alleen verantwoord is, als men het vervolgens in 1970 in een definitief belastingplan inbouwt, dat in de beschikbare ruimte past. In zoverre is de opmerking van de geachte afgevaardigde juist, maar het geldt voor elk gebruik van de tijdelijke meeropbrengst voor een stuk belastingverlaging in 1969; het heeft niet juist betrekking op het element van de nominale correctie.

De geachte afgevaardigde de heer Den Uyl heeft gezegd, dat uit de nota van wijzigingen te lezen zou zijn, dat ook de verlaging in 1969 een stuk van die inflatiecorrectie zou omvatten. Ik geloof, dat dit niet juist is. . . .

De heer **Den Uyl (P.v.d.A.)**: Ik heb juist gezegd, dat ik dit in het midden wilde laten. Vandaar, dat ik de tekst van mijn motie op dat punt heb gewijzigd.

Minister **Witteveen**: Ik geloof, dat dit juist is, want in de nota staat, dat een deel van de verlaging in 1969 kan worden doorgevoerd. Dat laat open, welk deel het is, welk element daarin wordt gebracht. Ik heb vanmorgen heel duidelijk gezegd, dat dit een open vraag is, dat wij dit nader zullen uitwerken in het licht van de situatie en van het beleid voor het komend jaar. Hieraan heb ik op dit ogenblik niets toe te voegen.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Het doet mij genoegen, opnieuw met de geachte afgevaardigde de heer Wiebenga in debat te treden over de vraagstukken die ik reeds vorige week en ook vanmorgen met hem heb besproken. Het doet mij met name genoegen, dat de geachte afgevaardigde het met mij eens is, dat de afwenteling een rol speelt; over de mate, waarin dit het geval is, zullen wij in deze Kamer waarschijnlijk nog wel eens de degenen kruisen.

Ook over het feit, dat er als gevolg van de afwenteling een stuk onrechtvaardigheid in de inkomstenbelasting aanwezig is, zijn wij het eens.

Ten aanzien van de psychologische werking van de hoge tarieven bemerk ik toch wel een verschil van mening, dat de geachte afgevaardigde en mij nog verdeeld houdt.

De heer Wiebenga stelt: Men bemerkt dan toch wel dat men afwentelt. Ik meen, dat dit niet het geval is. Ik meen, dat het afwentelingsproces zo is, dat men op de markt, waar men met vraag en aanbod van kapitaalgoederen en arbeid komt, eerst een zo goed mogelijke positie tracht te veroveren, waarbij dan, naar mijn gevoel, de inkomstenbelasting mede een rol speelt, waarna men, als men die positie veroverd heeft, verbaasd en meestal wat ongelukkig gaat kijken als blijkt, dat men zoveel belasting moet betalen.

Ik meen, dat deze twee dingen niet samenvallen. Ik meen, dat eerst het proces van inkomensverdeling plaatsvindt, waarbij de belasting een rol speelt, vaak zonder dat men zich dit volledig bewust is, en dat pas achteraf, wanneer de hoge belasting moet worden betaald, de ongunstige psychologische effecten, die dat meebrengt, zich manifesteren.

Ten slotte heeft de geachte afgevaardigde gezegd – dit is ook een punt ten aanzien waarvan wij een zekere mate van overeenstemming kunnen vinden –: Ik beluister, dat de Staatssecretaris zich niet volledig afkeert van belastingheffing als een instrument om sociale politiek te bedrijven. In eerste termijn heb ik dit bevestigd, maar ik heb het alleen gerelati-

Staatssecretaris Grapperhaus

veerd en gezegd: Wij moeten ons geen overdreven voorstelling van het effect daarvan maken. Beziat men het in het kader van de overheidsefficiency, dan moet men zeggen: Als overheid heb ik als doel, een bepaalde inkomenspolitiek na te streven. Licht het meest effectieve instrument om dit te bereiken nu in de sociale sfeer of in de fiscale sfeer? Dan zullen, naar ik hoop, in deze Kamer geen afgevaardigden worden gevonden, die mij verwijten, dat ik, als hoeder van een goed fiscaal systeem, mij afvraag, in hoeverre het met fiscale middelen moet gebeuren. De geachte afgevaardigde en ik zijn het dus niet met elkaar oneens, dat, indien de overheid op sociaal terrein een bepaalde politiek wil nastreven, men daarvoor dan effectieve maatregelen moet nemen. Alleen stel ik als hoeder van het fiscale systeem, dat wij ervoor moeten oppassen, dat wij het gebruik van fiscale middelen niet overtrekken, met name niet, indien wij daarmee een onvoldoende effectieve maatregel kunnen bereiken.

Ten slotte heeft de geachte afgevaardigde de encycielik *Populorum progressio* ter sprake gebracht en daaruit een passage voorgelezen, die handelt over export van kapitaalgoederen, die zouden worden meegenomen door degenen, die het land om wille van bij voorbeeld het daar heersende sociale of fiscale klimaat, verlaten.

Ik zou dit punt in het midden willen laten op dit moment. Ik zou echter wel willen stellen, dat, zelfs indien men deze belastingvluchtelingen verhindert hun vermogen mede te nemen, wij hun nooit hun energie, hun werklust of hun ondernemingszin kunnen afnemen. Het zijn juist die menselijke eigenschappen, die wij mede nodig hebben om onze economische groei zoveel mogelijk te bevorderen.

Ik begrijp uiteraard, dat de geachte afgevaardigde de heer Wiebenga als een vrije socialist, nooit de gedachte heeft hier een ijzeren gordijn op te hangen. Toen ik dat in vragende vorm aan hem stelde, was het, omdat ik zijn gedachten daarover meer verduidelijkt wilde zien. Ik wil met nadruk stellen, dat een ongunstig fiscaal klimaat bepaalde figuren in dit land aanspoort het te verlaten, terwijl wij ze hier graag willen houden, terwijl omgekeerd de buitenlandse investeerders, die wij gaarne hier zouden zien om onze economische groei te bevorderen, worden afgeschrikt.

De discussies, die ik met de heer Verlaan heb gehad, hebben zich op een heel ander terrein bewogen. Ik wil beginnen met enige cijfers recht te zetten. Wanneer men naar het betoog van de geachte afgevaardigde luistert, dan krijgt men wellicht de indruk, dat ik met de cijfers enigszins de hand heb gelicht. Dat is echter bepaald niet het geval.

Ik heb duidelijk gesteld, dat ik de justitiële statistiek 1965 heb gehanteerd. Dat kan men, zo men dat wil, in de *Handelingen* nalezen. Wanneer de geachte afgevaardigde nu over 1967 spreekt, dan gaat het over andere cijfers. Daarover moeten wij het eens zijn.

Ik heb bovendien gesteld, dat men, wanneer men die andere cijfers hanteert, niet een wezenlijk ander beeld krijgt. Ik zal nu de cijfers van 1967 hanteren, zoals deze in werkelijkheid zijn. In 556 zaken is het beroep gegrond verklaard — dat cijfer heeft de geachte afgevaardigde ook genoemd —, in 548 zaken is het beroep ongegrond verklaard — ook dat cijfer heeft de geachte afgevaardigde genoemd —, maar hij heeft er niet bij gezegd, dat in 163 gevallen het beroep niet ontvankelijk is verklaard. Als hij daarmee rekening houdt, dan komt hij op een percentage in de orde van grootte van 44.

De heer Verlaan (B.P.): Precies.

Staatssecretaris Grapperhaus: Dan is mijn stelling, dat 38 pct. en 44 pct. ergens in dezelfde orde van grootte liggen, juist, maar men mag dan bepaald niet stellen, dat het cijfer 70 pct. zou zijn, waarover de geachte afgevaardigde in eerste termijn heeft gesproken.

De heer Verlaan (B.P.): Excellentie, uw percentage van 38 was duidelijk onjuist. Ik heb gesproken over uitspraken...

Staatssecretaris Grapperhaus e. a.

Staatssecretaris Grapperhaus: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb geen zin hierop verder in te gaan.

De heer Verlaan (B.P.): Dat is een andere zaak.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Ik stel voor, de eventuele korte verklaringen betrekking te doen hebben op alle moties gezamenlijk.

De heer Den Uyl (P.v.d.A.): Daar heb ik wel bezwaar tegen, mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: De geachte afgevaardigde de heer Den Uyl zal dan een ander voorstel moeten doen. Het komt mij ongewenst voor, dat twaalf maal zeven korte verklaringen zouden worden afgelegd. Bovendien moet worden voorkomen, dat daarbij de discussies worden heropend.

Ik geloof, dat er een zodanige deskundigheid in de Kamer aanwezig is, dat geen verwarring behoeft te ontstaan. Ik kan niet voorstellen, ten aanzien van een bepaalde motie afzonderlijk stemverklaringen te doen afleggen. Hierdoor zou aan die motie meer gewicht worden toegekend dan aan de andere moties.

Overeenkomstig het voorstel van de Voorzitter wordt besloten.

De Voorzitter: Ik geef achtereenvolgens het woord aan de heren Wiebenga, Scholten, Janssen, Porthoine, Berg, De Goe-de, Goudzwaard, Verlaan en Notenboom tot het afleggen van een korte verklaring.

De heer Wiebenga (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Behalve wat betreft de motie van de heer Berg c.s., voorkomende op stuk nr. 65, heb ik er geen behoefte aan een stemverklaring te geven.

Wij zullen voor de motie van de heer Berg stemmen, hetgeen echter niet betekent, dat wij de motivering voor de uitnodiging aan de Regering kunnen onderschrijven, omdat de gedachte dat dan de wet aanvaardbaar zou worden onzes inziens niet juist is.

De heer Scholten (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Onze fractie zal tegen de gewijzigde motie van de heer Den Uyl stemmen, omdat wij het een onzorgvuldig handelen vinden om, zoals de heer Den Uyl met deze motie beoogt, thans zonder voldoende voorbereiding een beslissing te nemen over een belastingmaatregel, die nog op geen enkele wijze in een wetsvoorstel is geconcretiseerd en waarvan de uitvoering, ook voor 1969 zoals de Minister heeft medegedeeld, nog geheel open is.

Op gelijke gronden, mijnheer de Voorzitter, zal mijn fractie de motie van de heer Verlaan, stuk nr. 56, niet steunen. Zij zal ook geen steun verlenen aan de motie-Verlaan op stuk nr. 55 inzake de werkende gehuwde vrouw, omdat dit probleem thans in studie is bij de commissie-Hofstra.

Aan de motie-Berg hebben wij, gelet op de uitlatingen van regeringszijde geen behoefte.

Aan de motie van mejuffrouw Barendregt zal mijn fractie evenmin steun verlenen, omdat het prijsbeleid, gebaseerd op vrouwen in en medewerking van het bedrijfsleven, bepaald niet zou zijn gediend met een dergelijke maatregel vooraf.

De heer Janssen (groep-Aarden): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zal de motie-Scholten, voorkomende op stuk nr. 48 steunen, omdat wij het gewenst achten dat ook voor de omzetbelasting mogelijkheid tot cassatie bij de Hoge Raad wordt geopend en dat de jurisprudentie van de gerechtshoven zo snel mogelijk tot stand komt.

Wat de motie van de heer Den Uyl betreft, ben ik van mening dat de Regering in de derde nota van wijzigingen een

Janssen e. a.

duidelijk standpunt heeft weergegeven. Naar mijn mening is zij hedenmorgen niet van dit standpunt teruggekomen, doch heeft zij slechts te kennen gegeven dat het definitieve standpunt zal blijken bij het indienen van het wetsvoorstel. Ik acht het gewenst dat ook de Kamer duidelijk haar standpunt kenbaar maakt, hetgeen door middel van deze motie, die ik mede heb ondertekend, kan gebeuren. Mijn fractie zal de motie uiteraard steunen.

Met de strekking van de motie-Berg, voorkomende op stuk nr. 65, dat de minst draagkrachtigen volledig moeten worden gecompenseerd, kan ik instemmen. Ik ben echter van mening, dat het voorstel, neergelegd in deze motie, wat te ver gaat. De strekking ervan vind ik terug in de motie van de heer Wiebenga. Om deze reden zal mijn fractie geen steun verlenen aan de motie-Berg doch zal zij gaarne haar steun geven aan de motie-Wiebenga.

Wat de motie van mejuffrouw Barendregt betreft, wil ik opmerken dat ik het met de strekking ervan – het voorkomen van ongewenste prijsstijgingen – geheel eens ben. Ik ben echter van mening, dat het aanbevolen middel niet het meest geschikt is om het gestelde doel te bereiken, daar het in bepaalde sectoren eerder prijsstijgingen zal veroorzaken dan tegen gaan. Om die reden zal mijn fractie haar steun aan deze motie niet kunnen geven.

De heer Portheine (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Wij zullen de motie van de heer Scholten c.s. gaarne steunen.

Ik ben blij dat de heer Den Uyl de derde nota van wijzigingen thans beter heeft gelezen en een wijziging in zijn motie heeft aangebracht. Dit brengt ons er echter niet toe, zijn motie te steunen. Wij achten het beperken van de aangekondigde verlaging van de inkomsten- en loonbelasting tot een verhoging van de belastingvrije voet niet wel aanvaardbaar. Dat zal duidelijk zijn in het licht van wat wij daaromtrent hebben gezegd.

De moties van de heren Berg en Wiebenga betreffende compenserende maatregelen op sociaal gebied zullen wij niet steunen op grond van de naar onze mening verheugende toezeggingen van de Regering.

Ik kom vervolgens bij de motie van de heer Verlaan c.s. inzake de aftrek voor de werkende gehuwde vrouw. Ik breng in herinnering dat door ons bij de behandeling van de Wet op de inkomstenbelasting – daar hoort deze zaak thuis – in 1964 amendementen betreffende deze materie zijn ingediend. Wij hebben er bij voortdurend over gesproken, laatstelijk bij de behandeling van de begroting. Duidelijk is gebleken dat de Regering rekening houdt met de bestudering door de zogenaamde vereenvoudigingscommissie. Dientengevolge rekenen wij erop dat deze zaak bij de behandeling van de komende belastingvoorstellen aan de orde zal komen. Wij hebben aan die motie van de heer Verlaan dus geen behoefte. Ten aanzien van de motie van de heer Verlaan, voorkomend op stuk 56, is van toepassing hetgeen ik met betrekking tot de motie van de heer Den Uyl zei.

De motie van mejuffrouw Barendregt zal evenmin door ons worden gesteund. Wij achten het afkondigen van een prijsmaatregel geen deugdelijk middel om in de prijsbeweging een juiste tendens te bewerkstelligen. Bovendien is dat een maatregel vooraf. Bij het loondebat is toch wel duidelijk gebleken dat wij aan zo'n maatregel in deze Kamer niet bijster veel behoefte hebben. Het plaatsen van een politieagent naast iedere ondernemer – dat zou het gevolg zijn van het aanvaarden van deze motie – wordt door ons nadrukkelijk afgewezen.

De heer Berg (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Gaat de Regering akkoord met de zakelijke inhoud van de motie van de heer Scholten c.s., voorkomend op stuk 48, – volgens ons zou dat juist zijn –, dan steunen wij die motie. Ons motief daarvoor is dat wij het zakelijk met de inhoud van die motie eens zijn, niet dat wij eigenlijk niet weten waarover wij spreken.

Berg e. a.

Wij zijn het eens met de motie van de heer Wiebenga en de zijnen. Wanneer onze motie zou worden verworpen, zullen wij onze stem aan die motie geven. Hiervoor heb ik opnieuw dezelfde stemverklaring als de V.V.D. Wij zijn het met de zakelijke inhoud van de motie eens. Het is bij ons niet zoals bij de heer Scholten en de zijnen die op dit moment niet kunnen overzien of zij het er wel of niet mee eens zijn.

De heer De Goede (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zal de motie van de heer Scholten c.s., voorkomende op stuk nr. 48, steunen, omdat ook wij van mening zijn, dat het nu het geschikte moment is om de rechtspraak aan te passen aan de gewijzigde situatie. De Staatssecretaris heeft op een gegeven moment gezegd dat hij zich niet tegen deze motie zou verzetten. Ik zou er erkentelijk voor zijn wanneer het mogelijk zou zijn nog antwoord te geven op de vraag of de Regering deze motie ook zou uitvoeren.

De motie van de heer Verlaan c.s., voorkomende op stuk nr. 55, is ons wel sympathiek, zoals ieder streven naar belastingverlaging iets sympathieks heeft. Wij kennen echter het budgettaire effect van deze motie niet. Wanneer men tegen elkaar wil afwegen wat men moet doen en wat men moet nalaten, dan is het op zijn minst noodzakelijk dat te kennen. De koppeling aan de b.t.w. is in zoverre onjuist dat erbij wordt gezegd dat er een zware druk wordt gelegd op de kleine middenstand. In administratief opzicht kan dit zo zijn, maar wat betreft de belastingdruk zie ik dit niet direct. Daarom zou ik er de voorkeur aan geven deze zaak te bekijken in het kader van de komende belastingoperaties in de sfeer van de directe belastingen. Daarom zullen wij op dit moment onze steun aan die motie niet geven.

De motie van de heer Verlaan c.s., voorkomende op stuk nr. 56 kunnen wij evenmin steunen. Het bedrag dat daarin wordt genoemd, moet worden geplaatst tegen de achtergrond van de nog onbekende plannen van de Regering met betrekking tot de verschuiving en de daaraan gekoppelde belastingvrije voet.

Mijn fractie zal haar stem wel geven aan de gewijzigde motie-Den Uyl, voorkomende op stuk nr. 71. Wij willen ons distantiëren van de onvroude plannen in de derde nota van wijzigingen. De Minister heeft meermalen aanvullingen en toevoegingen gegeven op wat er staat. Toen hem echter bij interruptie werd gevraagd of de derde nota van wijzigingen dan gewijzigd was heeft hij „neen” geantwoord. Om alle misverstand te voorkomen zeggen wij op dit moment, dat wij ons niet willen verbinden aan wat in de derde nota van wijzigingen staat, voor zover dat verder gaat dan de optrekking van de belastingvrije voet.

De motie van de heer Berg c.s., voorkomende op stuk nr. 65, zullen wij niet steunen. De gedachten, daarin vervat, vinden wij beter uitgedrukt in de motie die de heer Wiebenga mede namens mij heeft ingediend.

Wij zullen wel de motie van mejuffrouw Barendregt c.s., voorkomende op stuk nr. 66, steunen. Een toelichting daarop is overbodig, gelet op hetgeen ik in eerste en tweede instantie daarover heb gezegd. Hiermee bedoel ik mijn opmerkingen over het prijsbeleid in het algemeen. Ik heb toen zelf een motie ingediend, die nu echter door de motie van mejuffrouw Barendregt overbodig is geworden.

De heer Goudzwaard (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij kunnen ons verenigen met de motivering van de heer Janssen bij zijn stemverklaring over de motie van mejuffrouw Barendregt, voorkomende op stuk nr. 66.

Ook de motie van de heer Wiebenga, voorkomende op stuk nr. 67, zal onze stem niet krijgen, omdat de Minister zich bereid heeft verklaard onze suggesties dienaangaande in positieve zin te overwegen. A fortiori geldt dit als een argument om tegen de motie van de heer Berg, voorkomende op stuk 65, te stemmen.

Goudzwaard e. a.

Wat betreft de motie van de heer Den Uyl, voorkomende op stuk nr. 71 wil ik het volgende opmerken. Wij hebben uit de uiteenzetting van de Minister begrepen dat hij niet ongenegen is, zijn komende wetsvoorstellen tot optrekking van de belastingvrije voet niet te motiveren en funderen vanuit een later volgende definitieve verlaging van de inkomstenbelasting, maar met name vanuit de in het kader van de b.t.w. gewenste fiscale compensaties. Vooris heeft de Minister de vraag, of deze wetsontwerpen tevens een element zullen bevatten van anticipatie op de toekomstige nominale inflatiecorrecties, uitdrukkelijk tot een open kwestie verklaard. Bovendien is de Regering met het standpunt van onze fractie reeds genoegzaam bekend. Zegen deze achtergrond zullen wij onze steun aan deze motie onthouden.

De heer **Verlaan** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie zal voor de motie van de heer Scholten, voorkomende op stuk nr. 48, stemmen. Ik wil ten aanzien van mijn moties nog het volgende opmerken. Deze zijn bedoeld om de kleine ondernemers compensatie te geven. De heer De Goede heeft ten aanzien hiervan opgemerkt, dat hij wel een bezwaar

De **Voorzitter**: U moet niet meer discussiëren. U hebt de moties toegelicht en iedereen begrijpt, wat u ermede hebt bedoeld.

De heer **Verlaan** (B.P.): Wij zullen tegen de gewijzigde motie van de heer Den Uyl, voorkomende op stuk nr. 71, stemmen. Wij zullen ook tegen de moties voorkomende op de stukken nrs. 65, 66 en 67 stemmen. Wij dienen naar mijn mening de compensatie te zoeken in een verlaging van de tarieven van de b.t.w., waarvoor wij heel wat voorstellen hebben ingediend.

De heer **Notenboom** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij kunnen niet voor de motie-Verlaan, voorkomende op stuk nr. 55, stemmen. Niet omdat er zakelijk gezien niet enkele aantrekkelijke gedachten in voorkomen, maar omdat deze materie door de Staatssecretaris in studie is gegeven aan een vereenvoudigingscommissie en bovendien, omdat deze materie hier niet thuishoort. Wij zullen ook niet voor de motie van de heer Verlaan, voorkomende op stuk nr. 56, stemmen. De heer Verlaan gaat hiermede nog verder dan de heer Den Uyl, omdat hij nu al wil vaststellen hoe de belastingvrije voet volgend jaar moet worden verhoogd; hij noemt zelfs een cijfer. Dit gaat ons veel te ver.

Mejuffrouw Barendregt zal hebben begrepen, dat wij haar motie niet zullen steunen; ik heb hiervoor gisteren tamelijk uitvoerig mijn redenen gegeven. Wij gaan wel akkoord met haar doelstelling, maar zijn van mening, dat dit middel niet dienstig is.

De moties van de heren Berg en Wiebenga bevatten gelijke elementen. Wij zullen niet voor die moties stemmen. Ik kan mij wat betreft de argumentatie hiervoor gedeeltelijk aansluiten bij de heer Goudzwaard.

Wij zullen ten slotte ook niet voor de motie van de heer Den Uyl, voorkomende op stuk nr. 71, stemmen. Wij menen, dat, alvorens te kunnen oordelen, wij dit soort tabellen en wijzigingen in tarieven heel duidelijk voor ons moeten zien. Ik heb dit gisteren ook uitvoerig uiteengezet. Wij hebben gisteren in grote trekken ons standpunt duidelijk uiteengezet; de Regering en alle aanwezigen kunnen hiervan dus op de hoogte zijn. Wij hebben bovendien vernomen, dat de plannen van de Regering nog geheel open zijn, zodat zij met onze visie rekening kan houden. Wij achten het juist in het na-jaar over deze materie te oordelen, mede met het oog op het inkomensbeleid voor het volgende jaar.

De motie van de heer Scholten c.s. (stuk nr. 48) wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Voorzitter e. a.

De motie van de heer Verlaan c.s. (stuk nr. 55) en de motie van de heer Verlaan c.s. (stuk nr. 56) worden achtereenvolgens bij zitten en opstaan verworpen.

De gewijzigde motie van de heer Den Uyl c.s. (stuk nr. 71) wordt verworpen met 83 tegen 45 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heren Geertsema, Geurtsen, Goudzwaard, mevrouw Groensmit-van der Kallen, mejuffrouw Haars, de heren Van Harselaar, Van den Heuvel, Hutschemaekers, Jansen, Joekes, Jongeling, Kieft, Kikkert, Koekoek, Van Koeverden, mejuffrouw Kok, de heren Koning, Koudijs, Kronenburg, Krosse, Van Laak, mejuffrouw Van Leeuwen, de heren Maenen, Van der Mei, Mommersteeg, De Mooij, Nelissen, Notenboom, Van der Peijl, Peijnenburg, C. J. van der Ploeg, Porthene, Rietkerk, Van Rossum, Van Schaik, Schlingemann, Schmelzer, Scholten, Schuring, Schuijt, mevrouw Van Someren-Downer, de heren Tilanus, Tolman, Toxopeus, Tuijnman, mevrouw Veder-Smit, de heren Veerman, Verlaan, Vonhoff, De Vreeze, Walburg, Weijters, Wiegels, Ter Woort, jonkvrouwe Wittewaall van Stoetwegen, de heren Zegering Hadders, Zijlstra, Aalberse, Abma, Andriessen, Assmann, Van Beek, De Bekker, Van Bennekom, Berkhouwer, Biesheuvel, Bode, Boersma, Boertien, Boot, Bos, Van de Brake, Brouwer, Van Buel, Diepenhorst, Van Dis, Van Dijk, Engelbertink, Engels, Fiévez, Geelkerken en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de heren De Goede, Goedhart, mejuffrouw Goudsmit, mevrouw Heroma-Meilink, de heren Hogendorp, Imkamp, Janssen, mejuffrouw Kessel, de heren Laban, Van der Lek, Lems, Van Lier, Masman, Van Mierlo, Nederhorst, Nypels, Oele, S. van der Ploeg, Posthumus, Ruygers, Schipper, mevrouw Singer-Dekker, de heren van der Stoel, Tans, Van Thijn, Den Uyl, Visser, Voogd, Vredeling, Vrolijk, Westerhout, Wiebenga, Wieldraaijer, Wierenga, Willems, Aarden, Bakker, mejuffrouw Barendregt, de heren Berg, Van den Bergh, mevrouw Brautigam, de heren Daams, Van den Doel, Egas en Franssen.

De motie van de heer Berg c.s. (stuk nr. 65), de motie van mejuffrouw Barendregt c.s. (stuk nr. 66) en de motie van de heer Wiebenga c.s. (stuk nr. 67) worden achtereenvolgens bij zitten en opstaan verworpen.

De vergadering wordt te 14.43 uur geschorst en te 14.51 uur hervat.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat ik zojuist van de voorzitter van de Commissie voor de Handelspolitiek heb vernomen dat zij er geen bezwaar tegen heeft, de brieven van de Minister van Economische Zaken betreffende U.N.C.T.A.D II (9431, nrs. 4 en 5) voorlopig van de agenda af te voeren. Ik zal nu informeren, of de Minister van Economische Zaken en de Minister zonder Portefeuille in de gelegenheid zijn nog vóór het zomerreces in de Kamer aanwezig te zijn voor de openbare behandeling van deze brieven. Deze behandeling zou kunnen plaatshebben aan het einde van juni of in de eerste week van juli, als de Kamer dan nog vergadert.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter, kunt u mededelen, wat dit betekent voor de agenda van de volgende week?

De **Voorzitter**: De bedoeling is, dat wij de ontwerp-Wet op de omzetbelasting 1968 de volgende week geheel afdoen. Daarenboven moet in die week het wetsontwerp Uitbreiding van de strekking en nadere wijzigingen van de Werkloosheidswet (9515) worden behandeld, aangezien deze wet op 1 juli in werking dient te treden en het wetsontwerp eventueel nog tijdig door de Eerste Kamer moet kunnen worden behandeld. Het is mij gebleken, dat de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid de volgende week woensdag de gehele dag en eventueel donderdagavond beschikbaar is.

Voorzitter e.a.

Ik stel nu aan de Kamer voor, de brieven van de Minister van Economische Zaken betreffende U.N.C.T.A.D. II van de agenda af te voeren, aan het einde van de middagvergadering de behandeling van de ontwerp-Wet op de omzetbelasting te onderbreken, woensdag a.s. met die behandeling voort te gaan en het wetsontwerp nr. 9515 tegen de avond van die dag aan de orde te stellen. Ik hoop, dat dan a.s. donderdag de ontwerp-Wet op de omzetbelasting kan worden afgedaan. Ik zie de gezichten van de bewindslieden betrekken, maar ik moet enige reserve in acht nemen, aangezien nog zeer vele amendementen moeten worden behandeld en zeer vele stemmingen moeten worden gehouden.

Ik zal dus trachten de behandeling van de brieven betreffende U.N.C.T.A.D. II eind juni of, als de Kamer dan nog vergadert, in de eerste week van juli te doen plaatsvinden.

De heer **Boersma** (A.R.P.): Dan vergadert het Europese Parlement.

De **Voorzitter**: Misschien kan de behandeling nog eind juni plaatsvinden.

Overeenkomstig het voorstel van de Voorzitter wordt besloten.

In behandeling komt de ontwerp-Wet op de omzetbelasting 1968 (9324).

De algemene beraadslaging over dit wetsontwerp is reeds gevoerd.

De **Voorzitter**: Aan mijn rechterzijde heeft de heer De Beaufort, assistent van de griffier, plaatsgenomen, die zich het meest in de materie van dit wetsontwerp heeft ingewerkt. Hij is mijn eerste steun. Mijn algemene steun zit aan mijn linkerzijde.

De voorzitter van de vaste Commissie voor Financiën zal mij adviseren, wanneer het betreft de vraag, of de stemming over een amendement niet beter kan worden uitgesteld.

Ik heb het wetsontwerp weliswaar bestudeerd, maar ik ken het nog niet van buiten en behoeft dus deskundige assistentie.

Ten einde het werk van leden, die in een ander deel van het kamergebouw werkzaam zijn, zo min mogelijk te storen, stel ik nu reeds voor, eventuele stemmingen over artikelen en amendementen, die vóór de theepauze aan de orde komen, terstond na die pauze te doen houden.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Scholten, voorzitter van de vaste Commissie voor Financiën, die het heeft gevraagd.

De heer **Scholten**, voorzitter van de vaste Commissie voor Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling van dit wetsontwerp worden wij geconfronteerd met vele amendementen, die in een drietal categorieën zijn onder te verdelen. In de eerste plaats zijn er amendementen van zuiver technische aard zonder budgettaire betekenis. In de tweede plaats zijn er amendementen, die een zodanig geringe budgettaire betekenis hebben of waarvan de budgettaire betekenis door de bewindslieden niet precies kan worden geanalyseerd, dat de bewindslieden het voor hun verantwoording kunnen nemen, de budgettaire consequenties van deze amendementen met p.m. aan te duiden.

In de derde plaats zijn er amendementen met min of meer belangrijke budgettaire consequenties.

Mijnheer de Voorzitter! Ik stel voor, de stemming over de door mij genoemde derde categorie van amendementen aan te houden tot het moment, waarop de artikelsgewijze behandeling is voltooid, opdat het voor de Kamer mogelijk zal zijn, een volledig overzicht te krijgen van de budgettaire consequenties van aanneming van de amendementen en van

Scholten e. a.

de budgettaire mogelijkheden, die er tegenover staan. Misschien willen de bewindslieden zo vriendelijk zijn om, wanneer dit voorstel wordt aanvaard, bij de behandeling van de amendementen steeds aan te duiden, of een amendement al dan niet met een rood kruisje moet worden aangemerkt, waarbij dit rode kruisje „ophouden” betekent.

De **Voorzitter**: Ik geef verder het woord aan de heren Bakker en Berg, die het hebben gevraagd.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! De heer Scholten is bekend met het grote bezwaar, dat bij de behandeling van vroegere belastingwetten een rol heeft gespeeld, nl. dat het geld op was, toen er voor een groot deel van de Kamer belangrijke punten aan de orde kwamen.

De heer Scholten heeft een onderscheid gemaakt tussen amendementen, die grote gevolgen kunnen hebben en amendementen, die kleine gevolgen zullen hebben. Ik heb natuurlijk een groot vertrouwen in de voorzitter van de vaste Commissie voor Financiën, maar ik meen, dat wij, als wij zijn systeem volgen, min of meer blindelings te werk gaan. Ik ben er niet zeker van dat vijf amendementen met kleine gevolgen samen niet een amendement met een groot gevolg zullen vormen, als wij over andere zaken komen te spreken. Ik voel er dan ook meer voor, de stemming over ieder amendement, waaraan financiële consequenties zijn verbonden, uit te stellen en vandaag alleen maar te stemmen over die amendementen, waaraan absoluut geen financiële consequenties zijn verbonden.

Ik ben nog niet geheel zeker van de eerste categorie van technische amendementen. Achter de techniek verbergt zich nogal eens wat. Als men echter algemeen van mening is, dat stemming gerechtvaardigd is, moet hiertoe worden overgegaan.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een voorstel doen, dat in dezelfde richting gaat als dat van de heer Bakker. Ik meen, dat het voorstel van de heer Scholten omtrent de beslissing over de eerste categorie van amendementen goed is. Het is ook voor ons duidelijk, dat wij de derde categorie van amendementen in hun onderlinge samenhang moeten bezien. Met het voorstel van de heer Scholten omtrent de tweede categorie van amendementen, die met p.m. worden aangeduid, willen wij alleen akkoord gaan, indien de Kamer en de Regering zich tijdens de beraadslagingen en in hun formuleringen niet beroepen op budgettaire consequenties.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, kunnen de heer Scholten en alle andere leden met deze nadere onderverdeling van de heer Berg akkoord gaan.

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat in de vierde nota van wijzigingen (stuk nr. 63) onder III een aantal misstellingen voorkomt.

Tweede regel: in plaats van „Goederen” moet worden gelezen: goederen.

Vijfde regel: de punt na „gemerkt;” moet vervallen.

Zesde regel: de woorden „Bijzondere bepaling” moeten vet gedrukt in het midden van de kolom worden geplaatst.

Negende regel: na het woord „uitgevoerd” dient een punt-komma te worden geplaatst.

Is de heer Minister bereid deze wijzigingen alsnog aan te brengen?

Minister **Witteveen**: Gaarne, mijnheer de Voorzitter.

De artikelen 1 en 2 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Voorzitter e. a.

De **Voorzitter**: Aangezien het door de heer Goudswaard op artikel 3 voorgestelde amendement (stuk nr. 52, I) zeer nauw samenhangt met het amendement, dat de geachte afgevaardigde tot invoering van een artikel 16 heeft voorgesteld, stel ik voor, de behandeling van artikel 3 te doen plaatshebben nadat over laatstbedoeld amendement (stuk nr. 52, II) is beslist.

Daartoe wordt besloten.

Beraadslaging over:

„**Artikel 4.** Diensten zijn alle prestaties, niet zijnde leveringen, van goederen welke tegen vergoeding worden verricht.”, waarop door de heren Porthoine, Notenboom, Kieft, Scholten en Peijnenburg is voorgesteld een amendement (stuk nr. 20, I), strekkende om aan het artikel, onder vernummering van de bestaande tekst tot 1, toe te voegen:

2. Ter voorkoming van ernstige verstoring van concurrentieverhoudingen worden mede als diensten aangemerkt de door Onze Minister aan te wijzen verrichtingen door ondernemers binnen hun bedrijf, in gevallen waarin die ondernemers, indien zij die verrichtingen door andere ondernemers zouden laten doen, de belasting niet of niet geheel in aftrek zouden kunnen brengen.

3. Het tweede lid is van overeenkomstige toepassing met betrekking tot verrichtingen door anderen dan ondernemers; bij aanwijzing van deze verrichtingen worden degenen die deze verrichtingen doen, als ondernemer aangemerkt.

De heer **Porthoine** (V.V.D.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! In de memorie van toelichting wordt gezegd, dat door het huidige stelsel van omzetbelasting de uitbesteding van werkzaamheden wordt belemmerd. Daaruit zou men kunnen afleiden, dat juist door dit wetsontwerp uitbesteding niet of niet meer zou worden belemmerd. Dit blijkt echter toch het geval te zijn. Met name door een aantal bepalingen in het wetsontwerp, bij voorbeeld ten aanzien van de vrijstelling, ontstaat een situatie – dit wordt ook door de bewindslieden erkend – waarin concurrentieverhoudingen zwaar kunnen worden verstoord. In de stukken en in het mondeling overleg zijn deze vraagstukken uitvoerig aan de orde geweest. Daarbij is gewezen op de positie van bij voorbeeld wasserijen, die aan ziekenhuizen leveren. Indien er niets gebeurt, zal het „de was de deur uitdoen” zodanig onvoordelig worden, dat het in eigen beheer verrichten hiervan aantrekkelijk wordt, met alle gevolgen van dien voor de particuliere bedrijven, waarvan de omzet in een aantal gevallen – dit geldt zeker wanneer het kleine ondernemingen betreft – afhankelijk is van die werkzaamheden voor ziekenhuizen. Zij nemen dus nu een positie in, die zodanig kan worden bedreigd, dat in een aantal gevallen wellicht tot sluiting moet worden overgegaan.

Mijnheer de Voorzitter! Hetzelfde geldt in wellicht nog veel sterkere mate voor de bedrijfstak als geheel met betrekking tot de schoonmaakbedrijven. Voor deze bedrijven is de ontwikkeling op dit gebied eveneens van essentiële betekenis. Deze bedrijven hebben zich gedurende de laatste jaren sterk rationeel ontwikkeld. Er is zeer veel gedaan aan research, zodat met name op het gebied van juiste programmering – de vaststelling van de voor het gekozen programma benodigde tijd en de planning der werkzaamheden op grond van het gekozen programma – veel is gedaan. Het is dan ook logisch, dat steeds meer instellingen hun schoonmaakwerkzaamheden zijn gaan uitbesteden. Door het huidige wetsontwerp dreigt dit alles, dat zorgvuldig is opgebouwd, in het tegendeel te verkeren. Ook bij de gemeenten zal niet-toepassing van artikel 7, lid 3, geen verbetering brengen voor deze bedrijven, omdat het niet de bedoeling is om interne prestaties te belasten, met alle gevolgen van dien voor de bedrijven in deze bedrijfstak, waar ongetwijfeld slachtoffers zullen vallen.

Porthoine e. a.

Mijnheer de Voorzitter! Dit zijn een paar voorbeelden, die ongetwijfeld nog met meerdere zijn aan te vullen. Ik noem bij voorbeeld een bepaald aspect ten opzichte van ambachtelijke bedrijven. Dit alles heeft mij tot de overtuiging gebracht, dat hieraan iets moet worden gedaan. Ik heb dan ook, mede naar aanleiding van het mondeling overleg, een gedachte opgevat en deze ook in een amendement neergelegd voor een mogelijkheid bij delegatie aan de Regering tot het instellen van een integratieheffing. Ik weet, dat dit een ingreep is, al is deze wellicht niet zo sterk omdat hij in een bepaald opzicht reeds voorkomt, maar ik heb dit voorgesteld, omdat het wetsontwerp hiervoor naar mijn oordeel geen andere mogelijkheden bracht, die een oplossing zouden kunnen bieden. Het geeft de gelegenheid de ontwikkeling te bezien en deze heffing in te stellen, indien vrees bestaat voor de verstoring van de concurrentieverhoudingen in de geest zoals ik zojuist heb aangegeven.

Het systeem van de wet beoogt neutraal te zijn. In de door mij genoemde gebieden kunnen plooiën, soms ernstige plooiën in die neutraliteit optreden. Ik hoop dat de Kamer mij zal steunen in het bieden van de mogelijkheid deze plooiën glad te strijken.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Het amendement van de heer Porthoine lijkt ons op het eerste gezicht niet onsympathiek, maar het is voor ons bijzonder moeilijk te overzien, hoe groot daarvan de uitwerking zal zijn, die vooral betrekking zal hebben op een aantal gemeentelijke bedrijven, overheidsbedrijven, die op hun beurt de kosten weer in rekening moeten brengen aan ziekenhuispatiënten en dergelijke. Het zou bijzonder wenselijk zijn, indien de Staatssecretaris in zijn antwoord op de opmerkingen van de heer Porthoine zou aangeven, welke eventuele kostenverhogingen hieraan voor het publiek in ziekenhuizen en voor andere categorieën vastzitten.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag van de Staatssecretaris vernemen, of het amendement van de heer Porthoine voldoende beperkt is in de formulering en in de strekking, zodat wij over geen andere zaken spreken dan waarover de heer Porthoine heeft gesproken, zoals bij voorbeeld schoonmaakbedrijven en wasserijen.

Een tweede vraag is, of de Staatssecretaris van mening is, dat dit gevolg van de invoering van de b.t.w. een specifieke behandeling behoeft, of dat het behoort tot de normale gevolgen van de b.t.w.

In de derde plaats zou ik graag willen weten, wat de administratieve complicaties van de aanneming van zulk een amendement zouden betekenen.

De heer **Verlaan** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij delen de bezwaren van de heer Porthoine. Wij zijn echter van mening dat de opvang daarvan moet liggen in een verlaging van het tarief. Wij hebben daartoe zelf een amendement ingediend onder stuk nr. 37. Ik moge hetgeen daarin staat en dat betrekking heeft op tabel III 1 in uw aandacht aanbevelen.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben op dit moment nog geen enkele ervaring met integratieheffingen, zoals deze zijn voorgesteld in het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Porthoine. Ik meen dat het wel een gecompliceerde heffing zou zijn, indien van de delegatie gebruik zou moeten worden gemaakt. Op dit ogenblik is moeilijk te overzien welke diensten aan een dergelijke heffing kunnen en zouden moeten worden onderworpen. Het staat namelijk niet vast, wanneer men van verstoringen moet spreken en nog minder wanneer een maatregel moet worden genomen, omdat de criteria daarvoor ontbreken. Bovendien is het nog moeilijker om aan te geven, wanneer er sprake is van ernstige verstoringen. Ik wil u daarvan een voorbeeld geven.

Staatssecretaris **Grapperhaus** e. a.

Het ene ziekenhuis gaat er nu toe over om zelf te wassen, het andere deed dat reeds, wellicht om geheel andere redenen dan die in de omzetbelasting zijn opgesloten. Ook het ziekenhuis dat dit om geheel andere redenen zelf reeds deed, zal nu in de heffing worden betrokken.

De heer Berg heeft gevraagd, hoe ver het amendement gaat. In theorie kan het vrij ver gaan. De overheid, kloosters, kerken en zelfs particulieren kunnen ertoe overgaan handelingen te verrichten die thans worden uitbesteed. Juist door dit brede terrein zal het niet zo eenvoudig zijn, een beleidslijn uit te stippelen.

Een ander probleem is het vinden van een belastbare maatstaf. Het amendement zegt „de kostprijs” — dat is ook wel voor de hand liggend —, maar wat is de kostprijs in de gevallen, waarin met interne diensten wordt gewerkt? Ik denk aan een werkster of een tuinman. Voorts zal de controle op de heffing ook niet zo eenvoudig zijn. De handelingen zijn dikwijls niet te onderkennen.

Aan het adres van de indiener van het amendement wil ik nog opmerken dat de verstoring van neutraliteit, waarover hij het heeft, toch wel wat relatief moet worden gezien, want de belasting op wasmiddelen en wasmachines komt niet voor aftrek in aanmerking bij vrijgestelde ondernemers, gemeenten e.d. Ik moet aan de andere kant wel toegeven dat door het voorstel de neutraliteit van de omzetbelasting kan worden verbeterd. Wanneer ik aan de ene kant dat in aanmerking neem en aan de andere kant zie, dat het probleem, waar het hier om gaat, nog erg diffuus en moeilijk te doorschouwen is, meen ik dat ik met de nodige terughoudendheid — dat wil ik nadrukkelijk stipuleren — met name wat betreft de mogelijke uitvoering ervan, de beslissing over het amendement aan de Kamer wil overlaten.

De geachte afgevaardigde de heer Bakker heeft gevraagd, hoeveel dit zou opbrengen. Het is op dit moment onmogelijk te zeggen.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Werkt het kostprijsverhogend, ja of neen?

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Het zou kostprijsverhogend kunnen werken, maar daarover is op dit moment nauwelijks iets te zeggen, omdat het er helemaal van afhangt, in hoeverre concurrentieverhoudingen verstoord gaan worden. Ik meen dus niet, dat het mogelijk is, daarover op dit moment iets zinvol te zeggen.

De geachte afgevaardigde de heer Berg heeft nog gevraagd naar de administratieve complicaties. Die zijn mijns inziens inderdaad aanwezig.

Dezelfde geachte afgevaardigde heeft ook gevraagd, of dit gevolg van de b.t.w. nu een specifieke behandeling vereist. Daarover kan men uiteraard twisten. Ik heb reeds gezegd, dat ik erken dat de neutraliteit door het amendement in bepaalde gevallen verbeterd kan worden. Dat vind ik bepaald een positieve kant van het amendement en dat is dan ook wel de reden, waarom ik uiteindelijk het oordeel hierover aan de Kamer wil laten, zij het dan dat ik toch wel wil duidelijk maken, dat ik er gereserveerd tegenover sta aan de ene kant en dat ik bovendien van de delegatie, die mij nu in de schoot wordt geworpen, als de Kamer het amendement aanneemt — ik wil de dat de Kamer er altijd zo gul mee was —, toch wel uitsluitend in de gevallen van een zeer ernstige verstoring van concurrentie gebruik zal maken.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Ik wil alleen vragen, mijnheer de Voorzitter, of de Staatssecretaris van mening is, dat de Kamer, als zij dit amendement zou aannemen, daarmee impliciet de Staatssecretaris het royale recht zou geven om bij delegatie te handelen of niet.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Ja, mijnheer de Voorzitter, ik meen inderdaad dat ik dan dat royale recht, zoals de ge-

achte afgevaardigde de heer Berg het noemt, van de Kamer ontvang.

De beraadslaging wordt gesloten.

De verdere behandeling van het artikel en het daarop voorgestelde amendement wordt geschorst.

Artikel 5 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

„Artikel 6. 1. De plaats waar een levering wordt verricht, is:

a. ingeval het goed in verband met de levering wordt vervoerd, de plaats waar het vervoer aanvangt;

b. in andere gevallen de plaats waar het goed zich bevindt op het tijdstip van de levering.

2. De plaats waar een dienst wordt verricht, is:

a. ingeval de dienst wordt verricht door een ondernemer die binnen het Rijk woont of is gevestigd, de plaats waar de ondernemer woont of is gevestigd;

b. ingeval de dienst wordt verricht door een ondernemer die niet binnen het Rijk woont of is gevestigd:

1°. vanuit een binnen het Rijk gelegen vaste inrichting, de plaats waar die inrichting is gelegen;

2°. niet vanuit een binnen het Rijk gelegen vaste inrichting aan een binnen het Rijk wonende of gevestigde ondernemer of een aldaar gevestigd lichaam in de zin van de Algemene wet inzake rijksbelastingen (*Stb.* 1959, 301), de plaats waar die ondernemer of dat lichaam woont of is gevestigd;

3°. in andere gevallen de plaats waar de dienst feitelijk wordt verricht.

3. In afwijking van het tweede lid wordt de dienst, bestaande in het vervoer van personen of goederen, verricht op de plaats waar de feitelijke handeling van het vervoer wordt verricht.”.

De heer **Notenboom** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Al is er op dit artikel geen amendement voorgesteld, toch zou ik er iets over willen vragen, in de hoop, dat ik wat wijzer word.

Bij het overleg zijn wij met de Staatssecretaris in contact getreden over dit artikel en met name over het tweede lid, waar de plaats van de dienstverlening wordt geregeld. Wij hebben geconstateerd — er zitten misschien nog veel meer implicaties in, die ik nu nog niet alle zie —, dat bij de verhuur van een auto de dienst, voor zover hij in het buitenland wordt verricht, belast is. In Duitsland is de regeling anders en ik heb de Staatssecretaris erop gewezen, dat ook al heb ik niet het oog op dubbele belasting — ik geloof niet, dat deze hier aan de orde is —, er toch een concurrentiemoeilijkheid ontstaat, doordat een Duitse verhuurder voordeliger kan offeren, aangezien hij voor de kilometers, die buiten Duitsland worden gereden, die belasting niet heeft, en een Nederlandse ondernemer wel. Nu zegt de Staatssecretaris: ik geloof, dat er in Duitsland niet zo bar veel controle op is, en ik wil alleen maar een wettelijk voorschrift hebben, dat ik goed kan controleren. Ik heb hiervoor wel begrip, maar dit neemt niet weg, dat Duitse autoverhuurders in een duidelijk voordeliger situatie verkeren dan Nederlandse. Dit heeft natuurlijk wel betrekking op Nederlanders, maar vooral ook op buitenlanders, niet-Europeaanen, die in de zomer in nogal groten getale naar Europa komen. Als dezen dan een auto willen huren en in Duitsland voordeliger uit zijn, dan is dit een vervalsing van de concurrentieverhoudingen, ondanks de harmonisatie, die wij nu juist aan het verrichten zijn. De Staatssecretaris wil nog eens in Duitsland informeren en ons nader op de hoogte stellen. Nu weet ik, dat in tabel II, onderdeel

Notenboom e. a.

b, post 4, wel iets staat, wat mogelijkerwijze betekent, dat de buitenlander niet die belasting behoeft te dragen, wanneer hij een Nederlandse auto huurt en in het buitenland daarmee rijdt. Indien de Staatssecretaris mij dat met stelligheid kan verzekeren, dan is mijn ongerustheid al voor een stuk weggenomen. Liever had ik, dat de Staatssecretaris een regeling maakte, waarbij in zijn algemeenheid deze concurrentievervalsing onmogelijk zou zijn.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van de opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Notenboom wil ik mededelen, dat ik toch wel moeilijkheden zie om hetgeen hij vraagt in zijn algemeenheid, zowel voor Nederlandse ingezetenen als voor buitenlanders, toe te staan, maar dat ik wel bereid ben, op grond van de tabel II, onderdeel *b*, post 4, de verhuur aan een buitenlander van heffing van omzetbelasting vrij te stellen, voor zover in het buitenland van het vervoermiddel gebruik wordt gemaakt.

De heer **Notenboom** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Voor deze mededeling ben ik dankbaar. Er rest mij nu nog één ding, namelijk de Staatssecretaris te verzoeken, met het oog op het nog resterende knelpunt de vinger aan de pols te houden, de situatie in Duitsland te blijven volgen en, als er een mogelijkheid voor controle wordt gevonden, te zijner tijd de wet nog te perfectioneren.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil wel de vinger aan de pols houden. Ik weet niet, wat de betekenis in dit verband precies is, maar als de geachte afgevaardigde bedoelt, dat ik nauwlettend moet waken tegen concurrentievervalsing, dan zeg ik hem dat gaarne toe.

De beraadslaging wordt gesloten.

Artikel 6 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

„**Artikel 7. 1.** Ondernemer is ieder die een bedrijf zelfstandig uitoefent.

2. Waar in deze wet wordt gesproken van bedrijf, wordt daaronder mede verstaan beroep.

3. Onze Minister kan bepalen, dat publiekrechtelijke lichamen die, anders dan als ondernemer, prestaties verrichten welke uit hun aard ook door ondernemers kunnen worden verricht, met betrekking tot die prestaties als ondernemer worden aangemerkt.

4. De verhuurder, bedoeld in artikel 11, letter *b*, 3°, wordt steeds als ondernemer aangemerkt.”

waarop door de heren Scholten, Peijnenburg, Kieft, Porthéine en Notenboom is voorgesteld een amendement (stuk nr. 16), strekkende om aan het artikel toe te voegen een vijfde lid, luidende:

5. Onder door onze Minister te stellen voorwaarden kunnen lichamen in de zin van de Algemene wet inzake rijksbelastingen die, anders dan als ondernemer, prestaties verrichten ten behoeve van ondernemers, die krachtens artikel 15 terzake belasting in aftrek zouden hebben kunnen brengen, indien die prestaties ten behoeve van hen door een ondernemer zouden zijn verricht, met betrekking tot die prestaties als ondernemer worden aangemerkt.

De heer **Scholten** (C.H.U.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Onder de nieuwe wet zal het voor ondernemers een geheel ander belang zijn als ondernemer te worden aangemerkt dan onder de oude wet. Het meest treffend werd dit mij een dezer dagen nog geïllustreerd, toen ik van een eerbiedwaardig college van kerkvoogden uit de Nederlandse Hervormde Kerk het verzoek kreeg, te bevorderen, dat zij als onder-

Scholten e. a.

nemer in de zin van de b.t.w. zouden worden aangemerkt. Ik zou dit niet willen bepleiten en ik geloof ook niet, dat dit met de strekking van deze wet in overeenstemming is, maar toch zitten wij hier met een belangrijke problematiek, omdat namelijk in het gehele bedrijfsleven er allerlei verbanden en organisaties zijn, die onder de oude wet niet als ondernemer zijn aangemerkt, die dat volgens wet en jurisprudentie ook niet konden, en die er op dat moment helemaal geen behoefte aan hadden, zich bloot te geven, zich aan te melden om als ondernemer te worden beschouwd. De situatie wordt nu geheel anders, omdat, wanneer zij in die situatie van niet-ondernemer zouden blijven, er strijd komt met een van de hoofddoelstellingen van dit wetsontwerp, nl. het voorkomen van cumulatie in belastingdruk. Bij de voorbereiding van dit wetsontwerp hebben wij over dit punt uitvoerig gediscussieerd en het is de bewindsman bekend, dat ik in eerste instantie voorstander ervan was een algemeen keuzerecht voor de oplossing van de problematiek in te voeren. Ik ben overtuigd door de bewindsman, dat ik deze weg niet moet inslaan, maar anderzijds heeft hij mij er niet van kunnen overtuigen, dat wij dan maar moeten volstaan met de tekst van de wet, zoals die was voorgesteld, en moeten gaan varen op een mogelijke, maar niet vaststaande ontwikkeling van de jurisprudentie in de komende jaren, een ontwikkeling, die bovendien over een lange reeks van jaren zich zou kunnen uitstrekken.

De strekking van het amendement is, de bewindsman machtiging te geven om t.a.v. die verbanden en organisaties waarover ik sprak, die ten behoeve van het bedrijfsleven diensten en allerlei dingen verrichten, cumulatie van druk te voorkomen en op te treden als in mijn amendement is uitgedrukt. Ik meen, dat dit een waardevolle aanvulling is van het systeem van de b.t.w. en daarom verzoek ik de Kamer haar steun aan dit amendement te geven.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Bent u misschien in staat, enige voorbeelden van zulke organisaties te noemen en enige voorbeelden van de bedragen, die zij aan de betreffende ondernemers in rekening brengen voor die verleende diensten?

De heer **Scholten** (C.H.U.): Wat het laatste betreft niet; daarover heb ik geen concrete gegevens. Ik kan een voorbeeld uit de jurisprudentie noemen, waar de tariefcommissie b.v. voor de vervulling door een rechtspersoon van gezamenlijk laboratoriumwerk tot de conclusie is gekomen, dat dit niet als een onderneming in de zin van de wet kon worden beschouwd. In deze vormen van werken zou er in de nieuwe wet cumulatie van druk ontstaan. Op de vraag naar kwantificering kan ik, juist omdat die zaak onder de oude wet niet in openbaarheid kwam, helaas geen antwoord geven.

De heer **Van den Bergh** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het was niet mijn voornemen, op het ogenblik over dit amendement te spreken, maar meer om enige opmerkingen te maken in verband met de toepassing van het derde lid. Dit betekent voor de publiekrechtelijke lichamen, waarbij ik in de eerste plaats aan de gemeenten denk – ik zal al sprekende wel af en toe gemeenten zeggen, als ik alle publiekrechtelijke lichamen bedoel –, complicaties, die er voordien niet waren. Ik heb gisteren beluisterd, dat de heer Porthéine daarop reeds bij de algemene beschouwingen heeft gewezen. Hij heeft gezegd: Men neme vooral de maatregelen, waartoe de Minister bevoegd wordt op basis van dit artikel, niet zonder voorafgaand overleg, met name met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Er is over dit onderwerp in het algemeen nog een en ander te zeggen, waarbij ik dan soms zal verwijzen naar het feit, dat de kwestie, die mij door het hoofd steelt, meer aan de orde is bij een ander artikel. Ik kan dan op dit ogenblik volstaan met dat te noemen en er later bij dat artikel op terugkomen. Er zijn enige algemene aspecten van dat ondernemer-zijn van gemeenten, waarover ik nog iets wil zeggen.

Van den Bergh

Het is op het ogenblik zo, dat gemeenten ondernemer kunnen zijn, althans voor onderdelen van hun werk, uit hoofde van de omzetbelasting. Er is een aantal regels, er is jurisprudentie en er zijn resoluties, waarin is vastgelegd wat wel of niet belaste handelingen van die gemeenten zijn, met name ook, dat de heffingen, die zij publiekrechtelijk kunnen doen en de retributies niet zullen zijn inkomsten, die kunnen worden belast met omzetbelasting. Nu wordt dat anders. Dat is duidelijk gebleken uit hetgeen in de voorafgaande stukken daarover is geschreven. Ik wil niet zeggen, dat dit in principe onjuist is. Uiteindelijk erken ik wel het uitgangspunt van de b.t.w., dat ook hier moet doorwerken, nl. dat – en nu grijp ik terug op hetgeen de Staatssecretaris zoëven zei – in geval van ernstige verstoring der concurrentieverhoudingen moet worden ingegrepen. Hij heeft die uitdrukking gebruikt, toen wij het amendement op artikel 4 behandelden en ook daar komt een van de gevallen voor, waarbij in het bijzonder de gemeenten kunnen zijn betrokken, de gemeenten nl. die over een aantal interne diensten beschikken welke leveringen kunnen doen welke mogelijkwijs vallen onder het amendement op artikel 4. De Staatssecretaris zei toen naar mijn gevoel terecht: Er moet een ernstige verstoring van de concurrentieverhoudingen optreden, voordat ik daar ingrijp. Ik hoop, dat hem een soortgelijke handelwijze voor ogen staat waar het betreft de toepassing van het derde lid van artikel 7.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou hierbij nog willen opmerken dat de gemeenten door mij niet worden beklagd vanwege de administratieve problematiek. Die is herhaaldelijk aan de orde gekomen, maar het komt mij voor dat ik dit wel aan de gemeenten kan overlaten. Ik moet echter wel zeggen, dat de gemeenten er groot belang bij hebben, tijdig te zijn ingelicht, misschien meer nog dan anderen die met de omzetbelasting hebben te maken. De lagere overheden zijn nl. verplicht, zeer tijdig hun begrotingen op te stellen. Zij moeten daarvoor over ramingen kunnen beschikken. Die werken door in situaties die – ik kan dat uit ervaring zeggen – zich nog ongeveer twee jaar later kunnen voordoen. Dit impliceert, dat een aanwijzing van een gemeentelijke tak van dienst of ander onderdeel als onderneming iets is, waarmee men zeer tijdig rekening moet kunnen houden. Ik hoop, dat ook dit bij de toepassing van dit artikel zal worden overwogen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben ten aanzien van een specifiek punt al van gedachten gewisseld in de schriftelijke stukken en bij het mondeling overleg. Er is toen gesproken over de problematiek van de doorberekening van de kosten van bouwgrond. Het is misschien goed te zeggen – ik behoef er dan bij een ander punt niet op terug te komen – dat m.i. wat dit betreft een bevredigende formulering is neergelegd in het verslag van het mondeling overleg. Daaruit blijkt, dat de gemeenten die delen van de kosten van de algemene dienst, die in het grondbedrijf blijven en doorberekend kunnen worden, zo kunnen behandelen dat de daarop vallende omzetbelasting is te beschouwen als een voordruk die in mindering kan worden gebracht op de door hen bij de verkoop van die grond te verkrijgen omzetbelasting. Dit wil zeggen, dat de cumulatieve druk, waartegen in eerdere stukken werd gewaarschuwd, niet alleen wordt voorkomen voor de verkrijger maar ook voor de gemeenten. In dat licht zie ik dit op het ogenblik.

Mijnheer de Voorzitter! Wij moeten dan wel iets anders heel duidelijk tot ons laten doordringen, nl. dat een groot deel van de druk van de omzetbelasting op de investeringen van de lagere publiekrechtelijke lichamen niet kan worden doorberekend. De systematiek van de b.t.w., zoals die voor ons ligt, betekent dat de consument de eindheffing betaalt. Bij de gemeenten zijn de algemene, de collectieve voorzieningen het consumptiestadium. Daar vindt dus de eindheffing plaats. Daarom betekent de b.t.w. met name voor onze gemeenten een prijsverhoging. De algemene voorzieningen, die niet kunnen worden verhaald en die dus niet in een specifieke heffing door de burger worden betaald, worden

Van den Bergh e. a.

duurder. Waar voor het bedrijfsleven de algemene regel geldt, dat men de eigen investering in omzetbelasting praktisch onmiddellijk terugkrijgt, geldt voor de gemeenten dat men de investering in omzetbelasting hoger ziet worden omdat het tarief wordt verhoogd. Dit betekent eenvoudig, dat de uitgaven van de gemeenten uit hoofde van deze wet zullen stijgen. De implicatie daarvan gaat, dacht ik, boven de behandeling van dit wetsontwerp uit. Het heeft echter zin, dit te vermelden zonder op de financiële consequenties hiervan diep in te gaan; zij bestaan en zij zullen ongetwijfeld opnieuw naar voren komen, wanneer vragen betreffende de financiering van uitgaven van de gemeenten aan de orde komen.

Ik wil er wel enige kanttekeningen bij maken. Een zeer specifiek probleem was, dat de naamsverandering van de heffing op personenauto's zou betekenen, dat de opbrengst uit dien hoofde buiten het Gemeentefonds en buiten het Provinciefonds zou blijven.

Uit de vierde nota van wijzigingen heb ik begrepen, dat dit inmiddels is geredresseerd. Ik kan dit punt dus noemen, maar ik kan er verder aan voorbijgaan.

De problematiek met betrekking tot de overgangsregeling is nog niet geredresseerd. Op dit punt zal ik dus verder moeten ingaan, omdat ik hierop een amendement heb voorgesteld. Ik hoop hierover nader te spreken, wanneer mijn amendement, ingediend op artikel 41, in behandeling komt. Dit amendement strekt ertoe, althans in de overgangperiode de gemeenten ten aanzien van de druk van de omzetbelasting tegemoet te komen, omdat de systematiek die voor het bedrijfsleven geldt, niet voor de gemeenten geldt. Dit betreft dan alleen die gemeentelijke taken, waar het mogelijk is, die voordruk in rekening te brengen. Dan blijft het algemene vraagstuk bestaan – en dit is het punt, dat ik op dit ogenblik speciaal naar voren wil brengen –, dat de algemene taak van de gemeenten verzwaard wordt. Het bedrijfsleven kan met dezelfde hoeveelheid kapitaal voortaan meer doen; de gemeenten kunnen met dezelfde hoeveelheid kapitaalsmiddelen voortaan minder doen. Dit moeten wij ons realiseren. Wij kunnen dit bij de behandeling van dit wetsontwerp niet uitvechten; wij zullen er stellig een volgende keer, als de financiën van de gemeenten aan de orde komen, over moeten doorpraten.

De heer Berg (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van het amendement van de heer Scholten wil ik de Staatssecretaris vragen, of deze niet met mij van mening is, dat de rechter aan de wet, zoals deze ten slotte van kracht wordt, voldoende steun zal moeten hebben, om de scheidslijn te trekken tussen de in het amendement bedoelde lichamen. Gezien de aard en de intentie van deze wet is dit een andere dan die welke onder de huidige wet op de omzetbelasting moet worden getrokken. Ik kan mij herinneren, dat een van mijn hoogleraren, die niet in deze zaal zit, eens een ondeugend grapje wilde maken omtrent de omzetbelasting om zijn studenten eens wakker te schudden. Hij vertelde ons, dat onder de huidige wet op de omzetbelasting noch geestelijken noch openbare dames onder de wet vielen, omdat zij geacht werden zich buiten het maatschappelijk verkeer te begeven. Over een dergelijke zaak zal de rechter zich ook onder de nieuwe wet moeten uitspreken. Ik heb nog niet gemerkt, dat de heer Scholten ook op die punten om een nadere precisering heeft gevraagd. Ik neem daarom aan, dat het zijn bedoeling is – ik kan dit heel goed inzien – bij voorbeeld werkgeversorganisaties en werknemersorganisaties onder de wet te brengen.

In het amendement van de heer Scholten lezen wij, dat de Minister moet aanwijzen lichamen in de zin van de Algemene wet, die anders dan als ondernemer prestaties verrichten ten behoeve van ondernemers. Moeten nu volgens de Staatssecretaris en volgens de Kamer ook werknemersorganisaties als zodanig worden omschreven?

De heer Bakker (C.P.N.): Dat zou niet zo vriendelijk zijn voor de werknemersorganisaties.

Kieft e. a.

De heer **Kieft** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Heb ik het goed begrepen, dan heeft de Staatssecretaris gisteravond in antwoord op een vraag van de heer Porthoine toegezegd, dat in verband met artikel 7, lid 3 de Vereniging van Nederlandse Gemeenten van tevoren zal worden ingeschakeld.

Ik wil bij de behandeling van dit punt gaarne ook een antwoord op de vraag ontvangen, of de Staatssecretaris hetzelfde standpunt wil innemen, wanneer hij denkt aan het treffen van algemene maatregelen van bestuur op grond van art. 36.

De heer **Janssen** (groep Aarden): Mijnheer de Voorzitter! In aansluiting op de vraag van de geachte afgevaardigde de heer Berg aan de Staatssecretaris, of het mogelijk is, op grond van het amendement ook werknemersorganisaties als ondernemers aan te merken, vraag ik mij af, of, ook indien deze mogelijkheid aanwezig is, het amendement dan toch geen aanleiding geeft tot een zekere discriminatie tussen werkgevers en werknemersorganisaties, omdat – per interruptie heb ik het van de geachte afgevaardigde de heer Bakker al begrepen – toch niet kan worden verondersteld, dat de werknemersorganisaties diensten verrichten voor ondernemers.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Het gebeurt wel eens, maar het is niet de bedoeling.

De heer **Janssen** (groep Aarden): Mijnheer de Voorzitter, ik meen, dat men het toch moeilijk bij wet kan sanctioneren. Ik wil alleen vragen, of geen discriminatie zal ontstaan, dat op grond van het amendement bij voorbeeld op de gebouwen, waarin de werkgeversorganisaties zijn gevestigd, geen belasting drukt en dat dit wel het geval is voor de gebouwen, waarin de werknemersorganisaties zijn gevestigd, door de werking van het systeem. Het is mij niet geheel duidelijk. Vandaar ook mijn vraag aan de Staatssecretaris.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de geachte afgevaardigde de heer Van den Bergh dankbaar voor de heldere analyse, die hij heeft gegeven omtrent de problematiek van artikel 7, derde lid, mede omdat ik door middel van een aanvulling op deze analyse een antwoord kan geven aan de geachte afgevaardigde de heer Scholten, die het door hem ingediende amendement nader heeft toegelicht. Men kan het aldus stellen: bij de b.t.w. bestaan drie categorieën subjecten: 1e. de belaste ondernemers, 2e. de vrijgestelde ondernemers – over beide groepen behoef ik niet veel te zeggen – en 3e. de andere subjecten. Onder deze „andere subjecten” vallen in de eerste plaats de particuliere consumenten, degenen, die het grootste gedeelte van de b.t.w. hebben te dragen. Daarnaast valt daaronder ook de overheid, hetgeen met name door de geachte afgevaardigde de heer Van den Bergh zo helder uiteen is gezet. De geachte afgevaardigde heeft terecht gesteld, dat het mogelijk is, dat de gemeenten tot iets hogere uitgaven komen, omdat de overheid in het systeem van de b.t.w. normaliter een consument is. In de derde plaats hebben wij te doen met de verenigingen, de organisaties, stichtingen e.d. Ik zal maar niet ingaan op de figuren, die ten tonele zijn gevoerd door de geachte afgevaardigde de heer Berg, maar ik wil mij beperken tot bij voorbeeld de particuliere gezelligheidsverenigingen, de sociëteiten, buurt-, zang-, sport-, godsdienstige en politieke verenigingen en dan kom ik langzamerhand al in een steeds toenemend zakelijke sfeer. Wij krijgen dan bij voorbeeld de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties, de ondernemersorganisaties en de werknemersorganisaties. Van nog meer zakelijke aard zijn de samenwerkingsvormen in de industriële of dienstensfeer, waarop de geachte afgevaardigde de heer Scholten heeft gewezen, computercentra e.d. Wat de laatste organisaties betreft, merk ik op, dat, al is het waar, dat de tariefcommissie in een enkel geval heeft uitgemaakt, dat het geen ondernemers zijn in de zin van de huidige wet op de omzetbelasting-1954, dit niet wegneemt, dat in de nieuwe wetge-

Staatssecretaris **Grapperhaus e. a.**

ving door het verrekenen van de omzetbelasting op de input en de aftrekpost, die ontstaat, de problematiek voor deze organisaties anders zal komen te liggen. Hoe is het echter gesteld met de b.t.w. in de semi-zakelijke sfeer, de organisaties van werkgevers en van werknemers? Ik meen, dat men daarbij een goed onderscheid moet maken. Het gaat om typische belangenverenigingen, die ook ten dele toch als consumenten moeten worden aangemerkt. Dit geldt – ik wil daarover eerst spreken – met name voor de werknemersorganisaties. Het zou natuurlijk hoogst onredelijk zijn, wanneer ik de werknemersorganisaties in de omzetbelasting zou betrekken, want dan zou aan de ene zijde wel vrijstelling voor „voordruk” bestaan, maar dan zou anderzijds, omdat hun leden niets kunnen aftrekken, over de contributies – gemakshalve neem ik even aan, dat de middelen van deze organisaties voornamelijk door contributies worden gevormd – omzetbelasting wordt geheven. Dit zal bepaald niet de bedoeling zijn.

Ik geef toe, dat wat betreft de werkgeversorganisaties cumulatie kan optreden. Nu is het wetsontwerp dusdanig opgebouwd, dat cumulatie niet altijd kan worden voorkomen. Ik denk aan diensten van vrijgestelde ondernemers. Gaan wij milimeteren en trachten elke cumulatie te vermijden, dan wordt het strakke, eenvoudige regime van het wetsontwerp geweld aangedaan. Administratief leidt aanvaarding van het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Scholten toch ook wel tot bezwaren. Ik denk aan het feit, dat de aan te wijzen verenigingen in de administratie van de fiscus zouden moeten worden opgenomen en aan de aangifte en de controle die daarmee gemoeid zouden zijn. Ik denk voorts aan de iets andere wijze van benadering – discriminatie zou hier een iets te groot woord zijn – ten opzichte van de vrijgestelde ondernemers, die per definitie geen aftrekrecht hebben. Ik denk ook aan de situatie ten aanzien van de vakorganisaties in de werknemerssfeer. Op grond van dit alles zal het duidelijk zijn, dat ik niet enthousiast ben over het amendement dat thans ter tafel ligt. Ik geef toe dat het voorkomen van cumulatie belangrijk is. Wij moeten het echter niet op de spits drijven. Ik geef de Kamer in overweging, het amendement niet aan te nemen. Wordt het toch aangenomen, dan scoor ik in zoverre een winstpunt dat ik van de Kamer gevraagd een tweede delegatie krijg. Ik zou die delegatie dan met grote behoedzaamheid willen hanteren.

De heer **Kieft** heeft gevraagd of ik, als een algemene maatregel van bestuur op grond van artikel 36 wordt uitgevaardigd, bereid ben, van tevoren overleg te plegen. Ik zal daarop ingaan als het artikel aan de orde is.

De heer **Berg** heeft gevraagd of ik niet van mening ben dat de rechter voldoende steun zal hebben aan het ontwerp, zoals deze thans luidt. Mijns inziens wordt de cumulatie daarmee niet volledig voorkomen. Ik meen overigens wel dat de toepassing van het begrip „ondernemer” – dat in de huidige omzetbelasting wordt gekleurd door het systeem van de wet – ten aanzien van de ondernemersorganisaties in de nieuwe wet een wijziging zou kunnen ondergaan.

De beraadslaging wordt gesloten.

De verdere behandeling van het artikel en het daarop voorgestelde amendement wordt geschorst.

In behandeling komt:

„Artikel 8. 1. De belasting wordt berekend over de vergoeding.

2. De vergoeding is het totale bedrag dat – of voor zover de tegenprestatie niet in een geldsom bestaat, de totale waarde van de tegenprestatie welke – ter zake van de levering of de dienst in rekening wordt gebracht, de omzetbelasting niet daaronder begrepen. Ingeval ter zake van de levering of de dienst meer wordt voldaan dan hetgeen in rekening is gebracht, komt in plaats daarvan in aanmerking hetgeen is voldaan.

2a. Onder door Onze Minister te stellen voorwaarden wordt in geval van levering van een roerend goed tegen inruil van een

Voorzitter

goed van dezelfde soort de waarde van het ingeruilde goed niet in de vergoeding begrepen.

3. Ten aanzien van leveringen als zijn bedoeld in artikel 3, eerste lid, letters g en h, wordt de vergoeding gesteld op de aanschaffings- of voortbrengingskosten van de goederen, de omzetbelasting niet daaronder begrepen.

4. Wij behouden Ons voor bij algemene maatregel van bestuur te bepalen in hoever:

a. de korting voor contante betaling, de kosten van verpakking, de vracht- en assuratiekosten, de uitschotten van belasting en andere met doorlopende posten gelijk te stellen bedragen niet tot de vergoeding behoren;

b. bij met grondrente bezwaarde eigendom, rechten van erfpacht, opstal of beklemming, appartementen, lidmaatschapsrechten en dergelijke, de daaraan verbonden lasten tot de vergoeding behoren;

c. bij eigendom, bezwaard met een recht van erfpacht, opstal of beklemming, de vergoeding wordt verminderd met de aan die rechten verbonden lasten.”

waarop door de heren Porthéine, Notenboom, Kieft, Scholten en Peijnenburg is voorgesteld een amendement (stuk nr. 20, II), strekkende om in het artikel, onder vernummering van het vierde lid tot vijfde lid, in te voegen:

4. Ten aanzien van diensten als zijn bedoeld in artikel 4, tweede en derde lid, wordt de vergoeding gesteld op de kostprijs van de diensten, de omzetbelasting niet daaronder begrepen.

De **Voorzitter**: Naar ik verneem, acht de heer Porthéine zijn amendement voldoende toegelicht.

De verdere behandeling van het artikel en het daarop voorgestelde amendement wordt geschorst.

Beraadslaging over:

„Artikel 9. 1. De belasting bedraagt 12 percent.

2. In afwijking van het eerste lid bedraagt de belasting:

a. 4 percent voor leveringen van goederen en diensten, genoemd in de bij deze wet behorende tabel I;

b. nihil voor leveringen van goederen en diensten, genoemd in de bij deze wet behorende tabel II, mits is voldaan aan door Ons bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen voorwaarden.”

waarop zijn voorgesteld de volgende amendementen:

een, van de heer De Goede (stuk nr. 26), strekkende om van het tweede lid na het vermelde onder letter a toe te voegen:

aa. 8 percent voor leveringen van goederen;

een, van de heer De Goede (stuk nr. 27, I), strekkende om aan het tweede lid na het vermelde onder letter a (bij aanvaarding van het amendement voorkomende op stuk nr. 26: aa) toe te voegen:

aa. 8 percent voor leveringen van schoeisel;

een, van de heren Verlaan, Koekoek, Van Harselaar, Nuijens en Van de Brake (stuk nr. 37, I), strekkende om aan het tweede lid, onder vervanging aan het slot van b van de punt door een puntkomma, toe te voegen een nieuw onderdeel, luidende:

c. 8 pct. voor leveringen van goederen en diensten genoemd in de bij deze wet behorende tabel III.

een, van de heer De Goede (stuk nr. 57, I), strekkende om aan het tweede lid, na het vermelde onder letter a toe te voegen:

aa. 8 percent voor leveringen van goederen, genoemd in de bij deze wet behorende tabel Ia;

De heer **De Goede** (D'66) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendementen en zegt: Mijnheer de Voorzitter! De b.t.w. is een uitvloeisel van het voornemen om de belastingstelsels in de E.E.G.-landen te harmoniseren. Ik heb begrepen, dat deze landen nog niet toe zijn aan afspraken, waar het dus verstandig kan zijn het aantal schokken, dat onverzekeling in de verschillende E.E.G.-landen die de b.t.w. al hebben ingevoerd of daarmee bezig zijn, zodanig is dat er geen afspraken bestaan omtrent het aantal tarieven. Ik meen dat het dus verstandig kan zijn het aantal schokken, dat onvermijdelijk toch met de invoering van deze wet teweeg wordt gebracht, zo klein mogelijk te doen zijn, en wel om verschillende redenen. Wij hebben in het debat al gesproken over de schokken van de prijsstijgingen en de daarvoor noodzakelijke compensaties. Daarover zwijg ik op dit moment uiteraard, maar er zijn nog andere schokken te verwachten, die verband houden met de unificatie van de tarieven te zijner tijd. Ik heb er in eerste termijn al even op mogen wijzen, dat het mogelijk is in het kader van de besprekingen met de andere E.E.G.-landen, dat men b.v. komt tot de vaststelling van een tarief voor textiel, dat lager is dan het nu gekozen percentage. Het is ook mogelijk, dat het hoger is of dat men op hetzelfde percentage uitkomt. Wanneer wij nu aan de andere kant zien, welke schokken het in het sociaal-economische leven teweegbrengt wanneer men deze drie groepen van goederen ineens brengt naar een zo hoog percentage – in aanmerking genomen, dat deze goederen althans in mijn opvatting de eerste levensbehoeften betreffen – dan heeft het op mij een merkwaardige indruk gemaakt, dat niet is gezocht naar een mogelijkheid om deze drie groepen uit te zonderen van het 12 pct.-tarief. Nu heb ik begrip voor de budgettaire moeilijkheden, die zouden ontstaan wanneer men deze groepen uit het 12 pct.-tarief verwijderde en overbracht naar een lager tarief. Wanneer het 4 pct.-tarief werd gekozen, zou dat het voordeel hebben dat het administratief geen verdere complicaties met zich zou brengen, maar budgettair gezien zou dat zoveel te moeilijker zijn. Het tussentarief, dat ik in mijn oplossing heb gekozen, betekent – dat besef ik heel goed – administratief een uitbreiding; er komt dus een tarief bij. Ik besef wel, dat dit een nadeel is, maar ik meen dat wat het zwaarste is, het zwaarst moet wegen en dat wij moeten zoeken naar mogelijkheden om aan die drie groepen van goederen, die zo belangrijk zijn in het kader van de eerste levensbehoeften, iets te doen.

De heer **Boersma** (A.R.P.): Hebt u ook nog gedacht aan artikel 17, tweede richtlijn, vijfde streepje?

De heer **De Goede** (D'66): Ja, het sociale effect. Ik heb uit de stukken gelezen, dat de Regering stelt, dat de ruimte nog maar 62 mln. is, maar ik dacht dat er andere interpretaties waren, die een veel ruimere mogelijkheid laten.

De heer **Boersma** (A.R.P.): Aan welke interpretatie hecht u dan de meeste waarde?

De heer **De Goede** (D'66): Ik heb ergens een bedrag gedaan wil geven, maakt het op mij een min of meer vreemde indruk, wanneer men bij dat sociale effect alleen maar kijkt naar de bruto-effecten van die tariefswijzigingen. Ik heb gisteren al gesproken over de netto-effecten. Wanneer de tariefsverhogingen bij de bouw en in de textiel met zich brengen, dat men aan de andere kant weer maatregelen moet nemen, meen ik dat dit van invloed is op het sociale effect. Men kan wel zeggen: „Nu zijn wij in strijd met de letter van artikel 17, tweede richtlijn, laatste streepje”, maar ik dacht, dat het opvullen van de subsidies ook ingaat tegen de geest van dit artikel.

De heer **Scholten** (C.H.U.): Ik dacht, dat u ook duidelijk met de geest van artikel 17, tweede richtlijn, laatste streepje,

De Goede e. a.

in strijd kwam, wanneer u budgettaire saldo-effecten ging inbouwen.

De heer **De Goede** (D'66): Vindt u dat men dat niet doet, wanneer men met subsidies aan de andere kant werkt om die belastingmaatregelen weer te compenseren?

Mijnheer de Voorzitter! Over de budgettaire effecten wil ik niet veel meer opmerken. Ik heb er gisteravond al het een en ander van gezegd. Ik heb nog geen antwoord van de Minister gehoord op mijn vraag, hoe hij aan zijn 500 mln. is gekomen. Gelet op datgene, wat ik in eerste en tweede termijn over mijn amendementen heb mogen opmerken, meen ik, dat ik deze amendementen als voldoende toegelicht mag beschouwen.

De **Voorzitter**: De amendementen van de heer De Goede, voorkomende op de stukken nrs. 26, 27 en 57, zijn mede-ondertekend door mejuffrouw Goudsmit en de heren Visser, Nypels en Imkamp.

De heer **Berg** heeft wat betreft textiel en schoeisel amendementen ingediend (stukken nrs. 40 en 46), die ertoe strekken hiervoor een 4 pct.-tarief in te stellen. Ik geloof dat het verstandig is de heer Berg, wanneer hij ook spreekt over dit 4 pct.-tarief, niet buiten de orde te verklaren. Ten slotte kan de heer Berg zich bezwaarlijk akkoord verklaren met het 8 pct.-tarief zonder dat hij een poging heeft gedaan het 4 pct.-tarief te verdedigen.

Naar mij blijkt heeft de Kamer hiertegen geen bezwaar.

De heer **Verlaan** (B.P.) verkrijgt het woord ter toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat op dit moment alleen de vraag aan de orde is, of wij zullen overgaan tot het instellen van het 8 pct.-tarief. Ik meen, dat dit noodzakelijk is. Wat de motivering betreft, zou ik mij geheel bij de heer De Goede willen aansluiten.

Wij hebben deze kwestie in haar geheel gezien. Wij menen dat een derde tarief als tussentarief nodig is. Het is niet ideaal; dat geef ik toe. Een systeem van 2 tarieven of 1 tarief is beter. Vooral omdat wij in een eenjarige overgangperiode zitten – de bewindsman heeft gezegd, dat hij volgend jaar het tarief al wil veranderen – lijkt het mij ter wille van het opvangen van het schokeffect beter een 8 pct.-tarief als tussentarief in te voeren.

Ik dacht dat wij er beter aan deden op dit moment niet over de budgettaire consequenties te spreken. Er zijn wat interrupties geweest bij de toelichting van de heer De Goede. Daar staat tegenover, dat een aantal onderdelen van mijn voorstel ook in amendementen van vertegenwoordigers van regeringspartijen voorkomen, maar dan in aanmerking komend voor een 4 pct.-tarief. De budgettaire gevolgen daarvan zijn uiteraard veel groter dan die van mijn amendement. Het lijkt mij toe, dat wij het denken hierover moeten verschuiven naar het tijdstip waarop de tabel wordt behandeld. Of die tabel straks nu tabel I A of tabel III genoemd wordt, is mij gelijk.

Ik zou nog willen opmerken, dat ik uit het betoog van de bewindsman heb begrepen, dat een extratarief bezwaren heeft voor de detailhandel. Ik ben het hiermee eens en in mijn amendement heb ik hiermee rekening gehouden. Het betreft allemaal goederen die met de detailhandel niets te maken hebben, zodat het bezwaar van de bewindsman tegen een 8 pct.-tarief voor de door mij voorgestelde leveringen en diensten niet opgaat.

De **Voorzitter**: De amendementen van de heer Verlaan, voorkomende op stuk 37, zijn mede-ondertekend door de heren Koekoek, Van Harselaar, Nuijens en Van de Brake.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het gaat hier om het voorstel tussen het 12 pct.-tarief en het 4 pct.-tarief een 8 pct.-tarief te voegen. Al in eerste termijn is van onze kant opgemerkt, dat wij een duidelijke voorkeur hebben voor het handhaven van het aantal tarieven, zoals dat door

Berg

de bewindslieden is voorgesteld. Wij zijn van mening, dat elke verdergaande tariefsdifferentiatie in beginsel de voordelen die wij zien in de invoering van deze wet te niet doet. Dat was een veel verstandiger maatregel geweest. Dan hadden wij deze weken niet achter de rug behoeven te hebben, maar waren wij gewoon op de oude voet doorgegaan, en hadden wij op een redelijke manier een zeer gecompliceerde wet kunnen uitvoeren. Nu hebben wij een wet, die het ons mogelijk maakt, minder gecompliceerd te werken. Elke poging om daaraan te gaan morrelen – ik gebruik expres niet het woord „knoeien” – is naar onze mening een stap in de verkeerde richting.

Nu even politiek gesproken: het amendement van de heer De Goede wat de techniek van de heffing, de concurrentieverstorende werking en de mogelijkheden om bij export te restitueren en bij invoer te heffen betreft, legt – dit weet hij ook wel – deze gehele problematiek eigenlijk weer op tafel. Dit maakt het dus onaantrekkelijk.

Aan de andere kant is het duidelijk, dat voor de effecten van de b.t.w. op de bedrijfstakken waarover wij spreken het voorstel van de heer De Goede een nuttige zaak is, nu deze Kamer alle andere – en naar onze mening meer fundamentele en meer constructieve – methoden om die effecten weg te nemen heeft verworpen. Wij zullen bij het bepalen van onze stem dan ook het ene tegen het andere, het op de handen liggende, moeten afwegen.

Ten slotte zijn er de door ons ingediende amendementen om de textiel en de bouw onder het 4 pct.-tarief te brengen. Daarbij hebben wij ons laten leiden door de gedachte, dat het compliceren van het stelsel zo negatief moet worden beoordeeld, dat wij dan maar nog een stapje verder moeten doen, mochten al onze maatregelen om de werkloosheid in de bouw en in de textiel te bestrijden, via de daartoe meest geëigende middelen, namelijk door middelen uit de schatkist voor directe bestrijding ter beschikking te stellen, falen. Dan is eigenlijk de meest consistente manier om de textiel en de schoenen onder het 4 pct.-tarief te brengen. Daar zijn bezwaren tegen, want dan stuit je weer op een andere randvoorwaarde, op een ander probleem, waarover je hier vandaag praat, namelijk de E.E.G.

De heer **Boersma** (A.R.P.): Noemt u de E.E.G. een randvoorwaarde?

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Ja, een randvoorwaarde, waar je niet buiten kunt gaan.

De heer **Boersma** (A.R.P.): U gaat dus op de nationalistische tour?

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Neen. Ik wil uitleggen, wat ik met „randvoorwaarde” bedoel. Misschien is het heel slecht Nederlands, maar economen gebruiken dit woord om te zeggen, dat je aan een grens komt waar je niet over heen kunt gaan. Begrijpt de heer Boersma mij nu al wat beter?

De heer **Boersma** (A.R.P.): Ik begrijp het niet, want ik denk aan Engeland, als ik aan grenzen van de E.E.G. denk.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Deze Kamer moet zich zeer wel bewust zijn, dat wij onze verplichtingen, in het kader van de E.E.G. aangegaan, nauwkeurig moeten kennen. Als de heer Boersma mij dan vraagt, of ik nu op de nationale tour ga – de tour van Olympia, in de sprint – dan zeg ik: Neen, dat doe ik niet nationaal, ik wil zo'n sprint veel liever internationaal. Maar het is wel zo, dat ik niet precies weet, wat de juiste interpretatie van die richtlijnen is.

Ik heb gezien, dat de Staatssecretaris ons vier mogelijkheden heeft gegeven ten aanzien van artikel 17 van de tweede richtlijn – het zoveelste streepje – waarvan hij niet zegt, dat zij allemaal even goed zijn, en waarvan hij er ook een

Berg e. a.

paar verwerpt, maar hij heeft ze als een goochelaar in de lucht geworpen, er enkele van opgevangen en enkele laten vallen. Dan wil ik erg graag weten, waar die verplichtingen inzake het E.E.G.-verdrag precies liggen. Ik ken ze echter niet precies en ik kan ze ook niet precies kennen. Ik heb de Staatssecretaris gevraagd, wanneer hij dit wetsontwerp aan de commissie heeft overgelegd om haar mening te vernemen, of het conform het E.E.G.-verdrag is. Dat is precies hetzelfde wat de heer Boersma heeft gevraagd, namelijk of wij als Nederland niet te veel op de nationale toer gaan en of wij dat als Nederlandse wetgever aan de commissie hadden moeten vragen. Dat is ook gebeurd. De commissie heeft het een maand later dan wij gekregen. Dan weet de heer Boersma precies, hoeveel tijd zij heeft gehad om erover na te denken. Het advies ken ik nog niet. Ik sta open voor elke discussie op dit punt. Ik kan echter niet met zekerheid zeggen hoeveel honderd miljoen gulden sociale ruimte op dit moment in de richtlijn zit.

De heer **Boersma** (A.R.P.): Maar er is wel een andere randvoorwaarde - ik heb nu begrepen, dat dit een essentiële voorwaarde is -, namelijk de butoirregeling. Dan komt men natuurlijk ook in de knoei, maar daarvoor behoeft de commissie niet te worden geraadpleegd.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Daarover behoeft de commissie niet te worden geraadpleegd. Daarmede ben ik het eens. Op het moment, dat de Kamer de butoirregeling aanvaardt Maar wij hebben toch nog niet over artikel 9, lid 2, gestemd? Of wel?

De heer **Boersma** (A.R.P.): Zij staat er helaas in.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Op het moment, dat de Kamer over artikel 9, lid 2, heeft gestemd en dat heeft aanvaard, behoeft ik niet langer te praten over een amendement textiel 4 pct. Daarover zijn wij het toch eens.

De heer **Boersma** (A.R.P.): Dat hangt samen met de vraag, hoe hoog u de richtlijnen aanslaat, en of u bereid bent de nadelige effecten van die richtlijnen te aanvaarden. Dat hangt weer samen met de vraag, hoe hoog u de E.E.G. aanslaat.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Het is mij duidelijk, dat het een zeer complex probleem is en dat het afwijken van factoren hierbij heel moeilijk is. Ik ben dan ook blij, dat op dit moment niet van mij wordt verwacht, dat ik nu al een stemverklaring geef over de wet en ook nog niet over het amendement. Ik heb alleen geprobeerd de facetten aan te geven, die ik met de heer Boersma zie.

De heer **Porthoine** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft het amendement van de heer Verlaan, die hier in het algemeen vaak het woord heeft gevoerd over de belangen van de kleine ondernemers, waarvoor ik alle begrip heb, begrijp ik niet, dat, als hij dit amendement heeft ingediend met de gedachte aan een derde tarief, hij dan ook nog kan zeggen, dat hij rekening heeft gehouden met de belangen van de detaillisten. Het hebben van een dergelijk tarief betekent immers in de eerste plaats, dat door het niet alleen plaatsen in dit tarief van de goederen, die hij zelf wil, waarbij bovendien alle mogelijke pleitbezorgers komen om het ook te doen, uiteindelijk grote schade voor de detailhandel ontstaat uit een oogpunt van administratieve aspecten. Op zich zelf komt een dergelijk aspect in het amendement van de heer Verlaan ook al voor. Ik herhaal, dat ik de verbinding tussen het 8 pct.-tarief en het niet zien van de belangrijke aspecten, waarom wij niet voor het 8 pct.-tarief zijn, niet begrijp. Wij zijn alleen in het uiterste geval voor twee tarieven vanwege de administratieve gevolgen voor de kleine ondernemers.

Bakker e. a.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! In het algemeen - en dat is wel duidelijk gebleken - zijn wij van mening, dat een tarief van 12 pct. te hoog is. Bovendien zijn wij van menning, dat te veel artikelen en diensten in het 12 pct.-tarief zitten en dat het wenselijk zal zijn daarvan meer in het 4 pct.-tarief te brengen. Wij zullen dat straks bij de vele stemmingen wel laten merken.

Ik wil eraan toevoegen, dat wij er wel van overtuigd zijn, dat, als deze wet wordt doorgevoerd, een tweetal tarieven het maximum is, omdat een groter aantal tarieven de zaak voor alle betrokkenen, ook voor de kleine ondernemers, alleen moeilijker maakt. Daarom zullen wij stemmen tegen de amendementen, die tot doel hebben het aantal tarieven uit te breiden.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil, als u mij dit toestaat, beginnen met het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Verlaan. Voorgaande sprekers hebben mij de beantwoording al erg gemakkelijk gemaakt. Ik wil mij bepaald aansluiten bij de opmerkingen van de geachte afgevaardigden de heren Porthoine en Bakker, dat het amendement van de heer Verlaan leidt tot uitermate zware administratieve en organisatorische problemen voor de middenstanders. Op zich zelf is dat al een reden om gereserveerd en afwijzend tegenover dit amendement te staan. Uit het mondeling overleg heb ik begrepen, dat een groot deel van de Kamer zich verklaart tegen een stelsel dat meer dan twee tarieven kent.

Als een extra bezwaar van het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Verlaan wil ik nog noemen, dat het de invoer van genoemde prestaties erbuiten laat. Het zal duidelijk zijn, dat dit bij een algemene verbruiksbelasting in strijd met het beginsel is. Het is dan ook in strijd met de richtlijnen. Mede om die reden vraag ik de Kamer met de grootste kracht het amendement van de heer Verlaan niet te aanvaarden.

Mijnheer de Voorzitter! Voorts kom ik tot het amendement van de geachte afgevaardigde de heer De Goede over de leveringen van onroerend goed. In de eerste plaats merk ik op, dat invoering van een extra tarief complicaties met zich brengt. Ik weet wel, dat ik in het mondeling overleg heb erkend, dat dit op zich zelf niet doorslaggevend zou moeten zijn. Wij hebben hier met een geheel andere bedrijfstak dan de kleinhandel te maken. Dit neemt echter niet weg, dat zich technische complicaties voordoen. De aannemer moet steeds nagaan of er sprake is van nieuwbouw, of ingrijpende verbouwingen danwel van gewone verbouwing, reparatie of onderhoud. Voorts zijn er administratieve complicaties voor de aannemer die met twee tarieven moet werken.

De heer **Nypels** (D'66): Excellentie, u spreekt over administratieve en andere complicaties, maar speciaal voor de bouw zijn die toch juist niet zo groot. De bouw is immers een vrij geïsoleerde sector. En voor zover er eventueel moeilijkheden zouden kunnen ontstaan bij grensafbakeningen, kunnen die toch door het aftrekmechanisme dat in deze belastingwet is opgenomen, worden gecorrigeerd?

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Als het aftrekmechanisme de moeilijkheden voorkomt, begrijp ik niet waarom een amendement is ingediend. Maar zo is het ook niet, mijnheer de Voorzitter. Het amendement heeft wel degelijk betekenis en naar mijn oordeel worden de moeilijkheden niet door het aftrekmechanisme voorkomen. Ik heb zoëven gezegd, te erkennen dat het niet tot onoverkomelijke administratieve complicaties leidt. In zoverre ben ik het met de geachte afgevaardigde eens. Dit neemt niet weg, dat er complicaties zijn. Ik denk hierbij aan het verschil tussen nieuwbouw, waaronder ingrijpende verbouwingen, aan de ene kant en reparaties, onderhoud en geringe verbouwingen aan de andere kant.

De heer **De Goede** (D'66): Die staan er toch buiten?

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Die staan er inderdaad buiten. Ik ben het met de geachte afgevaardigde eens, dat dit geen leveringen van onroerend goed zijn. Daarom is hier juist sprake van een complicatie. Ook administratief is het werken met twee tarieven toch nooit een eenvoudige zaak. De utiliteitsbouw wordt voor niet-ondernemers en vrijgestelde ondernemers duurder, maar de bouw voor belaste ondernemers niet. Dan kom ik dus op het aftrekmechanisme. Dat heeft daar natuurlijk inderdaad zijn betekenis.

De heer **Verlaan** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! De bewindsman heeft gezegd, dat het amendement moeilijkheden geeft voor de middenstand. Kan hij daarvan een praktisch voorbeeld geven? Ik heb juist allerlei zaken op mijn lijst gezet, die met de detaillist weinig hebben te maken. Ik meen, dat ik die moeilijkheden juist heb voorkomen.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: De geachte afgevaardigde heeft een 8 pct.-tarief voorgesteld voor alle diensten die niet onder het 4 pct.-tarief of het nul-tarief vallen en niet zijn vrijgesteld, voor de horeca, voor de bouw van en onderhoud aan onroerend goed, voor textiel, schoenen en invalidewagens.

Als voorbeeld kan ik nemen textiel en schoenen. In deze tijd van branchevervaging worden die toch door alle mogelijke zaken verkocht. In de horecasector zien wij hetzelfde. Ook daar bestaat een grote kans, dat vele ondernemers juist als gevolg van die branchevervaging met drie tarieven zullen moeten werken.

De heer **Verlaan** (B.P.): Maar dat bezwaar is toch veel minder erg dan bij voorbeeld de omstandigheid dat de zuivelprodukten in de melkhandel onder twee tarieven vallen. Dat zijn twee gescheiden afdelingen.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: In het mondeling overleg heb ik daarover al opgemerkt dat ook in de zuivelsector branchevervaging optreedt. Wij kunnen bepaald wel stellen dat grote groepen van detaillisten met twee tarieven zullen worden geconfronteerd. Ik heb herhaaldelijk gezegd dat dit zonder twiifel het bezwaar is dat aan de b.t.w. is verbonden, maar dat is daaraan inherent. Nu wil de geachte afgevaardigde de heer Verlaan nog een derde tarief toevoegen, maar dat gaat nu juist te ver naar mijn mening.

De heer **Verlaan** (B.P.): Is het niet zo dat de artikelen die onder het 4 pct.-tarief zijn geplaatst, bijna allemaal artikelen zijn waarnaast men in de winkel geen schoenen verwacht? In dergelijke zaken krijgt men dan toch alleen een 12 pct.-tarief en een 8 pct.-tarief. Artikelen met het 4 pct.-tarief komen in dat soort zaken vrijwel niet voor, alleen bij voorbeeld in een Bijenkorf.

De heer **Van den Bergh** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik lees hier dat de heer Verlaan in de toelichting heeft geschreven:

„Het is van belang dat de Wet op de omzetbelasting 1968 zo eenvoudig mogelijk wordt gehouden. ...”.

Hij heeft deze toelichting alleen bij een ander amendement geschreven.

De heer **Verlaan** (B.P.): Ik wil daarbij opmerken, mijnheer de Voorzitter, dat ik uitdrukkelijk heb gezegd dat dit maar voor dit ene jaar moet gelden, want de bewindsman wil toch gaan wijzigen. Voor dit ene jaar kunnen wij het schokeffect opvangen – ook de heer De Goede heeft het zo gezegd –, de budgettaire consequenties bekijken, de opbrengsten vergelijken en na dat jaar kunnen wij dan iets anders gaan doen. Hopelijk kunnen wij dan naar twee tarieven.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Dan komt het bedrijfsleven toch wel voor zeer grote lasten. Zij hebben nu de huidige

Staatssecretaris **Grapperhaus** e. a.

omzetbelasting, dan krijgen zij gedurende één jaar drie tarieven en daarna komt weer iets anders. Ik blijf bij wat ik reeds heb gesteld, namelijk dat ik de Kamer dringend verzoek het amendement van de geachte afgevaardigde niet aan te nemen.

De geachte afgevaardigde de heer De Goede heeft gevraagd of ik een specificatie wil geven van de 500 mln. die de Minister als het budgettaire effect van de voorstellen van de geachte afgevaardigde heeft genoemd. Hierover is al eerder wat verwarring geweest. Wij moeten even onderscheid maken met de budgettaire betekenis aan de uitgavenkant. Voor de textiel betekent het 240 mln., voor het schoeisel 40 mln. en voor de bouw 120 mln. Dat is samen 400 mln. Bij de bouw wordt de zaak echter gecompliceerder. Wij hebben namelijk aan de ene kant de vermindering van de subsidie en van de leningen voor de woningwetwoningen enz. en aan de andere kant krijgen wij in het voorstel van de geachte afgevaardigde een vermindering van uitgaven in de investeringsfeer van de overheid. Hierdoor kan men het verschil tussen de 400 en 500 mln. verklaren. Als men de zaak dus in haar geheel beziet en alle effecten saldeert, dan is het effect van deze amendementen 400 mln.

De geachte afgevaardigde de heer Berg heeft nog gesproken over de interpretatie van artikel 17, laatste streepje, van de tweede richtlijn. Na alles wat daarover in het mondeling overleg is gezegd, kan ik, naar ik meen, hierover kort zijn. Ik zou willen blijven bij hetgeen ik daar heb gezegd. De interpretatie, die door ons wordt gegeven, is in ieder geval in overeenstemming met artikel 17, laatste streepje, van de tweede richtlijn.

Bij het naar een 4 pct.-tarief én bij het naar een 8 pct.-tarief brengen van de textiel geldt het bezwaar dat het nu eenmaal onmogelijk is bij de verscheidenheid aan textielprodukten een zodanige variatie en differentiatie aan te brengen dat men een deel daarvan bij het lage en een deel bij het hogere tarief indeelt. Ik moet erop wijzen dat overal elders in de E.E.G. de textiel ook normaal is belast. Ik heb al eerder gewezen op de grote administratieve problemen die samenhangen met drie tarieven en daarom meen ik, dat ik daarop nu niet verder behoef in te gaan.

De heer **Verlaan** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Dit systeem van belasting op de toegevoegde waarde is afkomstig uit Frankrijk en in dat land gelden vier tarieven. In Nederland worden nu twee tarieven ingevoerd. Ik begrijp niet, dat, omdat men in dat land ervaring heeft met vier tarieven, het argument van de drie tarieven zo verschrikkelijk zwaar moet wegen.

De heer **Porthéine** (V.V.D.): Het gaat daar ook zo goed.

De heer **Scholten** (C.H.U.): Juist vanwege die ervaring!

De heer **Verlaan** (B.P.): Dat heeft er niets mee te maken.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in antwoord hierop heeft de Staatssecretaris gezegd: dit is opmerkingen gemaakt, die niet erg to the point waren, over artikel 9, lid 2. Hierbij gaat het om de befaamde en toch ook wel beruchte stootblokregeling, waarover wij ook al even bij de algemene beschouwingen hebben gesproken. Onze fractie is van mening, dat de toenmalige bewindsman een compromis heeft gesloten, waarmede zij alleen met de grootst mogelijke moeite akkoord kan gaan of wellicht niet akkoord kan gaan. In antwoord hierop heeft de Staatssecretaris gezegd: dit is juist; wij hebben hiervoor gevochten. Het is in de geschiedenis van de onderhandelingen in het kader van de E.E.G. bekend, dat Nederland heeft gevochten om die stootblokregeling uit de richtlijnen te houden. Dit is gelukt. Dit is niet zo maar een concessie, waarvan men kan zeggen, dat het jammer is dat die is gedaan, omdat dit een kleinigheid scheelt. Neen, het is een heel principiële zaak. Als wij nog eens komen te

Berg e. a.

leven in een E.E.G., waarin de Gaulle over tien minuten eens niet zaken afkondigt, waarbij ons rillingen over de rug lopen...

De Voorzitter: Wilt u uw betoog kort houden?

De heer Berg (P.v.d.A.): Dat zal ik doen, mijnheer de Voorzitter, want wij moeten ook nog zien wat de Gaulle gaat zeggen. Wij willen in een dergelijke E.E.G. - dit is het streven in een verdergaande en juist E.E.G.-verband - naar een harmonisatie van tarieven. Dit betekent, dat de vrijheid van de wetgever, om de omvang en de verdeling van de belastingdruk zelfstandig vast te stellen, ex artikel 9, lid 2, niet meer bestaat, omdat, als het algemene tarief in de E.E.G. omhoog gaat, met lagere tarieven automatisch een bepaalde samenhang worden bewaard. Ik zou het heel plezierig vinden, als de Staatssecretaris over deze problematiek, die toch wel zeer essentieel is, nog iets ging zeggen.

De heer De Goede (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de Staatssecretaris erkentelijk voor de becijfering, waarbij wij nu uitkomen op een bedrag van 400 mln. Ik wil hem nog een vraag stellen, die hiermede verband houdt. Wat is het budgettaire effect, wanneer tegemoet zou worden gekomen aan het opvangen van de dalende werkgelegenheid in de textiel? De Minister heeft het aantal van 2000 man genoemd, terwijl de textielindustrie zelf het getal van 6000 noemt. Door de prijsstijging van 7 à 8 pct. zal er een daling komen in het verbruik. De Minister heeft zich hierover ook uitgelaten, als ik het mij goed herinner. Deze cijfers zijn taxaties, waarvan wij niet weten, hoe zij uit zullen komen.

Stel, dat er 2000 man moet worden opgevangen - als moet worden uitgegaan van 6000 man, is het gemakkelijk met drie te vermenigvuldigen - welk bedrag heeft de Regering dan hiervoor over? Ik dacht, dat wij dit ook zouden moeten betrekken bij de som van 400 mln.

Minister Witteveen: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat ik op dit punt kan releveren aan hetgeen ik vanmorgen heb gezegd. Bij het invoeren van een nieuw systeem van omzetbelasting zullen wij niet op bepaalde punten waar zich onaangename consequenties voordoen, naar afzonderlijke compensaties kunnen en moeten zoeken. De effecten doen zich in allerlei richtingen voor, er zijn zowel gunstige als ongunstige effecten. Het kan zijn, dat in de textiel door de beperking van de vraag, de werkgelegenheid iets afneemt, terwijl in andere bedrijfstakken de werkgelegenheid zal stijgen.

Ik heb er reeds op gewezen, dat tegenover dit effect van beperking van de werkgelegenheid in de textiel ook stijgingen elders kunnen staan. Ik heb uiteengezet wat de politiek van de Regering is met betrekking tot de textielindustrie en op welke wijze de textielindustrie tegemoet wordt gekomen. Ik heb ook gezegd, dat wij ernaar streven de toeneming van de werkloosheid, die bedrijfstak zoveel toegeniet tegen te gaan. Ik meen, dat het in de lijn van dit gehele betoog duidelijk is, dat het niet juist zou zijn, specifiek voor dit effect van de bijv. in de textielindustrie bepaalde uitgaven om extra-werkgelegenheid te scheppen in de beschouwing te betrekken.

Staatssecretaris Grapperhaus: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Verlaan heeft gewezen op Frankrijk, dat vier tarieven kent. Ik kan hierop alleen maar zeggen, dat ik blij ben, wanneer Nederland erin slaagt, het met twee te doen.

De geachte afgevaardigde de heer Berg heeft nogmaals gesproken over de stootbloksituatie en mij gevraagd, nog eens uiteen te zetten, wat ik daarvan denk. Ik heb reeds meermalen gezegd, dat de Nederlandse Regering destijds in Brussel met kracht heeft gestreefd naar een zo goed mogelijk verwezenlijken van de Nederlandse opvattingen omtrent het sociaal effect. Ik

Staatssecretaris Grapperhaus e. a.

meen bepaald, dat de onderhandelaar destijds, oud-minister Zijlstra, een heel redelijk compromis naar voren heeft gebracht. Hedenmorgen heb ik, evenals verleden week, in antwoord op de vraag van de geachte afgevaardigde de heer Wiebenga en anderen gesteld, dat, wanneer de harmonisatie van het tarief in de zes landen aan de orde komt, naast de budgettaire consequenties hiervan ook een rol zal moeten spelen het vraagstuk van de betekenis van een sociaal effect, dat moet worden bereikt. Ik kan slechts stellen, dat ook dan degenen die de onderhandelingen moeten voeren zonder twijfel met kracht de betekenis van een sociaal effect in de omzetbelasting naar voren zullen brengen. Ik kan de geachte afgevaardigde de verzekering geven, dat ik, wanneer ik het voorrecht heb die onderhandelingen te mogen voeren, niet alleen op grond van mijn eigen opinies daaromtrent maar mede geleid door de opvattingen hieromtrent in deze Kamer, er met grote voortvarendheid naar zal streven, dat zoveel mogelijk, ook in een geüniformeerde tariefsituatie, een sociaal effect wordt ingebouwd.

De heer Berg (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de bewindsman vragen, of hij meent, dat ook na de overgangssituatie, zoals die wordt genoemd in het kader van het E.E.G.-verdrag, dus wanneer werkelijk wordt gesproken over een geharmoniseerde omzetbelasting, in zijn gedachtengang plaats is voor een sociaal effect, zoals wij dat hebben besproken denkend aan artikel 17 van de richtlijn, dus de overgangsregeling.

Staatssecretaris Grapperhaus: Ik heb al gezegd, dat ik er hard voor zal vechten. Op dit moment zie ik nog niet in, dat dit niet mogelijk zal zijn. Ik wijs even op het ontwerp van de derde richtlijn, dat een tarief kent, dat de helft zal zijn van het normale tarief. Wanneer ik daarbij in aanmerking neem, dat deze derde richtlijn betrekking heeft op goederen, die bij ons voor een groot gedeelte juist onder het lagere tarief zijn ondergebracht, kan ik mij zeer wel indenken, dat ook bij een geüniformeerde tariefsituatie er wel degelijk plaats is voor een sociaal effect. Meer kan ik daarvan op dit moment uiteraard niet zeggen. Ik weet niet, hoe die onderhandelingen zullen verlopen. Ik zal er echter, eventueel, voor vechten.

De beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Na de theepauze zal achtereenvolgens worden gestemd over de artikelen 4, 7 en 8 en de daarop voorgestelde amendementen.

Ik stel voor, de stemming over artikel 9 en de daarop voorgestelde amendementen aan te houden tot een nader te bepalen tijdstip.

De beraadslaging over het voorstel van de Voorzitter wordt geopend.

De heer Berg (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal graag akkoord gaan met uw voorstel. Ik wil echter de Staatssecretaris vragen, of hij dan wil terugnemen zijn stelling, dat de Kamer, als zij die amendementen aanvaardt, daarmee ten principale de discussie over de omvang van de delegatie in de wet heeft prijsgegeven. Als wij dat namelijk doen, kunnen wij niet meer terugkomen op het principiële vraagstuk, namelijk in welke mate deze Kamer de delegatie in de omzetbelasting wil prijsgeven.

De heer Notenboom (K.V.P.): Wij bepalen toch zelf, wat onze mening is? Dat hangt niet van de Staatssecretaris af.

De Voorzitter: Het is weliswaar een enigszins buitenissige procedure, maar indien de Staatssecretaris iets wil zeggen naar aanleiding van de vraag van de heer Berg, kan hij dat gerust doen.

Voorzitter e. a.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Ik wil er even over nadenken, mijnheer de Voorzitter.

De verdere behandeling van het voorstel van de Voorzitter wordt geschorst.

De verdere behandeling van het wetsontwerp wordt geschorst.

*De vergadering wordt te 16.29 uur geschorst
en te 16.47 uur hervat.*

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Bakker, die het heeft gevraagd, over de orde.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Zojuist heeft de heer De Gaulle in Frankrijk een verklaring afgelegd, die hierop neerkomt, dat in Frankrijk zelfs de laatste schijn van democratie is verdwenen. Ik kan mij niet voorstellen, dat een dergelijke ontwikkeling in Frankrijk geen invloed zal hebben op de houding van Nederland ten opzichte van Frankrijk, onder andere vanwege de zeer nauwe verbanden, die er in het kader van de E.E.G. bestaan.

Het lijkt mij dringend gewenst, dat op de kortst mogelijke termijn — ik denk aan de volgende week — de Minister van Buitenlandse Zaken hierover een verklaring aan de Kamer voorlegt, waarover dan kan worden gesproken.

De **Voorzitter**: Maak u daarvan een voorstel van orde?

De heer **Bakker** (C.P.N.) Jawel, mijnheer de Voorzitter.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, wordt het voorstel van orde van de heer Bakker niet voldoende ondersteund, zodat het niet in behandeling kan worden genomen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de ontwerp-Wet op de omzetbelasting 1968 (9324).

De behandeling van het voorstel van de Voorzitter wordt voortgezet.

De beraadslaging wordt hervat.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Berg heeft mij nog gevraagd, of ik een verklaring wilde afleggen omtrent de betekenis, die ik hecht aan de delegaties.

Als de geamendeerde artikelen 4 en 7 worden aangenomen, dan neem ik niet aan, dat de discussies over de overige delegaties daardoor uitgesloten zullen zijn.

Ik hoop, dat ik hiermede de geachte afgevaardigde genoegdoening heb verschaft.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het voorstel van de Voorzitter wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De behandeling van artikel 4 en het daarop voorgestelde amendement wordt hervat.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Verlaan tot het afleggen van een korte verklaring.

De heer **Verlaan** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Wij erkennen de kwaal. Wij vinden alleen het middel erger dan de kwaal. Wij zullen daarom tegen stemmen.

Het amendement van de heer Porthoine c.s. (stuk nr. 20, I) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

Voorzitter

Artikel 4, thans luidende:

1. Diensten zijn alle prestaties, niet zijnde leveringen van goederen, welke tegen vergoeding worden verricht.

2. Ter voorkoming van ernstige verstoring van concurrentieverhoudingen worden mede als diensten aangemerkt de door Onze Minister aan te wijzen verrichtingen door ondernemers binnen hun bedrijf, in gevallen waarin die ondernemers, indien zij die verrichtingen door andere ondernemers zouden laten doen, de belasting niet of niet geheel in aftrek zouden kunnen brengen.

3. Het tweede lid is van overeenkomstige toepassing met betrekking tot verrichtingen door anderen dan ondernemers; bij aanwijzing van deze verrichtingen worden degenen die deze verrichtingen doen, als ondernemer aangemerkt.

wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De behandeling van artikel 7 en het daarop voorgestelde amendement wordt hervat.

Het amendement van de heer Scholten c.s. (stuk nr. 16) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

Artikel 7, thans luidende:

1. Ondernemer is ieder die een bedrijf zelfstandig uitoefent.

2. Waar in deze wet wordt gesproken van bedrijf, wordt daaronder mede verstaan beroep.

3. Onze Minister kan bepalen, dat publiekrechtelijke lichamen die, anders dan als ondernemer, prestaties verrichten welke uit hun aard ook door ondernemers kunnen worden verricht, met betrekking tot die prestaties als ondernemer worden aangemerkt.

4. De verhuurder, bedoeld in artikel 11, letter b, 3°, wordt steeds als ondernemer aangemerkt.

5. Onder door onze Minister te stellen voorwaarden kunnen lichamen in de zin van de Algemene wet inzake rijksbelastingen die, anders dan als ondernemer, prestaties verrichten ten behoeve van ondernemers, die krachtens artikel 15 terzake belasting in aftrek zouden hebben kunnen brengen, indien die prestaties ten behoeve van hen door een ondernemer zouden zijn verricht, met betrekking tot die prestaties als ondernemer worden aangemerkt.

wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De behandeling van artikel 8 en het daarop voorgestelde amendement wordt hervat.

Het amendement van de heer Porthoine c.s. (stuk nr. 20, II) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

Artikel 8, thans luidende:

1. De belasting wordt berekend over de vergoeding.

2. De vergoeding is het totale bedrag dat — of voor zover de tegenprestatie niet in een geldsom bestaat, de totale waarde van de tegenprestatie welke — ter zake van de levering of de dienst in rekening wordt gebracht, de omzetbelasting niet daaronder begrepen. Ingeval ter zake van de levering of de dienst meer wordt voldaan dan hetgeen in rekening is gebracht, komt in plaats daarvan in aanmerking hetgeen is voldaan.

2a. Onder door Onze Minister te stellen voorwaarden wordt ingeval van levering van een roerend goed tegen inruil van een goed van dezelfde soort de waarde van het ingeruilde goed niet in de vergoeding begrepen.

3. Ten aanzien van leveringen als zijn bedoeld in artikel 3, eerste lid, letters g en h, wordt de vergoeding gesteld op de aanschaffings- of voortbrengingskosten van de goederen, de omzetbelasting niet daaronder begrepen.

Voorzitter

4. Ten aanzien van diensten als zijn bedoeld in artikel 4, tweede en derde lid, wordt de vergoeding gesteld op de kostprijs van de diensten, de omzetbelasting niet daaronder begrepen.

5. Wij behouden Ons voor bij algemene maatregel van bestuur te bepalen in hoever:

a. de korting voor contante betaling, de kosten van verpakking, de vracht- en assuratiekosten, de uitschotten van belasting en andere met doorlopende posten gelijk te stellen bedragen niet tot de vergoeding behoren;

b. bij met grondrente bezwaarde eigendom, rechten van erfpacht, opstal of beklemming, appartementen, lidmaatschapsrechten en dergelijke, de daaraan verbonden lasten tot de vergoeding behoren;

c. bij eigendom, bezwaard met een recht van erfpacht, opstal of beklemming, de vergoeding wordt verminderd met de aan die rechten verbonden lasten.,

wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Artikel 10 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

„**Artikel 11.** Onder door Ons bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen voorwaarden zijn van de belasting vrijgesteld:

a. de levering van onroerende goederen, met uitzondering van de levering door de ondernemer die het goed heeft vervaardigd, alsmede van de volgende leveringen van het goed ingeval de belasting ter zake van de voorafgaande levering van dat goed geheel of gedeeltelijk in aftrek is gebracht;

b. de verhuur (de verpachting daaronder begrepen) van onroerende goederen, met uitzondering van:

1°. de verhuur van machines en bedrijfsinstallaties;

2°. de verhuur binnen het kader van het hotel-, pension-, kamp- en vakantiebedrijfsbedrijf aan personen, die daar slechts voor een korte periode verblijf houden;

3°. de verhuur aan ondernemers die het onroerend goed als bedrijfsmiddelen gebruiken, mits de verhuurder een verzoek daartoe aan de inspecteur heeft gedaan en voldoet aan door Onze Minister te stellen voorwaarden;

onder verhuur van goederen wordt mede verstaan iedere andere vorm waarin goederen voor gebruik ter beschikking worden gesteld, anders dan ten minste voor een vaste termijn van tien jaren;

c. het verstrekken van spijzen en dranken door een ondernemer die een inrichting exploiteert, waarmee hij geen winst beoogt of maakt, alsmede het verplegen of verzorgen van en het verstrekken van genees- en verbandmiddelen aan in een dergelijke inrichting opgenomen personen;

d. de diensten aan de jeugd en de jeugdleiders door organisaties voor het algemene jeugdwerk die door de overheid als zodanig zijn erkend;

e. de diensten – met uitzondering van het verlenen van toegang tot wedstrijden, demonstraties en dergelijke – door organisaties die zich de beoefening van sport of de bevordering daarvan ten doel stellen, aan hun leden, mits met die diensten geen winst wordt beoogd of gemaakt;

f. de door Ons bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen leveringen en diensten van sociale of culturele aard, mits de ondernemer geen winst beoogt of maakt en niet een ernstige verstoring van concurrentieverhoudingen optreedt ten opzichte van ondernemers die wel winst beogen of maken;

g. de diensten door artsen – met uitzondering van dierenartsen – psychologen, verplegers en verpleegsters, logopedisten, vroedvrouwen en fysio-therapeuten; de leveringen en dien-

sten door tandartsen en tandtechnici; het vervoer van zieken met ambulance-automobielen;

h. de diensten door lijkbezorgers;

i. de levering van munten welke in enig land de hoedanigheid van wettig betaalmiddel bezitten, zomede de overdracht van effecten en andere waardepapieren;

j. het verlenen van krediet; de overdracht, het innen en betalen van geldvorderingen, het giro-, cheque- en rekening-courantverkeer daaronder begrepen;

k. de verzekeringen en de diensten door tussenpersonen bij verzekeringen;

l. de kansspelen in de zin van artikel 2, eerste lid, van de Wet op de kansspelbelasting (*Stb.* 1961, 313);

m. de diensten in het post-, telegraaf- en telefoonverkeer en de door Ons bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen diensten van vervoerondernemingen ten behoeve van dat verkeer;

n. de radio- en televisieuitzendingen van het Rijk en van daartoe bevoegde organisaties, met uitzondering van reclameuitzendingen;

o. het verstrekken van:

1°. onderwijs, door daartoe bestemde inrichtingen, als is omschreven bij of krachtens de wetten tot regeling van het onderwijs dat – voor zover het niet betreft wetenschappelijk onderwijs – krachtens wettelijk voorschrift is onderworpen aan het Rijksschooltoezicht of aan een ander toezicht door of namens de minister die met de zorg voor het desbetreffende onderwijs is belast;

2°. door Ons bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen onderwijs, waarbij kan worden bepaald, dat de vrijstelling slechts toepassing vindt ten aanzien van ondernemers die met dat onderwijs geen winst beogen of maken;

p. de voordrachten en dergelijke diensten in door Onze Minister aan te wijzen gevallen, mits tegen een vergoeding die in hoofdzaak strekt tot dekking van kosten;

q. de diensten door schrijvers, journalisten en persfotografen;

r. de levering van goederen die in het bedrijf van de ondernemer zijn gebezigd uitsluitend of hoofdzakelijk ten behoeve van vrijgestelde prestaties.”,

waarop zijn voorgesteld de volgende amendementen:

één, van de heer Scholten (stuk nr. 17), strekkende om onder letter g de woorden „– met uitzondering van dierenartsen –” te doen vervallen en na het woord „artsen” een komma te plaatsen;

één, van de heer Kieft (stuk nr. 59), strekkende om onder letter q vóór „schrijvers” in te voegen „componisten”.

De heer **Scholten** (C.H.U.) verkrijgt het woord ter toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Voordat ik een toelichting wil geven op mijn amendement wil ik een opmerking maken over het onroerend goed, hetgeen samenhangt met artikel 11, letter a. Ik hoop, dat u, mijnheer de Voorzitter, en de bewindsman er geen bezwaar tegen zullen hebben, dat ik deze opmerking nu maak.

Ik wil nog even terugkomen op de kwestie, die ook bij de algemene beraadslaging aan de orde is geweest, nl. of het noodzakelijk is onder het systeem van de b.t.w. de fiscale positie van het onroerend goed publiekelijk vast te leggen in onze kadastrale registers. De bewindsman heeft hieromtrent na het overleg en tijdens het algemene debat in eerste instantie een afwijzend standpunt ingenomen. Hij heeft gezegd, dat wij er verstandig aan doen, deze materie voorlopig aan de praktijk over te laten. Ik heb er behoefte aan, publiekelijk vast te leggen, dat ik mij over die praktijk grote zorgen maak. Ik ben er bijzonder voor bevreesd, dat er in de praktijk grote moeilijkheden zullen ontstaan, omdat over de fiscale posi-

Scholten e. a.

tie van het onroerend goed niet voldoende publieke gegevens, door het ontbreken van een verplichte registratie, ter beschikking zullen staan. Ik verzoek de bewindsman dringend, deze zaak nauwgezet in het oog te houden en – dit is de concrete toezegging, die ik na hetgeen hij heeft gezegd graag ontvang – daarbij direct contact te houden met de Broederschap der Notarissen, die in de praktijk zo direct met deze materie bezig zal zijn.

Er zullen zich overgangsproblemen voordoen door de invoering van de b.t.w. en de daaruit voortvloeiende prijsstijging van het onroerend goed. Ik verzoek de bewindsman contact op te nemen over deze problemen met zijn collega van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Door deze prijsstijgingen in deze overgangsfase kunnen immers mensen in moeilijkheden komen, omdat door deze prijsstijging de prijs van hun huis boven de maximale grens, die voor premiëring is gesteld, zal komen en zij dus, in afwijking van hetgeen zij mochten verwachten toen zij hun plannen maakten en contracten sloten, achteraf bezien hun premie kwijtrafen door het enkele feit van de invoering van de b.t.w. Hiermee hangt nauw samen het probleem van de mensen, die kredietgaranties hebben gekregen op basis van in eerste instantie vaststaande prijzen, welke garanties zullen vervallen door het enkele feit van de invoering van de b.t.w. Ik meen, dat wij in deze overgangsfase voor deze mensen soepel moeten zijn en ik wil graag aan de bewindsman vragen of hij bereid is deze materie aan zijn ambtgenoot van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening voor te leggen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot mijn amendement betreffende de gelijkstelling van dierenartsen met artsen. In 1954 heeft de fractie van de C.H.U. tevergeefs een poging gedaan om tot deze gelijkstelling te komen. Ik heb dan ook met grote voldoening bij de voorbereiding van dit wetsontwerp geconstateerd, dat in brede kring thans de wens leeft om deze gelijkstelling nu door te voeren. Ik meen, dat hiervoor ook zeer goede gronden kunnen worden aangevoerd en er zijn naar mijn mening zeer weinig gronden om dierenartsen, wat de behandeling voor de omzetbelasting betreft, niet gelijk te stellen met huisartsen. Wij moeten ons immers realiseren, dat dierenartsen niet alleen in het economische vlak nuttig zijn. Er is een groot belang voor de volksgezondheid aan hun arbeid verbonden. Preventieve diergeneeskunde – anderen dan ik kunnen hierover veel deskundiger spreken, maar ik wil dit punt slechts aanduiden – is voor die volksgezondheid van zeer groot belang. Ook kan men nog op andere, wellicht meer secundaire punten wijzen. De prijsstijging treft ook de bezitters van de kleine huisdieren en ook op de problematiek van de dierenbescherming kan men wijzen. Uit die kring is ook erop aangedrongen deze maatregel te nemen.

Mijnheer de Voorzitter! Gelet op dit alles, wil ik van de Kamer grote aandacht voor dit amendement vragen.

De Voorzitter: Naar mij blijkt, wordt het amendement van de heer Scholten (stuk nr. 17) voldoende ondersteund.

De heer Kieft (A.R.P.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt:

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen niet, dat het dringend nodig is om op dit amendement nog een toelichting te geven. De situatie in deze kringen is bekend. Het zou van bijzonder groot belang zijn, dat ook componisten onder dezelfde regeling zouden vallen als de schrijvers.

De Voorzitter: Naar mij blijkt, wordt het amendement van de heer Kieft (stuk nr. 59) voldoende ondersteund.

De heer Van den Bergh (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een aantal opmerkingen bij dit artikel maken, hetgeen ik maar in de volgorde van het alfabet zal doen. Ik kom dan eerst tot letter b, 3°. Ik wil dit punt slechts vermelden,

Van den Bergh

den, omdat ik straks bij artikel 46 een amendement wil indienen om de problematiek van de opterende verhuurder van bedrijfs-onroerend goed nog aan de orde te stellen. Uit de stukken blijkt, dat wij het eigenlijk niet eens zijn. De Staatssecretaris heeft bij zijn beantwoording in eerste termijn gezegd, dat er twee mogelijkheden zijn ten aanzien van de vaststelling van het bedrag van de omzetbelasting, waarop de oude omzetbelasting in mindering moet komen. Ik wil de door mij minst gewenste mogelijkheid uitsluiten. Ik zal hierop echter nader ingaan bij de behandeling van artikel 46, waar naar mijn mening het amendement behoort te staan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot de letter j, het bankwezen. De huidige tekst luidt: „de overdracht, het innen en betalen van geldvorderingen, het giro-, cheque- en rekening-courantverkeer daaronder begrepen;”.

Dit onderwerp is ook in de voorbesprekingen aan de orde geweest en wij danken daaraan o.a. de mededeling in de memorie van antwoord, dat de bank belast blijft, waar het betreft het geven van adviezen inzake vermogensbeheer en dergelijke diensten. De vraag was namelijk aan de orde gekomen, of niet een soort uitwijkmogelijkheid zou gaan bestaan ten aanzien van dienstverleners, wier diensten belast waren, naar de banken of soortgelijke instellingen, die deze diensten onbelast zouden kunnen verrichten. Daarop is het antwoord geweest: Neen, dat is niet het geval, want dit deel van de verrichtingen van het bankwezen zal wel belast zijn. Nu ligt het naar mijn mening voor de hand, dat het betalingsverkeer als zodanig niet belast kan zijn. Wanneer iemand een rekening betaalt voor een goed, dat hij heeft gekocht en waarin de omzetbelasting van dat goed al zit, kan hij niet nog eens over de betaling van die rekening omzetbelasting betalen. Hetzelfde geldt natuurlijk, wanneer de betaling op een later tijdstip plaats heeft en ook indien daartussen een leentransactie zit. Het probleem wordt dan moeilijker, want van het ogenblik af dat het krediet wordt verstrekt is wel het bedrag van de hoofdsom onbelast, maar de vraag blijft, of de dienstverlening die haar beloning vindt in het feit dat er rente en een opslag worden betaald, onbelast moet blijven.

Ik geloof dat wij er goed aan doen ons te realiseren, dat deze problematiek zeer breed is en dat uit dien hoofde ook moet worden begrepen, dat hier een vrijstelling is ingevoerd. Deze problematiek is in twee opzichten breed. Administratief gaat het hier om een zeer groot aantal boekingen, waarop wellicht zeer kleine bedragen provisie voorkomen. Anderzijds is het zeer de vraag, of een dergelijke gespreide heffing wat zal opbrengen, omdat zij in vele gevallen als voorheffing zal gelden en weer als voorbelasting zal worden afgetrokken.

Ik ga aan deze problematiek verder voorbij, behoudens aan een verzoek, dat ook reeds uit de stukken blijkt. Ik meen dat het toch zin heeft de Kamer nog eens voor te lichten ten aanzien van de vraag, welke lijn er nu door het bankwezen loopt. Bij de behandeling van een ander onderwerp is al de uitdrukking „grillige lijn” gebruikt. Ik heb de hoop dat het geen grillige lijn zal blijken te zijn, maar aangezien de gegevens ons dienaangaande nog niet hebben bereikt, moet ik volstaan met daarnaar te vragen. Ik zie op het ogenblik bepaald geen aanleiding om ter zake een voorstel te doen. Het lijkt mij logisch, gezien hetgeen ons bij de voorbereiding is verteld, dat deze uitzondering hier blijft staan, ook al weten wij niet precies wat dan niet onder de uitzondering zal worden gebracht.

Ik heb tot nu toe nagelaten iets over de letter g. te zeggen. De heer Scholten heeft een amendement ingediend, dat betrekking heeft op de dierenartsen, welk amendement onze instemming heeft. De heer Scholten heeft niet ten onrechte gezegd, dat hem bij de voorbereiding was gebleken, dat dit van vele zijden zou worden gesteund. Ik zou er nog meer over kunnen zeggen dan door de heer Scholten is gedaan. Hij zal dit stellig hebben nagelaten om dezelfde reden waarom ik het nu niet doe, en wel omdat wij eerst van de Staatssecretaris willen horen, welke moeilijkheden hij nog ziet. Als hij zich de discussie herinnert, die wij hierover al hebben gehad, zal hij

Van den Bergh e. a.

weten dat wij met deze ene instantie niet zullen kunnen volstaan.

Onder letter k. worden genoemd de verzekeringen en de diensten door tussenpersonen bij verzekeringen. Nu wil ik hierbij in de eerste plaats opmerken, dat blijkt welke problematiek is verweven met het maken van uitzonderingen. Hier is een dienstverlener genoemd — de verzekeringsbemiddelaar, de assurantiebezorger — die is vrijgesteld, omdat het produkt waarin hij doet, om het zo eens te zeggen, ook is vrijgesteld. De logica hiervan is niet zonder meer te bewijzen; ik geloof niet dat er een werkelijke logica aan ten grondslag ligt. Wel een systematische, namelijk dat, indien de dienstverlener op dit terrein wel is belast, toch weer het belastingelement zijn intrede doet ten aanzien van een betaling, die op dit ogenblik daarvan is vrijgesteld. Maar dat mag dan van mij ook op dit ogenblik het enige argument zijn. Ik ga echter iets verder en betwijfel, of de situatie, waarin verzekeringen zijn vrijgesteld, juist is. Dan moet ik aansluiten bij hetgeen ik zoëven over het bankwezen zei. Ik geloof dat dat uitgaat van de gedachtengang dat het eigenlijke kapitaalverkeer niet met omzetbelasting kan worden belast. Bij de verzekeringen is er een portie kapitaalverkeer, daar waar het, laten wij zeggen, de oudedagsverzekering betreft, ten aanzien van de posten, die in elk geval tot uitkering zullen komen, en een portie risico, namelijk ten aanzien van het tijdstip, waarop zij tot uitkeringen zullen komen, eventueel bij sommige soorten van verzekeringen de vraag, of zij wel ooit tot uitkering zullen komen. Dat is de overgang, maar er zijn ook zuivere risicoverzekeringen, in het algemeen de schadeverzekeringen en talloze variaverzekeringen. Het is nodig, dat onderwerp verder uit te werken. Het is voldoende, te zeggen dat het hier betreft een grote groep van diensten, indien men het zo wil noemen, in ieder geval van betalingssituaties, waar een prestatie tegenover kan staan, waar in ieder geval een dekking tegenover staat en waar omzetbelasting naar onze zienswijze wel in de rede zou liggen. Het enige dat zich ertegen verzet op dit ogenblik, daarvan een voorstel te maken, is, dat, zoals ik reeds liet blijken, de problematiek ten aanzien van de overgang van de kapitaaldekking naar de risicodekking weer uitermate ingewikkeld wordt en dat die lijn, zo moeilijk te trekken als zij zal zijn, in ieder geval zo min mogelijk grillig moet zijn. Nu is, voor zover mij bekend, daarover overleg in E.E.G.-verband gaande. Het is om die reden, dat ik ook niet in een eerder stadium erop heb gestaan, dat er van onze zijde zal worden beproefd, een dergelijke grens reeds nu aan te wijzen. Hoezeer wij dus op het standpunt staan, dat hier een bron is aan te wijzen, waaruit omzetbelasting zou kunnen vloeien, wij menen dat wij, gezien het feit, dat de b.t.w. nu eenmaal in het kader van de internationale E.E.G.-betrekkingen moet worden gezien, niet op ons eigen houtje deze moeilijke systematiek kunnen aanpakken en beter doen, dit onderwerp pas af te ronden, indien daarover ook in E.E.G.-verband overeenstemming bestaat. Ik moet er dus alleen op aandringen, mijnheer de Voorzitter, aangezien hier naar onze zienswijze wel een bron is aan te boren, dat er van de zijde van de Nederlandse Regering een belang in wordt gezien, een dergelijke afspraak en eventueel een richtlijn ter zake ook rond te krijgen.

Nog een enkel woord, mijnheer de Voorzitter. De post q. betreft de componisten. Ik meen dat het wel onze sympathie heeft. Bovendien ben ik geïnteresseerd in de vraag, of het enig effect zal hebben. Mijns inziens is het budgettaire effect nagenoeg nihil, want toen deze vraag aan de orde kwam, is er betwijfeld, of componisten veel werken voor anderen dan degenen die deze belasting weer zouden kunnen afwentelen. Dan zijn zij dus alleen maar een tussenschakel die zonder budgettaire effecten kan worden verwijderd. Ik weet niet zeker, of het feitelijk zo is, maar het lijkt er wel op en dan is het budgettaire effect zo gering, dat wij dit zouden kunnen plaatsen onder de pro memorie-posten.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Scholten heeft mij gevraagd,

Staatssecretaris Grapperhaus e. a.

of ik bereid ben, nauwlettend te volgen de situatie die zich voordoet met betrekking tot de publikaties van gegevens, welke van belang zijn voor de beoordeling van de vraag, of en in hoeverre aankoop van een onroerend goed al dan niet met omzetbelasting zal zijn belast. Ik wil hem die toezegging heel graag doen. Ik acht het niet geheel uitgesloten dat er zich problemen gaan voordoen. Op dit moment echter, nu wij nog geen enkele ervaring met deze wet hebben, acht ik het niet juist, hiervoor al bepaalde voorzieningen te treffen. Ik meen dat wij nu moeten afwachten, hoe de praktijk zich zal ontwikkelen en wil de geachte afgevaardigde heel graag toezeggen dat ik contact zal opnemen met de Broederschap van notarissen om zo goed mogelijk uit te sluiten de mogelijkheid, dat in de praktijk met betrekking tot dit punt problemen ontstaan.

Dezelfde geachte afgevaardigde heeft gevraagd, of ik contact met Volkshuisvesting wil opnemen in verband met de problemen, die zich bij de invoering van de b.t.w. kunnen voordoen, indien bij voorbeeld mensen als gevolg van de b.t.w. een premie kwijtraken of niet onder een kredietgarantie vallen, waarmee zij bij afsluiting van hun contract geen rekening hebben kunnen houden.

Ook deze toezegging wil ik graag doen, mijnheer de Voorzitter.

Voordat ik kom tot de dierenartsen, zou ik iets willen zeggen over de componisten. Ik heb met veel belangstelling geluisterd naar hetgeen de geachte afgevaardigde de heer Kieft hierover te berde heeft gebracht bij het mondeling overleg. Deze geachte afgevaardigde is als voorzitter van de vaste Commissie voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk zonder twijfel een cultureel expert. Ik heb mij destijds wat afgezet tegen zijn mededelingen, omdat ik toen — ik wil het nu graag erkennen — niet helemaal juist peilde, wat de positie van de componisten was. Ik heb destijds gesteld, dat de componisten meestentijds voor ondernemers werken, zodat dan, zoals de geachte afgevaardigde de heer Van den Bergh al heeft gesteld, door middel van het aftrekmechanisme het tarief niet ter zake doet. Het is mij echter gebleken, dat dit meer betrekking heeft op de componisten van lichte muziek, terwijl de componisten van klassieke muziek e.d. dikwijls van overheidsinstanties of ook van particulieren opdrachten krijgen, zodat daar de tariefstelling wel degelijk van betekenis is.

Mijnheer de Voorzitter! Omdat ik zoveel sympathie voor dit amendement heb, wil ik het graag overnemen.

Wat de budgettaire consequenties ervan betreft, kan ik zeggen, dat deze te verwaarlozen zijn. Dit is dus een van die amendementen, die, om in de onderscheiding van de geachte afgevaardigde de heer Scholten te blijven, niet met een rood kruisje zijn gemerkt.

De Voorzitter: U bedoelt dus, dat dit amendement door de Regering wordt overgenomen.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Ik wil dit amendement betreffende de componisten overnemen, omdat — dit zeg ik er even uitdrukkelijk bij — de budgettaire consequenties ervan te verwaarlozen zijn.

De Voorzitter: Het rode kruisje heeft alleen betrekking op de stemmingen. Als de Regering een amendement wil overnemen, is dat haar goed recht.

Dit zijn de fijne nuances.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Er behoeft inderdaad geen kruisje meer bij. Neemt u het mij niet kwalijk, dat ik mij niet duidelijk genoeg uitdrukte.

Aangezien het amendement van de heer Kieft c.s. (stuk nr. 59) door de Regering is overgenomen, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Staatssecretaris **Grapperhaus e. a.**

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot de dierenartsen. De geachte afgevaardigde de heer Scholten heeft daarvoor een amendement ingediend en bij het mondeling overleg is al gebleken, dat dit een goed onthaal in de Kamer zal vinden. Ik zal nu niet meer uitvoerig ingaan op de argumenten, die van weerskanten zijn aangevoerd, zoals het antibiotica-aspect, het menselijk leed en allerlei andere overwegingen.

Ik wil alleen één kant nog eens duidelijk naar voren brengen. Waarom heb ik mij met name zo verzet tegen een amendement van de strekking als het door de geachte afgevaardigde ingediende? Ik meen, dat dan de landbouwregeling in gevaar komt. Wanneer het mogelijk zou zijn, de forfaitair vastgestelde voordruk van de boer aan te passen, dan behoeft de dierenartsen-vrijstelling niet de landbouwregeling te doorkruisen. Nu heb ik ook gezien, dat op artikel 27, lid 2, door dezelfde geachte afgevaardigde een amendement is ingediend, dat tot gevolg heeft dat de forfaitaire voordruk voor de boer met 0,17 pct. wordt verlaagd, namelijk van 4 pct. tot vier honderd-vierde deel, en het lijkt mij zinvol, de discussies over deze zaak – als u daarmee akkoord zou kunnen gaan – te verschuiven naar de behandeling van artikel 27, lid 2. Ik wil wel nu reeds verklaren, dat mijn houding tegenover het amendement in ieder geval anders zal zijn, wanneer het amendement op artikel 27, lid 2, zal zijn aangenomen, dan wanneer dit niet het geval is. Ik wil dit reeds in alle duidelijkheid naar voren brengen.

De geachte afgevaardigde de heer Van den Bergh heeft met name over het bankwezen en het verzekeringswezen gesproken. Wat het laatste betreft, heeft hij zeer terecht opgemerkt, dat het aanbrengen van een scheidslijn tussen wat ik dan maar gemakshalve wil noemen kapitaalverzekeringen en risicoverzekeringen op dit moment – het is altijd moeilijk, die scheidslijn aan te leggen – inderdaad minder opportuun is, nu in E.E.G.-verband de fiscale positie van de verzekeringscontracten aan de orde is. Met betrekking tot het bankwezen kan ik de geachte afgevaardigde een opsomming geven van de vrijgestelde en de belaste diensten. Vrijgesteld zijn voornamelijk de volgende diensten: het incasseren en betalen van geldvorderingen, het rekening-courantverkeer, de kredietverlening, ongeacht onder welke benaming de vergoeding in rekening wordt gebracht. Dit ligt typisch in de sfeer.

Belast daarentegen zijn: provisies bij aan- en verkoop van effecten, provisies voor medewerking aan het plaatsen van obligatieleningen en emissies ter beurse, het beheren van effecten, open bewaargeving. Voorts zijn ook belast koerswinst bij de verkoop van vreemd geld en alle handelingen van banken, die zich in adviesfeer bewegen. Ik hoop, dat de geachte afgevaardigde aan deze opsomming enige richtlijn heeft. Er is een resolutie uit 1941, nr. 78, die uitvoeriger ingaat op de vrijstelling. Ik wil gaarne nog even daarop wijzen. De geachte afgevaardigde kan zich daarin nader verdiepen omtrent de vraag, wat belast is en wat vrijgesteld is.

De heer **Verlaan** (B.P.): Mijnheer de Voorzitter! Nog een opmerking naar aanleiding van wat de bewindsman zei over de dierenartsen en over zijn bezwaren daartegen, o.a. dat de landbouwregeling in gevaar kwam. Wij hebben van de bewindsman een staatje gekregen over de voordruk en daarin zien wij, dat o.a. de tuinbouwbedrijven in open grond in Venlo-Blerik zijn belast met een voordruk van 4,35, de fruitteelt in gespecialiseerde bedrijven in Noord-Holland 4,5, Zeeland 4,1 en de overige gebieden 4,2. Er zit dus al een zekere overwaarde in. Ik moet dus stellen, dat wat aan de ene kant tekort komt aan de andere kant wel eens over kan zijn. Ik meen, dat het bezwaar van 0,17 pct. in zo'n zaak eenvoudig geen argument is.

De **Voorzitter**: Verlangt de heer Staatssecretaris nog het woord?

Voorzitter **e. a.**

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Ik dank u, mijnheer de Voorzitter.

De **Voorzitter**: Over het amendement van de heer Scholten c.s. (stuk nr. 17) en over artikel 11 zal worden beslist na beëindiging van de beraadslaging over artikel 27.

De verdere behandeling van het artikel en het daarop voorgestelde amendement van de heer Scholten c.s. wordt verdaagd.

Artikel 12 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

„Artikel 13. 1. De belasting wordt verschuldigd:

a. in gevallen waarin ingevolge artikel 33 een factuur moet worden uitgereikt, op het tijdstip van de uitreiking of, indien deze niet tijdig plaatsvindt, het tijdstip waarop zij uiterlijk had moeten geschieden;

b. in andere gevallen op het tijdstip waarop de levering of de dienst wordt verricht.

2. In afwijking in zover van het eerste lid wordt de belasting of het desbetreffende gedeelte daarvan uiterlijk verschuldigd op het tijdstip waarop de vergoeding geheel of gedeeltelijk wordt ontvangen.”

De heer **Scholten** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Het factuurstelsel, vervat in artikel 13, is een wezenlijk onderdeel van het systeem. Het kasstelsel zal in de toekomst alleen maar gelden voor ondernemers, die aan particulieren leveren. Ik wil er bij de bewindsman graag op aandringen – er zijn natuurlijk grensgevallen, waarin ondernemers, die hoofdzakelijk aan particulieren leveren, toch een enkele ondernemer er tussen hebben – in de grensgevallen met enige soepelheid, met enige ruimhartigheid op te treden.

Het factuurstelsel betekent, dat er de mogelijkheid komt van afdracht van de belasting voordat het bedrag via de factuur van de krant is ontvangen. Dat betekent een achteruitgang in de liquiditeitspositie, vergeleken bij sommige bedrijfstakken nu. Dan denk ik b.v. aan de bedrijfstak vervoer. Juist omdat die bedrijfstak dit nadeel moet verwerken zou ik met betrekking tot die facturering – wij hebben daarover bij het vooroverleg gesproken – in de bedrijfstak vervoer, waarover de Staatssecretaris nog aan het denken was – ik weet niet of hij al uitgedacht is en nog aan het overleggen is – bijzonder graag vernemen, of hij er naar wil streven of het enigszins mogelijk is de grote praktische bezwaren, die van de kant van die bedrijfstak onder onze aandacht zijn gebracht, weg te nemen.

Mijnheer de Voorzitter! Bij artikel 13 kan men ook nog hele beschouwingen houden over de verhouding van de formele en de materiële belastingschuld. Ik heb wel eens de indruk, dat het gebruik van deze terminologie in Europees verband niet zo erg gegroeid is en dat er ook uit dat oogpunt wel eens wat fricties zijn tussen het gebruik van deze terminologie in Nederland en datgene wat in de richtlijnen is neergelegd. Ik ga dit nu niet theoretisch uitdiepen, omdat ik niet vermoed dat dit in de praktijk tot grote problemen aanleiding zal geven.

De heer **Porthoine** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Bij de algemene beraadslaging heb ik er voor gepleit om het kasstelsel een zo ruim mogelijke toepassing te geven. Ik heb toen gevraagd, of het niet mogelijk is, het kasstelsel niet alleen toe te passen op ondernemers, die in het algemeen aan consumenten leveren, maar ook, zoals eveneens door de heer Scholten is bepleit, op de categorieën, genoemd op blz. 49 van de memorie van antwoord. Ik heb daarop nog geen antwoord gekregen. Mij bij de vraag dienaangaande van de heer Scholten aansluitend, zou ik graag het antwoord van de Staatssecretaris vernemen.

Staatssecretaris **Grapperhaus e. a.**

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de geachte afgevaardigde de heer Scholten graag toezeggen, dat ik met betrekking tot het kasstelsel in de grensgevallen, die hij noemde, de barmhartigheid - lees: soepelheid - wil betrachten, waarom hij vroeg. Ik neem aan, dat ik dan ook handel in de geest van de geachte afgevaardigde de heer Porthéine.

Met betrekking tot zijn vraag inzake het vervoer wil ik een wat gereserveerder houding aannemen. Ik ben op dit punt nog niet uitgedacht. Ik ben nog in overleg met de Stichting Vervoeradres op dit punt en ik kan op dit moment daarover eigenlijk nog geen toezeggingen doen. Ik heb bij het mondeling overleg al gezegd, dat ik mij afvraag, of de praktische bezwaren, die op dit punt worden genoemd, inderdaad zo groot zijn als van verschillende kanten wordt gesuggereerd.

De heer **Porthéine** (V.V.D.): Maar u bent toch ook onder de indruk gekomen van het pleidooi, dat juist in dat mondeling overleg ten gunste van de suggesties van de Stichting Vervoersadres zijn gedaan?

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Dat ben ik ook wel. Ik heb toegezegd, dat ik zal nagaan, wat ik daaraan kan doen. Ik moet echter een goed onderscheid maken. Op sommige punten wil ik bepaald wel soepel zijn. Dat neem ik dan voor mijn verantwoordelijkheid. Op andere punten, die ik nog overweeg of waaromtrent ik nog in overleg ben met een bepaalde bedrijfstak, vind ik het niet juist nu al een toezegging te doen. Die vallen wel onder mijn algemene bereidheid om bij de invoering van de wet en de uitvoering daarvan zo nauw mogelijk tegemoet te komen aan de administratieve bezwaren, die zich daarbij voordoen.

Ik sta wat gereserveerd tegenover de opvatting van de geachte afgevaardigde de heer Scholten, dat het begrip „belastingenschuld” in de zes landen van de Gemeenschappen zo verschillend zou zijn.

Nu heeft de geachte afgevaardigde de heer Porthéine gesproken over de toepassing van het kasstelsel op een aantal categorieën, die op blz. 49 van de memorie van antwoord zijn vermeld. Ik weet dat niet zo uit mijn hoofd. Misschien kan de geachte afgevaardigde ze voor mij nog even opsommen?

De heer **Porthéine** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil dat graag even aangeven. Het zijn de ruime categorieën van handelsagenten, landbouwers, tuinbouwers, veehouders, accountants, advocaten en procureurs, architecten, belastingconsulenten, dierenartsen, notarissen, vervoerondernemers, experts en houders van expertisebureaus, rechtskundige adviseurs en incassobureauhouders. Ik heb deze categorieën even te berde gebracht, omdat ik daarmee een indicatie heb willen geven voor de sfeer, waarin die verruiming kan plaatsvinden.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil dit heel zorgvuldig overwegen. Ik wil al die categorieën die de geachte afgevaardigde noemde, nagaan. Op dit moment gaat het mij erg ver toe te zeggen, dat voor al die categorieën het kasstelsel zal kunnen worden toegepast.

De beraadslaging wordt gesloten.

Artikel 13 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Artikel 14 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over:

„Artikel 15. 1. De in artikel 2 bedoelde belasting welke de ondernemer in aftrek brengt, is:

a. de belasting welke in het tijdvak van aangifte door andere ondernemers ter zake van door hen aan de ondernemer ver-

Voorzitter

richte leveringen en verleende diensten in rekening is gebracht op een op de voorgeschreven wijze opgemaakte factuur;

b. de belasting welke in het tijdvak van aangifte is verschuldigd geworden:

1°. ter zake van invoer van voor de ondernemer bestemde goederen, mits is voldaan aan door Onze Minister te stellen voorwaarden;

2°. op grond van artikel 12, tweede lid, ter zake van aan de ondernemer verrichte leveringen en verleende diensten;

3°. ter zake van het door de ondernemer beschikken over goederen voor bedrijfsdoeleinden;

een en ander voor zover de goederen en de diensten door de ondernemer worden gebezigd in het kader van zijn onderneming.

2. Aftrek van belasting vindt niet plaats, voor zover de goederen en de diensten worden gebezigd ten behoeve van prestaties van de ondernemer als zijn bedoeld in artikel 11.

3. Onze Minister geeft nadere regelen omtrent de aftrek van belasting, ingeval goederen en diensten door de ondernemer mede worden gebezigd anders dan in het kader van zijn onderneming of ten behoeve van prestaties als zijn bedoeld in artikel 11. Daarbij kan worden bepaald dat het afstoten van goederen welke de ondernemer in zijn bedrijf heeft gebruikt, buiten aanmerking wordt gelaten.

4. Wij behouden Ons voor bij algemene maatregel van bestuur goederen en diensten aan te wijzen waarvan, gezien de aard van het gebruik, de belasting geheel of gedeeltelijk niet voor aftrek in aanmerking komt.”

waarop zijn voorgesteld de volgende amendementen:

een, van de heren Kieft, Notenboom, Porthéine, Goudzwaard en Scholten (stuk nr. 13, I), strekkende om het vierde lid te doen vervallen;

een, van de heren Porthéine, Notenboom, Kieft, Scholten en Peijnenburg (stuk nr. 20, III), strekkende om in het eerste lid, letter b, na het vermelde onder 3° in te voegen:

4°. ter zake van diensten als zijn bedoeld in artikel 4, tweede lid;

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat het amendement van de heer Porthéine c.s. een sequel is van het door de Kamer reeds aangevraagde amendement van de heer Porthéine c.s. (stuk nr. 20, I) op artikel 4.

Het amendement wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik stel aan de Kamer voor, bij dit artikel tevens te behandelen het amendement van de heer Kieft c.s., voorkomende op stuk nr. 13, onder II.

Daartoe wordt besloten.

Mitsdien is tevens aan de orde de beraadslaging over het amendement van de heren Kieft, Notenboom, Porthéine, Goudzwaard en Scholten (stuk nr. 13, II), strekkende om artikel 16 te lezen als volgt:

1. Wij behouden Ons voor de in artikel 15, eerste lid, bedoelde aftrek in bepaalde gevallen geheel of gedeeltelijk uit te sluiten, zulks ten einde te voorkomen, dat op goederen en diensten, welke worden gebruikt voor het voeren van een zekere staat, voor het bevredigen van behoeften van anderen dan ondernemers of ten behoeve van prestaties als zijn bedoeld in artikel 11, de belasting geheel of gedeeltelijk niet drukt.

2. Na het tot stand komen van een besluit, door Ons krachtens het eerste lid genomen, wordt onverwijld een voorstel van wet tot goedkeuring van dat besluit aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gezonden.

Voorzitter e. a.

3. Indien het voorstel wordt ingetrokken of indien een der Kamers der Staten-Generaal tot het niet aannemen van het voorstel besluit, wordt Ons besluit onverwijld ingetrokken.

De heer **Kieft** (A.R.P.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendementen en zegt: Mijnheer de Voorzitter! In het algemeen is het zo, dat ik niet erg enthousiast ben, wanneer een aantal bevoegdheden wordt overgeheveld aan bewindslieden. Dit komt niet doordat ik de bewindslieden persoonlijk niet helemaal zou vertrouwen, ook niet doordat de Minister een bepaalde politieke kleur heeft. Ik zou die aarzeling, een aantal bevoegdheden aan de Minister over te dragen, wanneer het kabinet uitsluitend uit antirevolutionaire ministers bestond, ook hebben. Het gaat hier ook niet om.

De reden van die aarzeling, waarom ik niet enthousiast ben over de overheveling van bevoegdheden, is gelegen in het feit, dat het naar mijn oordeel een zaak is die heel rustig moet worden bekeken. Als Kamer moet men niet bevoegdheden zonder meer overhevelen in handen van een minister.

Verleden week woensdag hebben wij omtrent de delegaties, die in het ontwerp zijn opgenomen, lang en breed gesproken. Ten slotte zijn wij tot de conclusie gekomen, dat wij ons in het algemeen met de bevoegdheden die door de bewindslieden worden gevraagd met betrekking tot de uitvoering van de b.t.w., in beginsel in deze situatie akkoord kunnen verklaren. Te meer omdat de Staatssecretaris de duidelijke toezegging heeft gedaan, dat, wanneer deze wet een aantal jaren van kracht is, dan ook het voor en tegen van deze delegaties erbij betrokken dienen te worden. Dan zal worden nagegaan in hoeverre het nodig is ze te handhaven.

In beginsel ga ik dus akkoord met de delegatiebevoegdheden, die in deze wet zijn neergelegd; voor één delegatie ben ik tot nu toe niet te vinden. Dit zult u hebben begrepen uit de indiening van mijn amendement. Het gaat hier namelijk om de gevraagde machtiging, zoals deze is geconcretiseerd in het vierde lid van artikel 15. Waarom?

Wij gaan met de b.t.w. een belangrijk nieuw systeem voor het heffen van omzetbelasting realiseren. Bij dit nieuwe systeem is het zeer belangrijk, dat duidelijk wordt vastgelegd, dat de ondernemer recht van aftrek heeft van de door hem betaalde omzetbelasting. Bij mij rijst daarom dan ook de vraag, of lid 4 van artikel 15, zoals is voorgesteld, niet een vreemde eend in de bijt is. Na de discussie daarover in een vergadering van de vaste Commissie voor Financiën ben ik daarvan wel teruggekomen. Ik meen te kunnen zeggen, dat ik op mijn oorspronkelijke gedachte, dat het een totaal vreemde eend in de bijt is, terug ben gekomen. Het houdt niet in, dat ik akkoord kan gaan met lid 4 van artikel 15. Het terrein, waarop de Minister machtiging vraagt, bij algemene maatregel van bestuur een aantal goederen en diensten aan te wijzen, waarbij de belasting geheel of gedeeltelijk niet voor aftrek in aanmerking komt, is mij veel te ruim. Er staat, dat de Minister het zou willen doen „gezien de aard van het gebruik”. Deze ruime omschrijving is van dien aard, dat het er op dit ogenblik niet inzit, dat wij akkoord gaan met het onderhavige vierde lid.

U weet, mijnheer de Voorzitter, dat wij over deze zaak lang en breed hebben gesproken in een vergadering van de betrokken vaste commissie. Wij hebben gevraagd, wat de Staatssecretaris precies bedoelt met „de aard van het gebruik”. Naar aanleiding van deze vraag van de zijde van de commissie heeft de bewindsman een aantal voorbeelden genoemd. Hij zeide: Onze gedachten gaan uit naar een aantal groepen van gevallen, ten eerste uitgaven tot het voeren van een zekere staat; ten tweede gaan onze gedachten uit naar relatiegeschenken in natura en ten derde naar bepaalde personeelsvoorzieningen, zoals lonen in natura, dienstwoningen, vakantieverblijven etc. Het was inderdaad een nadere concretisering van de algemene omschrijving, die stond in lid 4 van artikel 15. De bewindslieden merkten op dat moment ook op: Weest u, leden van de commissie, er maar van overtuigd, dat

Kieft e. a.

wij bij deze categorieën niet te zeer in kleinigheden zullen af dwalen. Ik heb van deze mededeling dankbaar kennis genomen, maar bij mij is de gedachte gerezen, dat het verstandiger is, de groepen van gevallen, die door de Staatssecretaris zijn genoemd, maar uitdrukkelijk in de wet op te nemen; dan zijn wij reeds een heel eind verder. Ook al zou dit gebeuren, mijnheer de Voorzitter, een nadere omschrijving van de omstandigheden, waarin de Minister van de delegatie gebruik zal kunnen maken, is naar mijn oordeel niet voldoende. De gevraagde delegatie is van buitengemeen groot belang. Het kan diep ingrijpen in datgene, wat in het ondernemingsleven zal gebeuren. Daarom meen ik, dat er voor deze belangrijke delegatie toch bekrachtiging achteraf moet zijn van de zijde van de Kamer. In verband daarmee heb ik het amendement ingediend, dat men voor zich heeft. Ik heb daarin een omschrijving gegeven van de mogelijkheden, waarin de Minister van de bevoegdheid gebruik kan maken. In lid 2 heb ik echter uitdrukkelijk willen vastleggen, dat na het tot stand komen van het besluit onverwijld een voorstel van wet tot goedkeuring van het besluit aan de Kamer zal moeten worden toegezonden. Wanneer dit in de wet zal zijn opgenomen, zal het een bijzondere verluchting van mijn gemoed betekenen.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil met slechts enkele zeer korte opmerkingen volstaan. Ik ben het eens met de strekking van het betoog van de geachte afgevaardigde de heer Kieft, in het bijzonder wanneer hij stelt, dat, indien het om zeer belangrijke zaken gaat, de Kamer dan zo voorzichtig mogelijk moet zijn met delegatie. De geachte afgevaardigde de heer Kieft heeft het opgelost door de delegatie niet in te trekken, doch door deze delegatie via zeer snelle bekrachtiging achteraf door het parlement veilig te laten stellen. Dat lijkt mij een juiste gang van zaken. Ik sta er sympathiek tegenover en ben benieuwd wat de Staatssecretaris daarop zal antwoorden.

Ik ben overigens van mening, dat de strekking van artikel 15, lid 4, zoals neergelegd in het huidige wetsontwerp, volledig juist is en ik zou dan ook op geen enkele manier de indruk willen wekken, dat er een poging van onze kant zou worden gedaan om de werking van dat artikel zoveel mogelijk te beperken. Integendeel, wij zouden het bijzonder betreuren, als dat artikel 15, lid 4, er niet was en ik zou graag van de Staatssecretaris horen, of hij met ons van mening is, dat deze bepaling niet kan worden gemist en dat de beperking, die erin ligt, namelijk dat de ondernemingen inderdaad niet consumeren, maar in feite kosten maken wanneer zij uitgaven doen tot het voeren van een zekere staat, wanneer zij relatiegeschenken geven, wanneer zij dienstwoningen hebben e.d., een zaak is die dan geheel in het kader van de onderneming gebeurt en in het kader van deze belasting ook als bedrijfsuitgave moet worden gezien.

De heer **Wiebenga** (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Met de heer Berg ben ik van mening, dat de gedachte, die besloten ligt in artikel 15, lid 4, van groot belang is. Het amendement van de heer Kieft geeft mij toch wel aanleiding tot een enkele vraag aan de Staatssecretaris. De formulering, die de heer Kieft geeft, is veel meer limitatief dan de formulering, die in het wetsontwerp staat. Nu is in de voorbespreking door de Staatssecretaris al wel datgene gesteld, wat in het amendement onder woorden is gebracht. Ik wil de Staatssecretaris daarom de vraag voorleggen, of hij de opvatting heeft, dat door de limitatieve opsomming van het amendement eigenlijk zijn bewegingsvrijheid concreet zou worden aangetast en beperkt. Als dat namelijk het geval was, zou ik ten opzichte van het amendement van de heer Kieft wat aarzelend komen te staan.

Een tweede vraag, die ik toch ook wel wil stellen, is een vraag naar de parlementaire goedkeuring. Op zich zelf kan men als democraat natuurlijk weinig bezwaar hebben tegen procedures van parlementaire goedkeuring, maar het moet ook

Wiebenga e. a.

kunnen functioneren en werkbaar zijn. Ik zou daarover toch ook wel graag iets meer van de Staatssecretaris willen horen, opdat ik mijn oordeel op verantwoorde wijze kan bepalen.

De heer **Scholten** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Met artikel 15, lid 4, en het daarop ingediende amendement ga ik graag akkoord. Ik geloof, dat dit lid 4 inderdaad belangrijk is in het systeem, ook om te voorkomen – op dat aspect wil ik ook nog eens wijzen – dat concurrentieverhoudingen worden doorbroken, doordat misschien via bepaalde ondernemingen allerlei artikelen vrij van omzetbelasting zouden kunnen worden geleverd. Ik wil er wel bij de Staatssecretaris op aandringen, bij de uitvoering van artikel 15, lid 4 – het blijkt wel uit de stukken, maar ik wilde het toch wel even vastleggen – niet al te zeer in kleinigheden te vervallen. Het beginsel is goed, maar wij zouden het beginsel kapot maken wanneer wij de uitvoering met te veel futiliteiten gingen belasten. Ik moet de Kamer overigens nog wel met een futiliteit lastig vallen. Ik zou namelijk de indiener van het amendement willen vragen – ik heb het bij de mede-ondertekening zelf helaas niet onderkend – of hij er bezwaar tegen heeft, als in het amendement onder II, derde lid, tussen de woorden „niet” en „aannemen” een verbindingsstreepje wordt gezet, opdat op dat punt overeenstemming wordt bereikt met de wettekst van artikel 41, lid 5, en met de overeenkomstige bepaling in de wet op de inkomstenbelasting.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben wel wat gelukkig met de betogen die door de geachte afgevaardigden de heren Berg en Wiebenga zijn gegeven, want zij vertolken op een wijze, die ik hen niet zou kunnen verbeteren, mijn gevoelens ten opzichte van het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Kieft.

De heer Kieft heeft gezegd, dat ik in het mondeling overleg heb verduidelijkt wat de bedoeling was van de uitdrukking „de aard van het gebruik” zoals deze in het huidige artikel 15, lid 4, is opgenomen. Het feit, dat hij dat vroeg en dat door mij daarop een bepaald antwoord werd gegeven, is voor mij – dit heb ik tijdens het mondeling overleg al gezegd – een zodanige opbouw van wetsgeschiedenis, dat men bij latere interpretatie omtrent de betekenis van deze term hierop kan terugvallen, zodat naar mijn gevoel geen behoefte zal bestaan aan een nadere concretisering op de wijze, zoals de heer Kieft dat in zijn amendement heeft gedaan.

Buigen wij ons over de concrete aanwijzing, die in het amendement besloten ligt, dan moet ik aan het adres van de geachte afgevaardigde de heer Wiebenga opmerken, dat de limitatieve opsomming van het amendement voor mij inderdaad in zekere mate – ik erken: niet overweldigend – de bewegingsvrijheid beperkt. Ik kan mij voorstellen, dat later kan blijken, dat de tekst die in het amendement wordt voorgesteld, mij onvoldoende vrijheid geeft om alle in aanmerking komende gevallen te dekken.

Ik ben het eens met de geachte afgevaardigde de heer Berg, dat artikel 15, lid 4, niet kan worden gemist.

De geachte afgevaardigde de heer Scholten wil ik zeggen, dat ik niet naar kleinigheden zal zoeken om er dit artikel op toe te passen. Maar wat zijn kleinigheden? Wij moeten er toch voor zorgen, dat de strekking van de omzetbelasting als algemene verbruiksbelasting tot gelding komt. Dit is, meen ik, duidelijk.

Wat nu het punt van de parlementaire goedkeuring achteraf betreft, als het parlement er grote prijs op stelt weer tot een verdere verzwaring van de taak van Regering en parlement te komen...

Ja, ik hoor nu wat interrupties die van een schouderophalen getuigen, maar ik moet zeggen, dat hierin een verzwaring van onze gemeenschappelijke taak ligt.

De heer **Scholten** (C.H.U.): Maar u weet wel, dat dit niet de intentie van het amendement was. Als u zegt, dat de Kamer

Staatssecretaris **Grapperhaus e. a.**

hier prijs op stelt, dan geeft u toch wel een beetje een verkeerde indruk.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Als het een hamerstuk is, wordt het een zinloze aangelegenheid; wanneer de parlementaire goedkeuring...

De heer **Scholten** (C.H.U.): Neen, Excellentie, u draait de motieven om. U zegt: „Als de Kamer daar prijs op stelt”, maar het is niet de bedoeling van het amendement, tot werkvermeerdering te komen. Het is een bijkomend en misschien onaangenaam gevolg, maar de motieven heeft de heer Kieft heel duidelijk uiteengezet.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Ik wil niet verkeerd worden verstaan. Ik bedoel natuurlijk niet, dat de Kamer er prijs op stelt, hierdoor tot werkvermeerdering te komen; als men dit zo begrepen heeft, moet ik mijn verontschuldiging aanbieden. Ik wil alleen zeggen, dat het ofwel een hamerstuk is – ik vraag mij af, of het in dit geval dan wel zo'n zinvolle aangelegenheid is – ofwel...

De heer **Van den Bergh** (P.v.d.A.): Excellentie, een hamerstuk is zinvol. Daaraan kan best het een en ander zijn voorafgegaan!

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Dat is juist, maar ik wil toch zeggen, dat het voor mij zeer de vraag is, of met betrekking tot deze zeer gedetailleerde aangelegenheden – want daarom gaat het – ten aanzien waarvan het parlement de bewindsman altijd voor zijn daden ter verantwoording kan roepen, parlementaire goedkeuring achteraf wel zo gewenst is. Ik zie eigenlijk nauwelijks verschil met de andere materiële delegatiebepalingen, die in het huidige wetsontwerp zijn opgenomen.

Artikel 15, lid 4, beoogt niet een afwijking van het b.t.w.-stelsel. Integendeel, het beoogt juist te voorkomen, dat het aftrekmechanisme zijn doel voorbij schiet.

Ik wil in dit verband nog eens wijzen op de suggestie van de geachte afgevaardigde de heer Kieft om na verloop van tijd verslag aan de Kamer te doen over de werking van het nieuwe stelsel, en dan de verschillende delegatiebepalingen opnieuw te bezien. Ik kan mij voorstellen, dat, in deze gedachtengang, de Kamer nu niet besluit, het voorstel van de geachte afgevaardigde over te nemen, maar te bezien, hoe lid 4 in de praktijk zal werken.

Het is duidelijk, dat ik heel weinig enthousiasme voor het amendement kan opbrengen, maar ik ben bereid de beslissing hierover aan de Kamer over te laten.

De heer **Berg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou gaarne twee suggesties willen doen. Ik weet niet, of ze waardevol zijn, maar ik wil ze toch doen. Is er in de ogen van de Staatssecretaris een mogelijkheid het huidige artikel 15, lid 4, te doen volgen door de twee laatste leden van het door de heer Kieft voorgestelde artikel 16? Is hij bereid of vindt hij het een zinvolle oplossing om artikel 15, lid 4, te laten staan en daaraan toe te voegen de leden 5 en 6, die hij in het amendement van de heer Kieft kan vinden, namelijk artikel 16, zoals het nu voor hem ligt, de leden 2 en 3, opdat niet de strekking van artikel 15, lid 4, wordt beperkt, maar wel de wens van de heer Kieft naar voren wordt gebracht om snel en tijdig te zien wat de Staatssecretaris precies bedoelt en doet met dat artikel?

Een andere mogelijkheid zou zijn, dat deze discussie voldoende duidelijk maakt, dat het na afloop voor de wetgever een zeer discutabele zaak is geweest. Dat betekent voor de rechter, dat, wanneer hij recht spreekt over artikel 15, lid 4, – als het zo blijft – hij dan weet, wat er in de Kamer is gezegd. Dat kan voor de Staatssecretaris en ook voor de Kamer voldoende zijn om erop te vertrouwen, dat de rechter niet zo maar blindelings en rauwelings zal handelen maar dat hij, ge-

Berg e. a.

hoord deze besprekingen, artikel 15, lid 4, zeer zorgvuldig zal handelen. Dat kan voor de Kamer een waarborg zijn.

Staatssecretaris **Grapperhaus**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben graag bereid op de suggestie van de geachte afgevaardigde de heer Berg in te gaan, maar ik laat dat liever aan de indiener van het amendement over.

De **Voorzitter**: Is er reden om te veronderstellen, dat de heer Kieft dit nog wil overdenken en overwegen en het resultaat hiervan aanstaande woensdag wil mededelen? Als hij de suggestie van de heer Berg overneemt, zal hij ook een nadere formulering voor zijn amendement moeten vinden.

De heer **Kieft** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Naar mijn mening is het, ook gehoord deze bespreking, het verstandigst en ook het meest juiste om het amendement niet meer te veranderen en de suggestie van de heer Berg niet te volgen.

Ik heb tegen het streepje, waarom de heer Scholten heeft gevraagd, geen bezwaar.

De **Voorzitter**: De heer Kieft heeft zijn amendement voorkomende op stuk 13, II, in diër voege gewijzigd, dat in het derde lid van het nieuw voorgestelde artikel 16 in plaats van „niet aannemen" wordt gelezen: niet-aannemen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De verdere behandeling van het wetsontwerp wordt verdaagd.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat van de Minister van Verkeer en Waterstaat een brief is ingekomen, welke ter griffie zal worden nedergelegd, ter vertrouwelijke kennisneming van de leden.

Aan de orde is de behandeling van de **Lijst der ingekomen stukken**, welke op de tafel van de griffier ter inzage van de leden heeft gelegen.

Overeenkomstig de door de Voorzitter inzake de ingekomen stukken gedane voorstellen wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel aan de Kamer voor, het voor de leden ter inzage gelegde gedeelte van het officiële verslag der *Handelingen* van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt te 17.50 uur gesloten.

LIJST VAN INGEKOMEN STUKKEN

met de door de Voorzitter
ter zake gedane voorstellen:

1°. twee adressen:

een, van E. E., J. A. en G. W. Voortman, allen te Eefde, ten vervolge op de door de heer G. W. Voortman ingediende adressen, houdende verzoek om rechtsherstel.

Dit adres zal worden gesteld in handen van de Commissie voor de Verzoekschriften;

een, van P. H. van Klaveren, te Krommenie, betreffende het wetsontwerp Voorziening inzake de belastingvrije voet voor de inkomstenbelasting en de loonbelasting.

Dit adres zal worden gesteld in handen van de daarvoor in aanmerking komende commissie;

2°. een brief van K. B. Bakker, te Nijveen, betreffende de zuivel- en vleesprijzen.

Deze brief zal worden nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden;

3°. van de bibliothecaris van de universiteit van Amsterdam, het academisch proefschrift van J. van Santen: „De Marxistische Accumulatietheorie".

Dit proefschrift is geplaatst in de bibliotheek der Kamer.

De verslagen zijn gereed van de vaste Commissie voor Justitie omtrent het wetsontwerp Algemene regeling van de rechtspleging in zaken die met een verzoekschrift worden ingeleid (7753) en het ontwerp van Rijkswet Goedkeuring van het op 17 november 1967 te 's-Gravenhage gesloten Aanvullend Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland betreffende rechtsgedingen (9470, R 630).

Deze verslagen zijn reeds gedrukt en rondgedeeld.